

Politička pismenost mladih u Bosni i Hercegovini

Institut za
razvoj mladih KULT

MLADI.ORG

Impressum

Naslov:

POLITIČKA PISMENOST MLADIH U BOSNI I HERCEGOVINI

Autori:

Amra Krvavac

Aziz Đipa

Nevio Bruck

Jasmina Banjalučkić

Ana Kočo

Ajli Bahtijaragić

Recenzent:

Ajka Rovčanin

Izdavač:

Institut za razvoj mladih KULT

Za izdavača:

Jasmin Bešić

Sarajevo, 2024.

Štampana umnožavanja i distribucija štampane publikacije dozvoljeni su uz pismeno odobrenje izdavača. Dozvoljena je distribucija digitalne izvorne verzije dokumenta.

Nije dopušteno mijenjanje bilo kojeg dijela sadržaja publikacije.

Priprema, provedba i promocija istraživanja urađene su uz podršku švedskog naroda putem Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA) Ambasade Švedske u BiH.

POLITIČKA PISMENOST MLADIH
U BOSNI I HERCEGOVINI

Sarajevo, 2024.

Lista skraćenica

ARS	Anketa o radnoj snazi
BD BiH	Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BDP	Bruto društveni proizvod
bh.	bosanskohercegovački
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CAPI	Computer Assisted Personal Interviewing (Kompjuterski potpomognuto intervjuiranje licem u lice)
CIK	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
DEI	Direkcija za evropske integracije
ETCS	European Credit transfer and Accumulation System (Evropski sistem transfera i akumulacije kredita)
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FZS	Federalni zavod za statistiku
GIZ	Die Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (Njemačko društvo za međunarodnu saradnju)
HIV	Humani imunodeficijentni virus
ILO	International Labour Organization (Međunarodna organizacija rada)
KM	Konvertibilna marka (valuta BiH)
KUD	Kulturno-umjetničko društvo
MCP	Ministarstvo civilnih poslova
NVO	Nevladina organizacija
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe (Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi)
PDV	Porez na dodatu vrijednost
PISA	Programme for International Student Assessment (Program za međunarodnu procjenu studenata)
Popis	Popis stanovništva u BiH 2013. godine
RCC	Regional Cooperation Council (Vijeće za regionalnu saradnju)
RS	Republika Srpska
RZS	Republički zavod za statistiku Republike Srpske
SDC	Swiss Agency for Development and Cooperation (Švicarska razvojna agencija)
Sida	Swedish International Development Cooperation Agency (Švedska razvojna agencija)
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Statistički softverski paket za analizu podataka u društvenim naukama)
Strategija	Trends in International Mathematics and Science Study (Trendovi u međunarodnim studijama matematike i nauke)
UNDP	United Nations Development Program (Razvojni program Ujedinjenih nacija)
UNICEF	United Nations Children Fund (Fond za djecu Ujedinjenih nacija)

Lista grafika

Grafik 1. Politička pismenost	14
Grafik 2. Obrazovanje mladih	26
Grafik 3. Vrsta srednje škole koju su mladi završili	27
Grafik 4. Obrazovanje oca	27
Grafik 5. Obrazovanje majke	28
Grafik 6. Religioznost	29
Grafik 7. Načini informiranja mladih	30
Grafik 8. Percepcije mladih o bh. društvu	32
Grafik 9. Percepcije mladih o bh. društvu – polarizacija odgovora na pozitivne i negativne percepcije	34
Grafik 10. Povjerenje mladih u različite društvene aktere	38
Grafik 11. Članstvo BiH u EU	39
Grafik 12. Stavovi mladih o članstvu u EU – trendovi unutar entiteta	40
Grafik 13. Članstvo BiH u NATO-u	41
Grafik 14. Stavovi mladih o članstvu u NATO-u – trendovi unutar entiteta	42
Grafik 15. Građanska prava	44
Grafik 16. Civilno društvo	45
Grafik 17. Demokratija	46
Grafik 18. Oblici vlasti	47
Grafik 19. Sloboda govora	48
Grafik 20. Legitimitet	49
Grafik 21. Ustav BiH	50
Grafik 22. Referendum	51
Grafik 23. EU integracije	52
Grafik 24. Ured visokog predstavnika BiH	53
Grafik 25. CIK BiH	54
Grafik 26. Lokalni izbori u BiH	55
Grafik 27. Izborni prag	56
Grafik 28. Pravo glasa	57
Grafik 29. Koalicija	58
Grafik 30. Službeni jezik ili jezici BiH	59
Grafik 31. Službena pisma u BiH	60
Grafik 32. Država	61
Grafik 33. Administrativna struktura BiH	62
Grafik 34. Entiteti u BiH	63
Grafik 35. Geografske regije RS-a	64
Grafik 36. Kantoni FBiH	65
Grafik 37. Izvršna vlast u BiH	66

Grafik 38. Zakonodavna vlast u BiH	67
Grafik 39. Predsjedavajući/a Vijeća ministara BiH	68
Grafik 40. Članovi Vijeća ministara	69
Grafik 41. Premijer FBiH	70
Grafik 42. Premijer RS-a	71
Grafik 43. Distribucija zbira tačnih odgovora ispitanika	72
Grafik 44. Uočene dobne razlike među mladima i političko znanje	76
Grafik 45. Dobne razlike i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti	78
Grafik 46. Razlike u nivou obrazovanja – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti	80
Grafik 47. Razlike u vrsti srednjeg obrazovanja – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti	81
Grafik 48. Razlike po mjestu boravka – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti	83
Grafik 49. Razlike u obrazovanju oca – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti	83
Grafik 50. Razlike u obrazovanju majke – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti	84
Grafik 51. Razlike po spolu – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti	85
Grafik 52. Entitetske razlike – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti	86
Grafik 53. Profili ispitanika koji ostvaruju najslabije i najbolje rezultate na ad-hoc skali sa pitanjima o političkoj pismenosti	87
Grafik 54. Politička opredijeljenost mladih	88
Grafik 55. Kompatibilnost političkih preferencija mladih i njihovih roditelja	89
Grafik 56. Interes za političkim dešavanjima	91
Grafik 57. Stavovi mladih o ženama u politici	95
Grafik 58. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete s ispod navedenim tvrdnjama?	96
Grafik 59. Učešće mladih u različitim aktivnostima	98
Grafik 60. Politička dešavanja i mladi	100
Grafik 61. Povjerenje mladih u političke stranke	100
Grafik 62. Stavovi mladih o ispunjavanju političkih obećanja	101

Popis tabela

Tabela 1. Struktura ukupnog uzorka mladih u istraživanju	21
Tabela 2. Detaljna struktura istraživačkog uzorka po entitetima	22
Tabela 3. Ključni demografski podaci za formiranje uzorka mladih	25
Tabela 4. Udio mladih u ukupnom stanovništvu države, entiteta i distrikta	26
Tabela 5. Parametri skale političkog znanja	73
Tabela 6. ANOVA – dobne razlike i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti	77
Tabela 7. ANOVA – razlike u nivou obrazovanja i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti	79
Tabela 8. ANOVA – razlike u vrsti srednjeg obrazovanja i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti	80
Tabela 9. ANOVA – razlike po mjestu boravka i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti	82
Tabela 10. ANOVA – razlike po spolu i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti	85

Popis slika

Slika 1. Mapa disperzije uzorka po lokalnim zajednicama u BiH	20
---	----

Sadržaj

PREDGOVOR	9
UVOD	10
TEORIJSKI OKVIR	13
ŠTA JE POLITIČKA PISMENOST I ZAŠTO JE VAŽNA?	13
Politička pismenost (kompetencija)	14
Znanja i vještine	14
Stavovi i vrijednosti	14
Ponašanje	14
KRATKI PREGLED KLJUČNIH REZULTATA DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA	15
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	19
DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE UZORKA	25
INFORMISANJE	30
STAVOVI MLADIH U BIH O EU I NATO-U	38
POLITIČKA PISMENOST MLADIH	44
POLITIČKA PISMENOST KROZ PRIZMU POZNAVANJA POLITIČKIH PROCESA I ČINJENICA (POLITIČKO ZNANJE)	44
Građanska prava	44
Civilno društvo	45
Demokratija	46
Diktatura	47
Sloboda govora	47
Legitimitet	49
Ustav	50
Referendum	51
EU integracije	51
Ured visokog predstavnika (OHR) BiH	52
CIK BiH	53

Lokalni izbori u BiH	54
Izborni prag	55
Pravo glasa	56
Koalicija	57
Službeni jezici u BiH	58
Službena pisma u BiH	59
Država	60
Administrativna struktura BiH	61
Entiteti u BiH	62
Geografske regije RS-a	63
Kantoni FBiH	64
Izvršna vlast u BiH	65
Zakonodavna vlast u BiH	66
Predsjedavajući Vijeća ministara	68
Članovi Vijeća ministara	69
Premijer FBiH	70
Premijer RS-a	70
Karakteristike mladih i političko znanje	71
POLITIČKA PISMENOST KROZ PRIZMU STAVOVA I UVJERENJA	88
Rodna ravnopravnost i stavovi prema manjinama	95
POLITIČKA PISMENOST KROZ PRIZMU PONAŠANJA (POLITIČKOG I DRUŠTVENOG ANGAŽMANA)	97
KLJUČNI NALAZI ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE	104
BIBLIOGRAFIJA	108

PREDGOVOR

Politička pismenost mladih ima ključnu ulogu u oblikovanju budućnosti svake zemlje, a posebno Bosne i Hercegovine, gdje mladi čine značajan dio populacije. Razumijevanje političkih procesa, institucija, prava i obaveza građana omogućava mladima da budu informirani i aktivni učesnici u društvu. Ona je temelj za izgradnju demokratskog društva u kojem svaki pojedinac može doprinijeti donošenju odluka koje oblikuju njihovu svakodnevicu i budućnost.

Za Institut za razvoj mladih KULT pitanje političke pismenosti mladih je od izuzetne važnosti. Naša misija je osnažiti mlade da prepoznaju svoju moć i ulogu u društvu te da aktivno učestvuju u procesima donošenja odluka. Kroz ovo istraživanje Institut želi ukazati na trenutni nivo političke pismenosti među mladima u BiH, kao i izazove i prepreke s kojima se susreću. Rezultati ovog istraživanja poslužit će kao smjernica za dalji rad i kreiranje inicijativa i programa koji će omogućiti mladima bolje razumijevanje njihove uloge u bosanskohercegovačkom društvu, a posebno u procesima odlučivanja.

Ova analiza predstavlja naš doprinos razvoju političke kulture i građanskog društva u Bosni i Hercegovini. Vjerujemo da će rezultati istraživanja pružiti uvid u potrebne korake kako bismo osigurali da mladi postanu osviješteni građani, spremni da preuzmu odgovornost i aktivno doprinesu razvoju svoje zajednice i države.

Jasmin Bešić, generalni direktor

UVOD

„Najgora od svih vrsta nepismenosti jeste politička nepismenost. Politički nepismena osoba ne čuje, ne govori, ne učestvuje u političkim dešavanjima. Ona ne zna da troškovi života, cijena graha, ribe, brašna, stanarine, cipela, lijekova, zavise od političkih odluka.“

Bertold Brecht¹

Jedan od temeljnih elemenata demokratske političke kulture, a time i djelotvorne demokratije, jeste aktivno građanstvo. Savremena demokratija podrazumijeva da bi pojedinci na koje neka odluka potencijalno utječe trebali imati mogućnost utjecati na njezino donošenje.

Kada danas govorimo o demokratiji, većina definicija navodi kako pojam potječe od grčke riječi demokratia, koja se sastoji od korijenskih značenja demos (narod) i kratos (vladavina). Demokratija, dakle, označava vladavinu naroda.² No, ovaj naizgled jednostavan pojam otvara brojna pitanja, od kojih su dva ključna: ko je demos, odnosno ko čini narod koji vlada, i od čega se sastoji kratos, odnosno na koji način narod vlada?

Klasična atenska demokratija iz petog stoljeća prije nove ere bila je prva demokratija u historiji i primjer direktne demokratije, gdje su odrasli slobodni muškarci učestvovali u upravljanju. Savremene demokratije razlikuju se od atenske u dva ključna aspekta. Prvo, pravo učešća dodijeljeno je svim punoljetnim građanima, bez obzira na spol, dob, klasu, imovinski status ili etnicitet. Drugo, savremene demokratije su predstavničke, što znači da građani biraju svoje predstavnike koji odlučuju u njihovo ime, za razliku od direktne demokratije, u kojoj građani sami donose odluke.

U savremenim raspravama o demokratiji, uz pitanja ko čini demos i na koji način demos vlada, javlja se i treće pitanje: kakva znanja i sposobnosti građani trebaju posjedovati kako bi učinkovito učestvovali u političkom procesu?

Građanska i međuljudska kompetencija se u Evropskom referentnom okviru ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje prepoznaje kao jedna od osam osnovnih kompetencija, a uključuje učešće u društvenom i političkom životu i na tržištu rada na osnovu razvijenih vještina i poznavanja društvenih i političkih pojmova i struktura.³

Specifična politička znanja, sposobnosti i vrijednosni stavovi ključni za preuzimanje uloge građanina u demokratskom društvu sadržani su u konceptu političke pismenosti. Visok nivo političke pismenosti građana, posebno mladih, od velike je važnosti za svako demokratsko društvo, jer su mladi često u procesu usvajanja ili

1 Brecht, Bertold (1988). Terra Nossa: Newsletter of Project Abraço, North Americans in Solidarity with the People of Brazil, Vols. 1–7, Resource Center for Nonviolence, p. 42.

2 Robinson, Eric (2004). The First Democracies: Early Popular Government Outside Athens, Issue 107 of Historia (Wiesbaden, Germany): Einzelschriften, ISSN 0341-0056.

3 Vijeće Evrope (2018). PRILOG Prijedlogu preporuke Vijeća o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje – Evropski referentni okvir (dostupno na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5464-2018-ADD-1/hr/pdf>, pristupljeno: 18. 6. 2024)

intenzivnijeg prakticanja te političke uloge.⁴

Kada govorimo o razvoju političke pismenosti (kao i uostalom medijske i finansijske pismenosti), onda moramo govoriti, prije svega, o kontekstu, vremenu i okolnostima u kojima se ovi oblici pismenosti proučavaju.

Bosanskohercegovačko društvo, kao i sva druga postkomunistička ili tranzicijska društva, godinama prolazi kroz značajne promjene. Te promjene obuhvataju društveni, ekonomski i politički sistem. Stotine knjiga i hiljade radova politološke provenijencije napisani su o kontekstualizaciji i prilagodbi bivših socijalističkih društava novoj demokratskoj svakodnevnici. Promjena se analizira u kontekstu vrijednosti, participacije, stavova, ekonomskih faktora, međunarodnog okruženja, moći aktera, elita i drugih faktora koji imaju utjecaj na institucionalizaciju demokratskog političkog poretka.

Tranzicija u Bosni i Hercegovini bila je izazovnija zbog ratnih zbivanja, kriminala u privatizaciji i političke kulture, te je na različite načine utjecala na različite društvene grupe. Mladi su svakako jedna od tih grupa.⁵ Samo sazrijevanje predstavlja određenu vrstu tranzicije, pa se da zaključiti da mladi u BiH prolaze kroz 2 vrste tranzicije (lična i društvena, odnosno sistemska tranzicija).

Uspješnost demokratije, između ostaloga, zavisi i od političke pismenosti njenih građana, a posebno je važna politička pismenost mladih u društvu. Oni prolaze kritični socijalizacijski (tranzicijski) period unutar kojeg se mogu razviti u aktivne građane sa sposobnosti kritičkog promišljanja. Indikator uspješnosti tih procesa jeste nivo političke pismenosti mladih. Drugim riječima, nivo političke pismenosti može nam ukazati na to odgajamo li kao društvo mlade da budu aktivni i sposobni učesnici demokratskih političkih procesa.

U analizi koja slijedi prezentirat ćemo nalaze istraživanja političke pismenosti, a samim time (posmatrajući iz šire perspektive) i političke kompetencije mladih u BiH. Kombinacijom kvalitativnih i kvantitativnih istraživačkih tehnika prikupljeni su podaci o nivou i dimenzijama političke pismenosti mladih u BiH. Cilj rada je konceptualizirati političku kompetenciju mladih u BiH, objasniti razloge determiniranog nivoa kompetencije i participacije te objasniti percepciju mladih o ova dva pojma. Drugim riječima, rad ima za cilj pridonijeti razumijevanju određenih aspekata demokratske političke kulture mladih kako bi se dobio detaljniji uvid u političke odrednice mladih.

Istraživanje je podijeljeno u dva dijela. Prvi dio obuhvata pregled relevantne literature o političkoj pismenosti mladih unutar konteksta demokratske političke kulture. Ovaj pregled literature služio je kao osnova za pripremu i provedbu empirijskog istraživanja čije rezultate predstavljamo u drugom dijelu publikacije.

Drugi dio studije predstavlja metodološko-empirijsko poglavlje u kojem se detaljno opisuje metodologija istraživanja i argumentira upotreba istraživačkih tehnika koje su korištene. Osim toga, pružaju se rezultati empirijskog istraživanja koje se provodilo kombiniranjem upitnika i fokusnih grupa. Istraživanjem su se propitivali stavovi i mišljenja mladih ljudi o različitim temama koje ukazuju na nivo njihove političke pismenosti, ali i uključenosti u politička i društvena dešavanja.

4 Bagić, Dragan i Šalaj, Berto (2011). „Političko znanje mladih u Hrvatskoj“ u: Bagić, D. (ur.) Odgaja li škola dobre građane? Studija o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca. GONG i Fakultet političkih znanosti, Zagreb.

5 Žiga, Jusuf (2017). Mladi u BiH – Rezultati dosadašnjih istraživanja, FES: Sarajevo (dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/14153.pdf>, pristupljeno: 18. 6. 2024)

Tokom prikupljanja podataka anketari, koji su također mladi, anketirali su ukupno 1.069 mladih osoba u dobi od 15 do 30 godina, iz cijele BiH, iz svih 10 kantona u FBiH i svih 6 geografskih regija Republike Srpske (Banja Luka, Bijeljina, Doboj, Istočno Sarajevo, Prijedor, Trebinje) te Brčko distrikta BiH. Anketirani su mladi iz 68 od 143 postojeće lokalne zajednice u BiH. Ovakav pristup omogućio je veću valjanost istraživačkih nalaza i obuhvat dimenzija koje bi bile nedostupne da su korištene isključivo kvantitativne ili kvalitativne tehnike. Iako su istraživački zaključci bazirani na kvalitativnom i kvantitativnom istraživanju, nalazi su kontekstualizirani i objašnjavaju političku kompetenciju i političku participaciju mladih.

Istraživanje političke pismenosti mladih u BiH ne pretendira pružiti sveobuhvatan pregled svih aspekata političke pismenosti, već ima za cilj potaknuti razmišljanje istraživača i praktičara o ovim temama i sličnim područjima. Ovo istraživanje služi kao polazna tačka za dublje analize i diskusije, te nastoji skrenuti pažnju na ključne izazove i probleme s kojima se suočavaju mladi u procesu stjecanja političke pismenosti. Također, cilj je potaknuti razvoj novih metoda i pristupa u obrazovanju i angažiranju mladih te unaprijediti razumijevanje o važnosti političke pismenosti za demokratski razvoj društva. Istraživanje želi motivirati daljnje studije koje će produbiti i proširiti naše znanje o ovoj kritičnoj temi te podržati kreiranje učinkovitijih obrazovnih programa i politika koje će omogućiti mladima da postanu aktivni i informirani učesnici političkog života.

TEORIJSKI OKVIR

ŠTA JE POLITIČKA PISMENOST I ZAŠTO JE VAŽNA?

Demokratska politička kultura predstavlja jedan od ključnih faktora za uspostavljanje i održavanje snažne, konsolidirane demokratije. Mnogi ugledni autori istraživali su i tumačili vezu između učinkovitosti demokratije i demokratske političke kulture.⁶

Analizom potencijalnih uzročnih mehanizama između ta dva pojma, pisanjima o različitim dimenzijama i aspektima političke kulture te opisivanjem primjera uspješnih i manje uspješnih demokratija, kao i istraživanjima alata za razvoj demokratske političke kulture, danas je u političkoj nauci općeprihvaćeno da demokratiju ne možemo svesti samo na formalne institucije i njihove međusobne veze. Faktor političke kulture, koji obuhvata mnoge kategorije poput participacije, kompetencija za učešće u demokratskim procesima te normi povjerenja i uzajamnosti, neizostavan je u analizi savremenih demokratija.⁷

Vujčić tvrdi da unutar demokratije postoji složen interakcijski odnos između političke strukture i političke kulture, što zajedno utječe na demokratiju.⁸

Zagorka Golubović pruža sveobuhvatnu definiciju političke kulture u svom radu. Prema njenom shvatanju, politička kultura obuhvata ne samo oblike participacije pojedinaca u društvenoj praksi već i norme i uvjete njihove participacije. To uključuje tipove društvenih i političkih akcija, kao i procese pripreme pojedinaca za društvenu participaciju, kao što su socijalizacija, posebna politička socijalizacija, formiranje „društvenog karaktera“, procesi simbolizacije, prihvaćeni tipovi vjerovanja i ideologija, dominantni mentalitet te takozvani nacionalni karakter.⁹

Ako su ovi procesi i dimenzije zasnovani na učešću građana i njihovim težnjama za demokratičnijim političkim poretom, govorimo o demokratskoj političkoj kulturi. Političke kompetencije i politička participacija, kada se posmatraju u ovom kontekstu, postaju ključni elementi demokratskog političkog života i same demokratske kulture.

Pojam političke pismenosti se često u literaturi poistovjećuje s političkim kompetencijama. U najšire shvaćenom kontekstu, politička pismenost pretpostavlja skup dimenzija političke kompetencije (znanja, vještine, stavovi, vrijednosti i ponašajni obrasci) koje se smatraju potrebnima za (uspješno) učešće građana u (demokratskom) društvu. Uz informiranost i konkretna znanja o funkcioniranju političkih institucija, kao

6 Šiber, Ivan (1992). Politička kultura i tranzicija, *Politička misao*, 29 (3): 93-110 (dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/112399>, pristupljeno: 20. 6. 2024).

7 Almond, Gabriel Abraham i Verba, Sidney (1963). (e) *Civic Culture: Political Attitudes in Five Western Democracies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

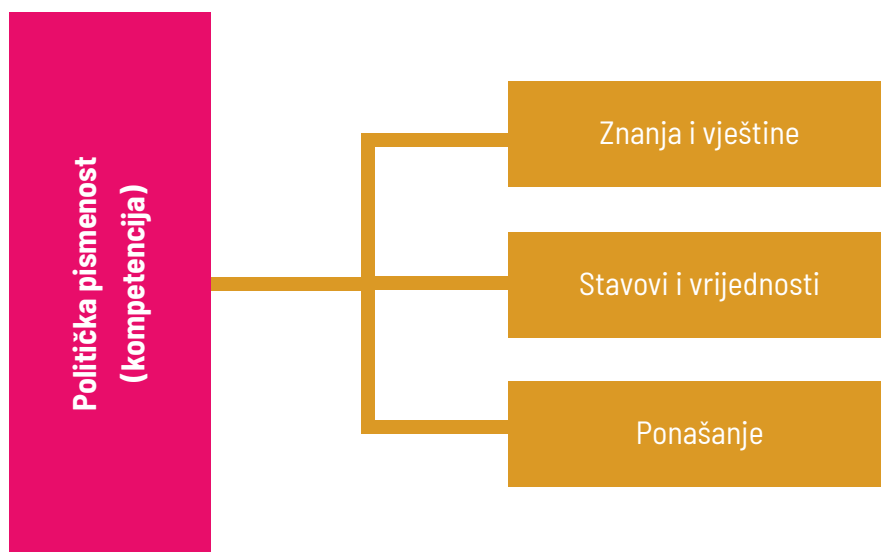
8 Vujčić, Vladimir (1999). Politička kultura i politička struktura: odnos političke kulture, strukture i demokratije (I dio), *Politička misao*, 36 (1): 113-139 (dostupno na <https://hrcak.srce.hr/32068>, pristupljeno: 20. 6. 2024).

9 Golubović, Zagorka (2004). Autoritarno nasleđe i prepreke za razvoj civilnog društva i demokratske političke kulture, u: Vujadinović, D.; Veljak, L., Goati, V. i Pavićević, V. (ur.): *Između autoritarizma i demokratije: Srbija, Crna Gora, Hrvatska: knjiga II: Civilno društvo i politička kultura*, Beograd: CEDIT, 233-247.

i sposobnost djelovanja kao njihov korektiv, politička pismenost uključuje razumijevanje važnih društvenih pitanja kao i vještine kritičkog razmišljanja. Pregled različitih konceptualizacija političke pismenosti pokazuje da nema suštinskih razlika između „političke pismenosti“ i „političke kompetencije“. Oba pojma odnose se na funkcionalne dimenzije sposobnosti građana da razumiju i djeluju unutar političkog sistema.¹⁰

Meritum oba pojma odnosi se na skup znanja, sposobnosti ili vještina (kako intelektualnih tako i participativnih) i stavova koje građani trebaju razviti da bi aktivno i informirano učestvovali u demokratskim procesima.¹¹

Grafik 1. Politička pismenost

Politička pismenost je ključna za razumijevanje javnih rasprava i za informirano, aktivno i odgovorno učešće građana u političkim procesima. Viši nivo političke pismenosti pomaže građanima razumjeti vlastite i tuđe političke interese te bolje sagledati utjecaj javnih politika. To omogućuje učinkovitije promoviranje tih interesa u političkim procesima. Politička pismenost potiče sposobnost povezivanja ličnih i grupnih interesa s javnim pitanjima i političkim opcijama koje ih zastupaju. Osim toga, doprinosi dosljednosti i stabilnosti političkih stavova, što je važno za analizu i predviđanje glasačkih preferencija.

Ako građani imaju nizak nivo političke pismenosti, teško će razumjeti političke događaje i integrirati nove informacije u svoj postojeći okvir razmišljanja. U takvom kontekstu postoji rizik da će prosuđivati političke aktere prema ličnim dojmovima umjesto u kontekstu stvarnih političkih događanja.

Politička pismenost također potiče političku i građansku participaciju. Što su građani informiraniji, veća je vjerovatnost da će učestvovati u političkim procesima, od glasanja do lobiranja i političkog angažmana.

Jednostavno rečeno, što je pojedinac politički pismeniji, veća je vjerovatnost da će se osjećati kompetentnim i sposobnim utjecati na pozitivne promjene u svojoj zajednici koristeći demokratske alate.

10 Šalaj, Berto (2011). Politička pismenost mladih u Hrvatskoj: Teorija i istraživanje u: Bagić, D. Odgaja li škola dobre građane? Zagreb: GONG i Fakultet političkih znanosti, pp 8-22.

11 Kovačić, Marko i Horvat, Martina (2016). Od podanika do građana: Razvoj građanske kompetencije mladih, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu GONG: Zagreb.

Ako uzmemo u obzir da su kompetencije i ponašanja mladih svojevrsni pokazatelj koji može objasniti, a još važnije, predvidjeti šire tendencije u društvenom sistemu, postaje jasno zašto je politička pismenost mladih ključna. Politička pismenost je preduvjet da osoba bude funkcionalno pismena. Pod funkcionalnom pismenosti se misli na takav nivo pismenosti koja je dovoljna da čovjek bude djelotvoran ne samo na svom radnom mjestu već i da aktivno učestvuje u životu zajednice.¹²

Kao indikator trenutne situacije i prognoza budućeg stanja društva, politička pismenost mladih predstavlja važan fenomen za istraživanje i bolje razumijevanje. Stoga, pogledajmo šta dosadašnja istraživanja govore o političkoj pismenosti mladih u BiH.

KRATKI PREGLED KLJUČNIH REZULTATA DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Najveći broj istraživanja političke pismenosti mladih proveden je u Sjedinjenim Američkim Državama. Galston je sažeo rezultate tih istraživanja, pokazujući zašto je politička pismenost važna. Njegovi nalazi ukazuju na to da su viši nivoi političke pismenosti povezani s većom konzistentnošću političkih stavova i vrijednosti, višim nivoima političkog povjerenja, nižim nivoima političke alijenacije, većom normativnom podrškom demokratiji te višim nivoima spremnosti na političko učešće.¹³

Jedno od prvih globalnih, najopsežnijih i među najpoznatijim svjetskim istraživanjima političke pismenosti provelo je Međunarodno udruženje za vrednovanje obrazovnih postignuća (International Association for the Evaluation of Educational Achievement, IEA) u sklopu projekta Civic Education Study. Krajem 1990-ih ovo veliko komparativno istraživanje obuhvatilo je politička znanja, stavove i vrijednosti 90.000 mladih u dobi od četrnaest i osamnaest godina u dvadeset osam demokratskih država. Rezultati su objavljeni u dvije publikacije: prva se fokusira na mlade od četrnaest godina, dok druga analizira rezultate za mlade od osamnaest godina.

Nažalost, Bosna i Hercegovina nije bila uključena u prvo spomenuto istraživanje Međunarodnog udruženja za vrednovanje obrazovnih postignuća, čime smo izgubili priliku za uvid u stanje političke pismenosti mladih u svojoj zemlji i mogućnost za komparaciju tog stanja sa situacijom u drugim demokratskim državama.

Situacija nije puno bolja ni izvan svjetskog komparativnog okvira. Politička pismenost mladih u Bosni i Hercegovini zanemarena je istraživačka tema. Kao izvor spoznaja o političkoj pismenosti mladih u našoj zemlji ostaju nam tek rijetki povremeni pokušaji istraživanja koji dijelom (ali ne u potpunosti) obuhvataju i ovu temu.

Prema Studiji o mladima u BiH iz 2014. godine, mladi u Bosni i Hercegovini te godine nisu bili adekvatno politički pismeni. Rezultati istraživanja pokazali su da mladi često ne uspijevaju pravilno protumačiti političke poruke i izraziti svoje političke stavove.¹⁴ Kao što je već rečeno, stavovi mladih prema politici i demokratiji zahtijevaju posebnu pažnju jer oni čine specifičnu društvenu grupu s jedinstvenim političkim potrebama. Političku pismenost u studiji povezuju s građanskim odgojem.

12 Dijanošić, Branko (2009). Prilozi definiranju pojma funkcionalne pismenosti, *Andragoški glasnik* 22, god. 13, br. 1, Naknada Slap: Jastebarsko.

13 Galston, William A. (2001). Political Knowledge, Political Engagement, and Civic Education, *Annual Review of Political Science*, (4): 217-234.

14 Žiga, Jusuf, Turčilo, Lejla, Osmić, Amer, Bašić, Sanela, Džananović Miraščija, Nedžma, Kapidžić, Damir, Šmigoč Brkić, Jelena (2015). Studija o mladima u Bosni i Hercegovini, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES): Sarajevo (dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/11436.pdf>, pristupljeno: 24. 6. 2024).

Studija o mladima iz 2014. godine (kao i njen nastavak – Studija o mladima iz 2018/2019. godine) bila je fokusirana na stavove mladih u Bosni i Hercegovini u vezi s njihovim socioekonomskim položajem, kvalitetom života, perspektivama, vrijednosnim sistemom, krizom identiteta, stanjem u porodici te motivima za odlazak iz zemlje.

Kvalitativnim istraživanjem putem fokusnih grupa u okviru studija o mladima pokušao se detektirati nivo političke pismenosti mladih i stepen njihovog povjerenja u politiku i političare. Fokusne grupe su provedene u osam bh. gradova, a mladi su odgovarali na pitanja o svojoj percepciji politike, demokratskog uređenja društva, važnosti izbora, političke odgovornosti i trenutne političke situacije u BiH.

Rezultati su pokazali da mladi politiku najčešće percipiraju negativno, povezujući je s kriminalom, korupcijom, stranačkim zapošljavanjima i nacionalizmom. Većina mladih smatrala je da BiH nije demokratski uređena država i da demokratija postoji samo na papiru. Također, percepcija izbora je bila negativna, jer mladi su smatrali da njihovo glasanje ne može ništa promijeniti, što dodatno smanjuje njihovu participaciju u izbornom procesu.

Stavovi iz studija odražavaju ne samo tešku društvenu tranziciju zemlje nego i globalizacijske procese koji nameću drugačiji način života u odnosu na ranija vremena, u društvu koje mlade ne tretira kao razvojni resurs nego ih zanemaruje i marginalizira.¹⁵

Obje studije tvrde da se krivica za ovakvo stanje kao i za generalni manjak političke pismenosti mladih ne može pripisati samo političarima i državnim organima, iako su oni dijelom odgovorni. Dio krivice, u skladu sa studijom, leži i na samim mladima, koji su često apolitični, pasivni i inertni, unatoč njihovom boljem informiranju i lakšem pristupu komunikacijskim mrežama. Iako mladi imaju više mogućnosti za politički angažman, između 48% i 54% ispitanika nije zanimala politika niti politička događanja.¹⁶ Studije ukazuju na veliku nezainteresiranost za javni angažman, kao i na nedostatak osnovnih znanja o politici, javnom mnijenju i njegovom društvenom značaju.

Prema rezultatima istraživanja, mladi nisu dovoljno politički obrazovani, jer na osnovu svih relevantnih indikatora ne uspijevaju precizno razumjeti političke poruke niti jasno izražavati svoje političke stavove. Istraživanje je također pokazalo da se mladi o političkim događajima informiraju uglavnom putem medija (TV i internet) te da im nedostaje dovoljno informacija i znanja o političkim pitanjima, događajima i aktivnostima kako u BiH tako i globalno.¹⁷

Mladi su u okviru obje studije izrazili potrebu za većim političkim, kao i medijskim opismenjavanjem. Generalno, smatrali su da je situacija u BiH, kako politička tako i ekonomska, vrlo loša, te su mnogi vidjeli svoj izlaz u emigraciji. U skladu s „Analizom položaja i potreba mladih Bosne i Hercegovine“ koju je Institut za razvoj mladih KULT proveo 2022. godine, utvrđeno je da je više od polovine ispitanih mladih (51,3%) jako ili donekle zainteresirano za odlazak iz BiH.¹⁸ U Studiji o mladima (2019) 61,8% mladih je reklo da u većoj ili manjoj mjeri

15 Turčilo, Lejla, Osmić, Amer, Kapidžić, Damir, Šadić, Sanela, Žiga, Jusuf, Dudić, Anida (2019). Studija o mladima u Bosni i Hercegovini, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES): Sarajevo (dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/15288.pdf>, pristupljeno: 24. 6. 2024).

16 Ibid., str. 52.

17 Ibid., str. 16.

18 Tupković, Adna, Đipa, Aziz, Buljubašić, Eldin, Banjalučkić, Jasmina, Vučković, Katarina, Koštrebić, Kemal (2022). Analiza položaja i potreba mladih BiH, Institut za razvoj mladih KULT: Sarajevo.

želi napustiti BiH. Fokusne grupe studija o mladima pokazale su da mladi (kako 2014. tako i 2018.) nemaju povjerenja u političare i ne vide načine kako ih držati odgovornima, što dodatno otežava njihovo uključivanje u politički život zemlje.

Mladi moraju biti aktivni učesnici društva, a ne pasivni posmatrača. Treba ih osposobiti za javni angažman, pružajući im potrebna znanja i vještine, kako bi mogli aktivno doprinosti društvenoj stvarnosti.

Prema riječima **Thomasa Jeffersona**:

„Ne poznajem bolji način kontroliranja vlasti od onog koji vrše sami građani, a ako smatramo da oni za to nisu dovoljno sposobni, onda lijek nije da im se to pravo oduzme, već da ih se za njega osposobi putem obrazovanja.“¹⁹

Na istom tragu je i stručni tekst Ivica Jerkića za Ministarstvo odbrane BiH o važnosti političke i medijske pismenosti iz 2023. godine, gdje se ističe da društveni status mladih u Bosni i Hercegovini ukazuje na nekoliko rizičnih faktora koji doprinose njihovoj pasivnosti prema političkim temama. Glavni faktori uključuju visoku stopu nezaposlenosti, poteškoće u rješavanju egzistencijalnih pitanja, nedostatak kvalitetnog obrazovanja te manjak životnih mogućnosti u usporedbi s njihovim vršnjacima u razvijenijim i stabilnijim demokratijama. U okviru ovog članka ističe se da je posebno važno raditi na medijskoj i političkoj pismenosti mladih u tranzicijskim društvima. Treba ih osloboditi ranije stečenih sistema vrijednosti i ukorijenjene političke tromosti te im pružiti savremena znanja i vještine potrebne za kvalitetno obrazovanje u političkoj pismenosti. To se može postići kroz obrazovni sistem, ali i putem medijskog angažmana.²⁰

Mogućnosti za stjecanje političkih vještina putem vladinih ili nevladinih programa u Bosni i Hercegovini su, prema svim parametrima, ograničene. Iako su mladi uključeni u globalne komunikacijske mreže, distribuirane informacije na online medijima uglavnom ne nude prostor za edukaciju građanina kao učesnika političkih procesa i nedovoljno se upuštaju u tumačenje potencijalnih budućih događaja koji se direktno tiču političkog sistema.

Kada govorimo o političkoj pismenosti, valja naglasiti i da je online dostupan „Priručnik za političku pismenost u BiH: Stasaj, glasaj, zatalasaj!“, koji je izdala Akademija za žene 2022. godine s ciljem da posluži svim mladim osobama koje se kandidiraju za različite političke funkcije, prvi put izlaze na izbore ili jednostavno žele da se informiraju o osnovama političkog uređenja Bosne i Hercegovine.²¹

19 Jefferson, Thomas (1779). The Works, vol. 2 (dostupno na: <https://oll.libertyfund.org/titles/jefferson-the-works-vol-2-1771-1779>, pristupljeno: 18. 6. 2024).

20 Jerkić, Ivica (2023). Važnost političke i medijske pismenosti o NATO-u i njegovoj misiji u BiH, Ministarstvo odbrane BiH, objavljeno u: Aktualizacija i popularizacija znanosti kroz medije, Zbornik radova, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti/nauke: Mostar (dostupno na: [https://web-admin.sum.ba/api/storage/Zbornik-Aktualizacija-230628-113701%20\(2\)_1689321936_19.pdf#page=110](https://web-admin.sum.ba/api/storage/Zbornik-Aktualizacija-230628-113701%20(2)_1689321936_19.pdf#page=110), pristupljeno: 24. 6. 2024)

21 Katica, Ajna, Gec, Amina, Čuković, Boris, Marković, Đokan, Mirković, Đorđe, Vučković, Dragana, Nikšić, Dunja, Nikolić, Igor, Gadže, Kristina, Vrhovac, Mario, Memišević, Omar, Mandžić, Šefik, Hasanagić, Sibila, Osmić, Zerina (2022). Stasaj, glasaj, zatalasaj! Priručnik za političku pismenost u Bosni i Hercegovini, Akademija za žene: Sarajevo (dostupno na: https://afw.ba/wp-content/uploads/2022/02/stasaj-glasaj-zatalasaj-WEB-2022_2_3-1.pdf, pristupljeno: 24. 6. 2024).

OBRAZOVANJE (FORMALNO I NEFORMALNO) I POLITIČKA PISMENOST

„Stvoriti vladavinu za narod svakako je korisna stvar, no znam još jednu korisniju – odgojiti i obrazovati naciju za vladavinu.“

Jean Jaques Roussou²²

S obzirom na to da su mladi kao društvena grupa velikim dijelom sastavljeni od učenika i studenata, jasno je da se prvenstveno posredstvom formalnog obrazovanja (ali ne i manje bitno neformalnog i informalnog) educiraju kako bi usvojili vrijednosti, znanja i vještine za ostvarivanje u društvu, što ističe važnost toga da u obrazovnom sistemu postoje odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo.

Ishodi obrazovnog sistema ne bi tako trebali biti samo znanja o klasičnim predmetima, već i o načinu funkcioniranja zajednice te uloži pojedinca u njenom kreiranju. Gutmann, npr., ide tako daleko te kaže da je političko obrazovanje najvažnija dimenzija javnog školovanja jer upravo ono omogućuje participaciju i permanentno (re)kreiranje demokratskih institucija. Usvajanjem takvih sadržaja mladima se demonstrira važnost aktivnog učešća u demokratskim procesima, čime demokratija postaje jača i približava se svom idealu – vladavini naroda.²³

Ako formalni obrazovni sistem ne pruža strukturiranu edukaciju koja bi razvijala političku kompetenciju mladih, nije realno očekivati da će se putem neformalnog ili spontanog učenja ta kompetencija razviti na način da bude sveprisutna u populaciji. To znači da država s visokim stepenom nezainteresiranosti mladih za politiku riskira da ima generaciju politički neobrazovanih mladih danas, što može dovesti do nedostatka kompetentnih vođa u budućnosti. Period mladosti je ključan za izgradnju ličnosti, stoga je važno razviti političke kompetencije koje će mladima omogućiti aktivno učešće u društveno-političkom životu.

Pojam političke pismenosti je ključan jer formalno pravo učešća malo do nimalo znači bez stvarne sposobnosti za donošenje informiranih odluka. Politička pismenost podrazumijeva znanja i sposobnosti potrebne za razumijevanje političkih procesa, kritičko promišljanje i aktivno učešće u političkom životu.

22 Hill, Mark J., (2017). Enlightened 'savages': Rousseau's social contract and the 'brave people' of Corsica History of Political Thought 38, (3) pp. 462-493. ISSN 0143-781X.

23 Gutmann, Amy (1987). Democratic Education, Princeton, NJ: Princeton University Press.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Metodološki okvir

Istraživanje o mladima u BiH koje ovdje predstavljamo jeste odgovor na potrebu društva za naučnoistraživačkim saznanjima o mladima kao specifičnoj društvenoj grupi kojoj se mora pristupiti s posebnom pažnjom.

Istraživanje mladih dosta je složeno, s obzirom na to da zahtijeva uvid u sve sfere društva općenito, jer ne postoji niti jedna oblast života koja nije bitna za mlade ljude. Uz tako širok obuhvat različitih oblasti značajnih za mlade, u istraživanjima o mladima se dodatno mora voditi računa o specifičnim generacijskim pitanjima koja se tiču isključivo populacije mladih. Osim toga, mladi kao dio populacije u dobi od 15 do 30 godina starosti nisu homogena grupa, te se unutar te dobne strukture pronalazi još nekoliko podgrupa mladih – od adolescenata do odraslih mladih. Svakako, mladi su, kao i opća populacija, dodatno podijeljeni u skladu s općom socijalnom raslojenošću društva.

Ovo je prvo istraživanje o političkoj pismenosti mladih u BiH u kojem Institut učestvuje. Također, prvo je istraživanje o mladima u BiH bazirano na reprezentativnom nacionalnom uzorku.

Kada govorimo o metodologiji, u istraživanju je korišten mješoviti (kvalitativni i kvantitativni) istraživački pristup za ukrštanje podataka iz više izvora, odnosno radilo se o klasičnom sekvencijalnom eksplanatornom istraživanju u kojem se kvalitativna metodologija koristi kao dodatak kvantitativnoj, s ciljem pomoći u interpretaciji rezultata primarno kvantitativnog istraživanja.

Kvantitativni dio podataka prikupljen je anonimnim anketiranjem mladih širom BiH u dobi od 15 do 30 godina koristeći upitnik specifično razvijen za potrebe ovog istraživanja. Ovako prikupljeni podaci bili su baza empirijskog istraživanja.

Kvalitativni dio istraživanja predstavljao je nadopunu kvantitativnih podataka te je realiziran putem fokusnih grupa provedenih s mladima iz svih dijelova BiH.

U smislu definiranja pojmova koji se tiču mladih vodilo se odrednicama Zakona o mladima FBiH (donesenog 2010. g.), Zakona o omladinskom organizovanju RS-a (donesenog 2004. g.) te Zakona o mladima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (donesenog 2017. g.).

Uzorak

Kao baza za kreiranje uzorka mladih u BiH korišten je trenutno aktuelni, i jedini poslijeratni, popis stanovništva u BiH iz 2013. g. Veličina uzorka određena je u skladu sa statističkim parametrima koji se tiču intervala pouzdanosti, margine greške i veličine populacije mladih prema podacima iz Popisa.

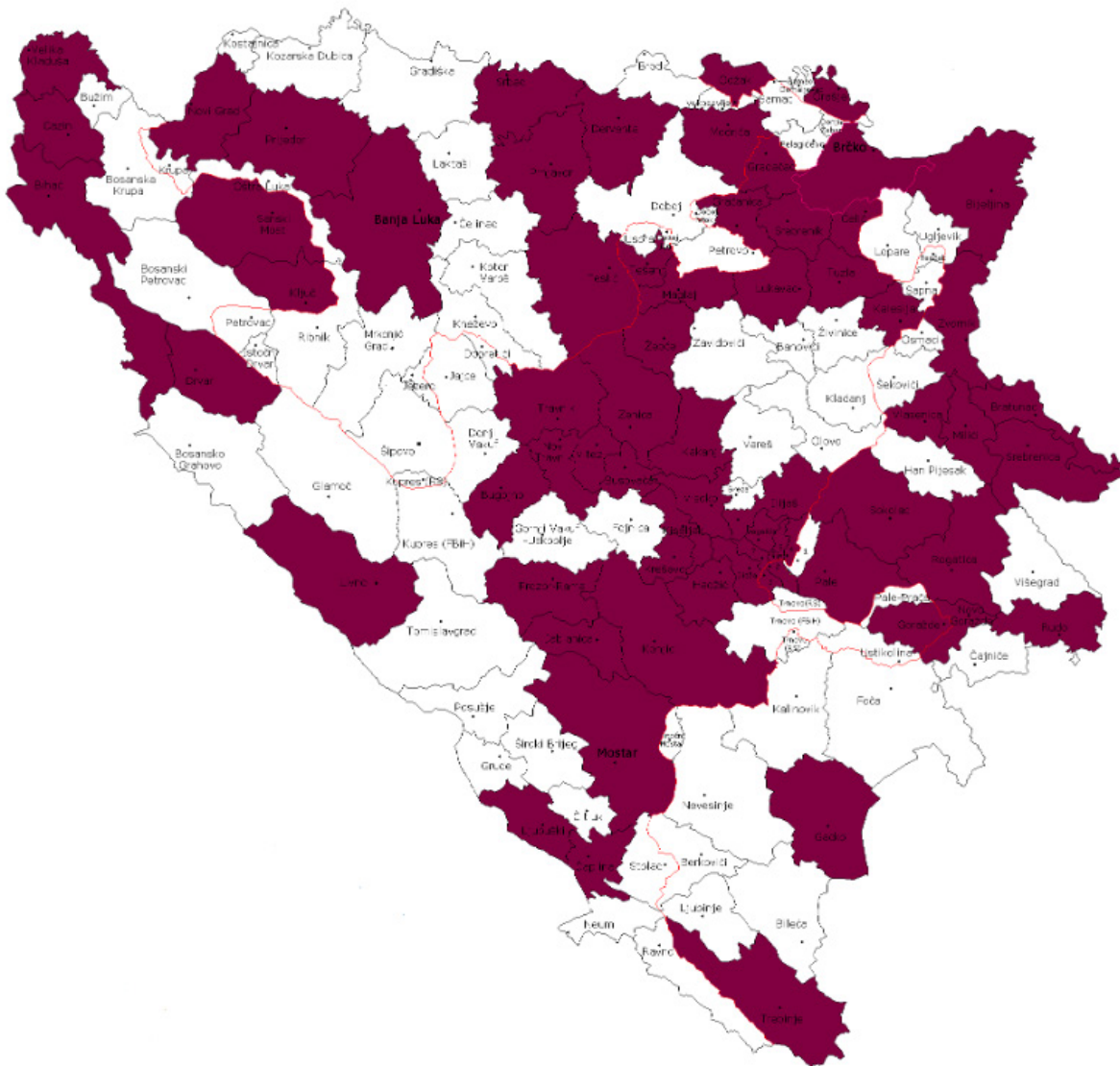
Prilikom kreiranja uzorka za istraživanje političke pismenosti mladih BiH, uključujući i stratus uzorka iz FBiH, RS-a i Brčko distrikta BiH, vodilo se računa o ključnim parametrima glavnog uzorka ali i navedenih stratusa na način da oni na najbolji način oslikavaju karakteristike populacije mladih u BiH, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH.

Definirani uzorak trebao je ispuniti uvjet da bude reprezentativan za cijelu BiH, ali da oslikava demografske karakteristike mladih iz FBiH, RS-a i Brčko distrikta BiH.

Također, uzorak je kontroliran po spolu, dobi i varijabli mjesta življenja mladih (gradsko ili vangradsko područje).

Tokom prikupljanja podataka anketari, koji su također mladi, anketirali su ukupno 1.069 mladih osoba iz cijele BiH, iz svih 10 kantona u FBiH i svih 6 geografskih regija Republike Srpske (Banja Luka, Prijedor, Doboj, Bijeljina, Istočno Sarajevo, Trebinje) te Brčko distrikta BiH. Anketirani su mladi iz 68 od 143 postojeće lokalne zajednice u BiH (uključujući Brčko), a što predstavlja 47,55% svih lokalnih zajednica u BiH.

Slika 1. Mapa disperzije uzorka po lokalnim zajednicama u BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Broj mladih u uzorku iz svakog od kantona (FBiH), regije (RS) i Brčko distrikta proporcionalan je broju mladih iz tog područja prema Popisu iz 2013. g. Na ovaj način osigurana je reprezentativnost uzorka za područje cijele

BiH. Broj mladih iz pojedinih entiteta, regija i kantona je na nivou procentualne zastupljenosti (ne i na nivou reprezentativnosti za taj entitet, regiju ili kanton).

Uzorak ove veličine nam je omogućio da imamo grešku uzorka od $\pm 3\%$ za područje Bosne i Hercegovine.

Ukupna struktura realiziranog uzorka prikazana je u Tabeli 1.

Tabela 1. Struktura ukupnog uzorka mladih u istraživanju / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT i Agencija za statistiku BiH

Varijabla	Disagregacija	Veličina uzorka	Postotak (Uzorak)	Populacijski podaci o mladima (izvori: Popis 2013. ²⁴)
Spol	Ženski	536	50,1%	48,7%
	Muški	527	49,3%	51,3%
	Ostalo	6	0,6%	
Mjesto prebivališta	Gradsko	479	44,8%	42,3%
	Vangradsko	590	55,2%	57,7%
Dob	15-19	355	33,2%	31,4%
	20-24	371	34,7%	29,5%
	25-30	343	32,1%	39,1%
TOTAL		1.069	100%	100%

24 Agencija za statistiku BiH (2013). Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2013. g.

Detaljna struktura realiziranog uzorka po entitetima prikazana je u Tabeli 2.

Tabela 2. Detaljna struktura istraživačkog uzorka po entitetima / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

	Ukupni uzorak	Udio u uzorku
BOSNA I HERCEGOVINA	1.069	100%
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	705	65,95%
REPUBLIKA SRPSKA	339	31,71%
BRČKO DISTRIKT BIH	25	2,34%

Ispitanici su birani metodom slučajnog uzorka, u dobi između 15 i 30 godina, uz propisan precizan hodogram anketara na terenu. Lokalne zajednice unutar kantona i regija birane su slučajnim odabirom. Prilikom kreiranja uzorka vodilo se računa i o lokalnim zajednicama koje imaju raznoliku nacionalnu strukturu, te su ove zajednice imale veću vjerovatnoću (dodijeljen im je veći ponder) da se nađu u uzorku lokacija u kojima će se raditi anketiranje. Na ovaj način osigurana je zastupljenost stavova i potreba mladih iz lokalnih zajednica koje nisu većinski jednonacionalne. Anketari su u svakoj lokalnoj zajednici dobijali preciziran hodogram za prikupljanje podataka s definiranim početnim tačkama uzorkovanja i korakom/preskokom.

Na osnovu broja ispitanika i metode slučajnog stratificiranog uzorkovanja (zbog kontrole ključnih varijabli), osigurana je reprezentativnost uzorka.

Tokom prikupljanja podataka i kontrole kvaliteta uzorka vođeno je računa o važnim varijablama (dobni klasteri, bračni status, zaposlenje, obrazovanje, mjesto življenja mladih i sl.).

Proces istraživanja bio je participativan uz puno učešće prvenstveno mladih u prikupljanju podataka tako što su anketari koji su radili na terenu bili osobe u dobi od 18 do 30 godina starosti. Angažirani anketari su aktivisti i članovi omladinskih i drugih nevladinih organizacija širom Bosne i Hercegovine.

Na terenu, prilikom anketiranja mladih, primjenjivala se metoda CAPI (Computer-assisted personal interviewing) – kompjuterski podržan personalni intervju. Upitnik je bio digitaliziran, odnosno programiran i postavljen na tablet. Anketari su provodili klasično „licem u lice“ anketiranje, postavljali pitanja ispitanicima i odgovore evidentirali preko tableta, čime je automatski kreirana baza podataka.

Postoji nekoliko prednosti ovakvog načina anketiranja. Ono nam omogućava kontrolu nad procesom prikupljanja podataka bez obzira na geografsku lokaciju anketara, eliminira mogućnost greške od strane anketara jer su pitanja programirana redoslijedom i logikom koja onemogućava suštinske pogreške te su kroz softversko rješenje prevenirani mnogi nedostaci tradicionalnog anketiranja korištenjem papira i olovke (čitljivost podataka, greške u pisanju, logičke greške, greške kod unosa podataka i sl.).

Važno je naglasiti da zaštita ličnih podataka ispitanika ni u jednom dijelu istraživačkog procesa nije bila ugrožena jer je anketiranje bilo anonimno, te se od ispitanika nije tražilo ime, prezime, identifikacijski dokumenti i slični lični podaci. Tražili su se podaci koji se odnose na mjesto boravka (mjesnu zajednicu) i broj telefona (proizvoljno, neobavezno). Ova dva podatka su korištena u svrhu kontrole rada anketara na terenu i kontrole adekvatnosti uzorka po lokacijama s kojih se uzorak uzima. Ovi podaci nisu analitički procesirani i ostaju isključivo u vlasništvu Instituta, te neće biti korišteni u bilo kakve druge svrhe.

Istraživački instrumentarij

Za kvantitativni dio istraživanja korišten je opsežan upitnik kreiran za ove potrebe koji je Institut ranije pilotirao.

Upitnikom se ispituju različite oblasti političke pismenosti mladih:

- demografske karakteristike;
- politička pismenost;
- politički i društveni angažman;
- rodna ravnopravnost i stavovi prema manjinama.

Upitnik se sastoji od preko 60 pitanja koja pokrivaju niz specifičnih tema važnih za procjenu političke pismenosti mladih. Strukturalno, upitnik se sastoji od dominantno pitanja s ponuđenim odgovorima, dok je manji broj pitanja otvorenog ili poluotvorenog tipa.

Upitnik je razvijen i programiran u komercijalnoj istraživačkoj aplikaciji Lime Survey²⁵ te je ova aplikacija korištena i kao pozadinska baza za prikupljanje odgovora učesnika istraživanja.

Terensko prikupljanje podataka provedeno je u periodu od januara do aprila 2024. godine.

Kako je već spomenuto, kvalitativni podaci u ovoj analizi su korišteni kao dodatna pojašnjenja kvantitativnih podataka. Fokusne grupe su odabrane kao relativno brz i ekonomičan istraživački pristup u prikupljanju velikih količina kvalitativnih podataka u relativno kratkom roku, nakon prikupljanja svih kvantitativnih podataka s terena i provedbe preliminarnih kvantitativnih analiza.

Realizirano je pet fokusnih grupa s mladima iz različitih gradova BiH, a korišten je strukturirani protokol sa zadanim temama koje prate glavni anketni upitnik te pitanjima koja nastoje prikupiti dodatne dubinske informacije i pojašnjenja stavova, problema i potreba mladih o obuhvaćenim temama.

Analiza podataka

Statistička obrada kvantitativnih podataka vršena je korištenjem specijaliziranog softvera za statističku obradu podataka koji se koristi u društvenim naukama IBM SPSS (IBM Statistical Package for Social Sciences²⁶). Rezultati su tekstualno interpretirani te grafički i tabelarno prikazani u sveobuhvatnom izvještaju koji predstavlja sintezu nalaza dobivenih korištenjem različitih istraživačkih metoda.

25 Lime Survey (<https://www.limesurvey.org/>).

26 IBM Statistical Package for Social Sciences (<https://www.ibm.com/spss>).

Trening anketara

Prilikom provedbe svakog istraživanja jako nam je važna uključenost mladih u takve procese. Jedan od načina aktivnog uključivanja mladih u istraživački proces jeste angažiranje mladih osoba kao anketara koji su prikupljali podatke.

Anketari su bile mlade osobe izabrane uz podršku lokalnih omladinskih ili partnerskih organizacija, službenika za mlade i omladinskih lidera, a s ranijim iskustvom u anketiranju građana i komunikaciji s građanima.

Svi anketari su prošli praktičan trening kako bi im se detaljno predstavila njihova uloga u procesu. Na terenu je podatke prikupljalo ukupno 57 anketara iz različitih dijelova BiH. Pored obuke i detaljnih instrukcija o načinim anketiranja, anketarima je u svakom momentu na raspolaganju bila pomoć supervizora kao i tehnička pomoć.

Kontrola prikupljenih podataka

Unos podataka u bazu odgovora bio je automatiziran i dešavao se istovremeno s popunjavanjem upitnika na terenu, što je još jedna prednost digitalnog oblika upitnika u odnosu na klasični pristup uz upotrebu papira i olovke. Dakle, unos podataka u bazu nije predstavljao zaseban korak u pripremi podataka za analizu.

Digitalizacijom upitnika minimizirana je mogućnost grešaka povezanih s logikom upitnika, jer je upitnik programiran redoslijedom koji eliminira određene vrste logičkih grešaka.

Oko 15% uzorka je kontrolirano naknadno upućivanjem telefonskog poziva ispitanicima (koji su dobrovoljno dali broj telefona) radi provjere da li je ispitanik anketiran te poređenja odgovora na određenim varijablama kako bi se mogla utvrditi istinitost ankete i podudarnost odgovora. Kvalitativna kontrola rada anketara vršena je i analizom metapodataka koje prikuplja aplikacija tokom anketiranja na terenu. Ankete koje nisu zadovoljile kvalitativnu provjeru te se nisu pokazale vjerodostojnim nisu uzete u razmatranje za potrebe ove analize.

Monitoring prikupljanja podataka vršen je svakodnevno jer softver koji se koristi za unos podataka vrši sinhronizaciju s bazom podataka u stvarnom vremenu, što olakšava kontrolu nad procesom prikupljanja podataka.

DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE UZORKA

Populacijski podaci o stanovništvu BiH, uključujući i mlade, dostupni su iz Popisa provedenog 2013. g. Kreiranje uzorka naslonjeno je na ove popisne podatke jer su, iako datumski prilično zastarjeli, i dalje najsveobuhvatniji podaci o različitim grupama stanovništva i njihovoj disperziji po dobnoj, spolnoj, lokacijskoj i drugim disperzijama.

Tabela 3. Ključni demografski podaci za formiranje uzorka mladih / Izvor: Agencija za statistiku BiH

	UKUPNO STANOVNIŠTVO	M	Ž	15-19	20-24	25-30	15-30	%
BiH	3.531.159	1.732.270	1.798.889	242.742	228.056	303.052	773.850	21,9%
		49,1%	50,9%	31,4%	29,5%	39,1%		

UKUPNO ISPITANIH	M	Ž	O
1.069	48,1%	51,9%	0,6%

Mlade osobe čine 21,9% ukupnog stanovništva u BiH, što je više od petine populacije. Dublja analiza mladih po dobnim klasterima (petogodištima) pokazuje da u dobnoj kategoriji od 25 do 30 godina imamo najveći udio osoba (39,1%) u populaciji mladih. Prema popisu iz 2013. g., u BiH je bilo ukupno 773.850 mladih, a 1.069 osoba je anketirano za potrebe našeg uzorka u BiH.

Poređenjem entiteta i distrikta, vidimo da FBiH ima najveći udio mladih u ukupnom stanovništvu, tj. 22,9%. U prikazanoj tabeli date su informacije o broju mladih od 15 do 30 godina starosti.

Tabela 4. Udio mladih u ukupnom stanovništvu države, entiteta i distrikta / Izvor: Agencija za statistiku BiH

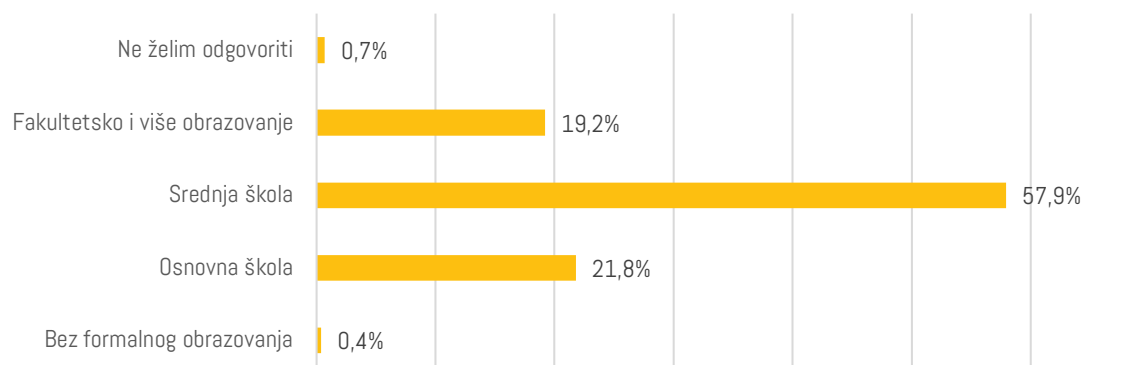
	Ukupno stanovništvo	15-19	20-24	25-30	Ukupno mladih	% udio mladih u ukupnom stanovništvu
BOSNA I HERCEGOVINA	3.531.159	242.742	228.056	303.052	773.850	21,9%
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	2.219.220	161.881	150.902	196.593	509.376	22,9%
REPUBLIKA SRPSKA	1.228.423	75.538	72.218	99.500	247.256	20,1%
BRČKO DISTRIKT	83.516	5.323	4.936	6.959	17.218	20,6%

U okviru demografskih podataka o mladima, a koji možda mogu imati utjecaja na političku pismenost mladih, propitali smo nekoliko podataka, a jedan od njih se tiče obrazovnog statusa ispitanika.

Prikupljeni podaci su pokazali da najviše mladih ima završenu srednju školu, odnosno 57,9% ispitanih. Završen neki stepen fakultetskog obrazovanja ima 19,2% ispitanih, dok je mladih s kompletiranom osnovnom školom bilo 21,8%. Podatak o mladima koji su imali završenu osnovnu školu treba tumačiti u kontekstu da su ispitanici odgovarali koji stepen obrazovanja imaju kompletiran (za koji posjeduju diplomu) te su osnovnu školu označavali i svi mladi koji su bili u srednjoškolskom procesu obrazovanja u trenutku anketiranja.

Grafik 2. Obrazovanje mladih / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Odaberite najviši stepen obrazovanja za koji posjedujete diplomu:

Dodatno, zanimalo nas je i kakav vid srednje škole su mladi kompletirali. Taj podatak smo tražili od mladih koji su imali kompletirano srednje ili fakultetsko obrazovanje.

Najviše mladih je imalo završenu srednju četverogodišnju usmjerenu srednju školu (58,4%), dok ih je srednju trogodišnju usmjerenu srednju školu završilo 8,9%.

Trećina mladih je imala završenu gimnaziju kao srednju školu (31,9%).

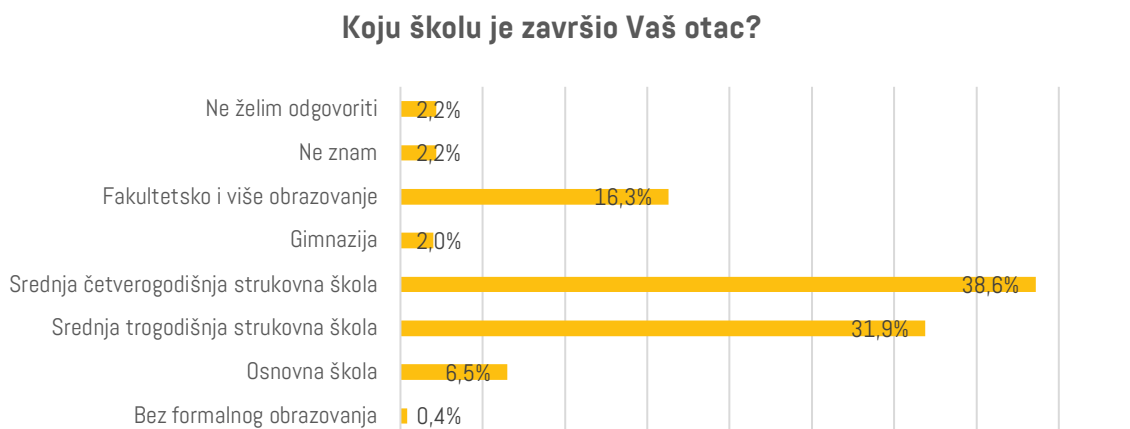
Grafik 3. Vrsta srednje škole koju su mladi završili / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Jedna od demografskih varijabli koju smo razmatrali kao relevantnu jeste obrazovni status roditelja mladih (oca i majke).

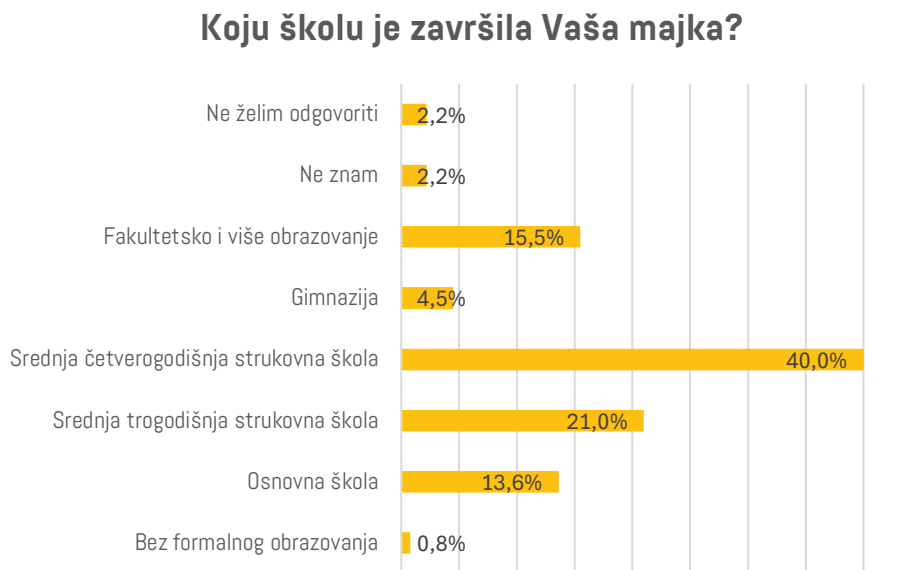
Najviše mladih je odgovorilo da je njihov otac završio srednju četverogodišnju strukovnu školu, i to 38,5%. Na drugom mjestu je srednja trogodišnja strukovna škola, koju su završili očevi 31,8% ispitanika. Fakultetsko i više obrazovanje ima 16,3% očeva mladih ispitanih za potrebe ovog istraživanja. Da njihovi očevi imaju završenu osnovnu školu odgovorilo je 6,5% ispitanika, pri tome ih je 76,8% iz vangradskih i 23,2% iz gradskih sredina.

Grafik 4. Obrazovanje oca / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kad govorimo o srednjoškolskom obrazovanju, slično je i kod majki ispitanika, tako da je 40% majki završilo srednju četverogodišnju strukovnu školu, a 21% je završilo srednju trogodišnju strukovnu školu. Fakultetsko i više obrazovanje imaju majke 15,5% mladih u BiH. U odnosu na očeve, primjetno je da je veći postotak majki koje imaju samo osnovno obrazovanje, a njih ima 13,6% (71% vangradska i 29% gradska sredina).

Grafik 5. Obrazovanje majke / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Uočeni disbalans u obrazovanju između majki i očeva (osnovna škola) može reflektirati historijske i društvene faktore koji su utjecali na obrazovne prilike za žene u prošlosti. Ovi obrazovni profili roditelja ne samo da utječu na socio-ekonomske uvjete, već potencijalno mogu imati i utjecaj na nivo političke pismenosti mladih, a što ćemo ispitati u dijelu o iskazanom znanju o političkim dešavanjima i procesima u BiH.

Razumijevanje ovih karakteristika može pomoći u oblikovanju politika i programa koji ciljaju poboljšanje obrazovnih i životnih prilika mladih, kao i unapređenje njihove političke pismenosti. Programi edukacije usmjereni ne samo na mlade nego i na roditelje mogli bi igrati ulogu u povećanju političke pismenosti mladih, potičući ih na aktivnije učešće u demokratskim procesima.

U nekim od akademskih istraživanja religioznost se pokazala kao varijabla koja može imati utjecaja na političke orijentacije mladih, ne nužno na političku pismenost.

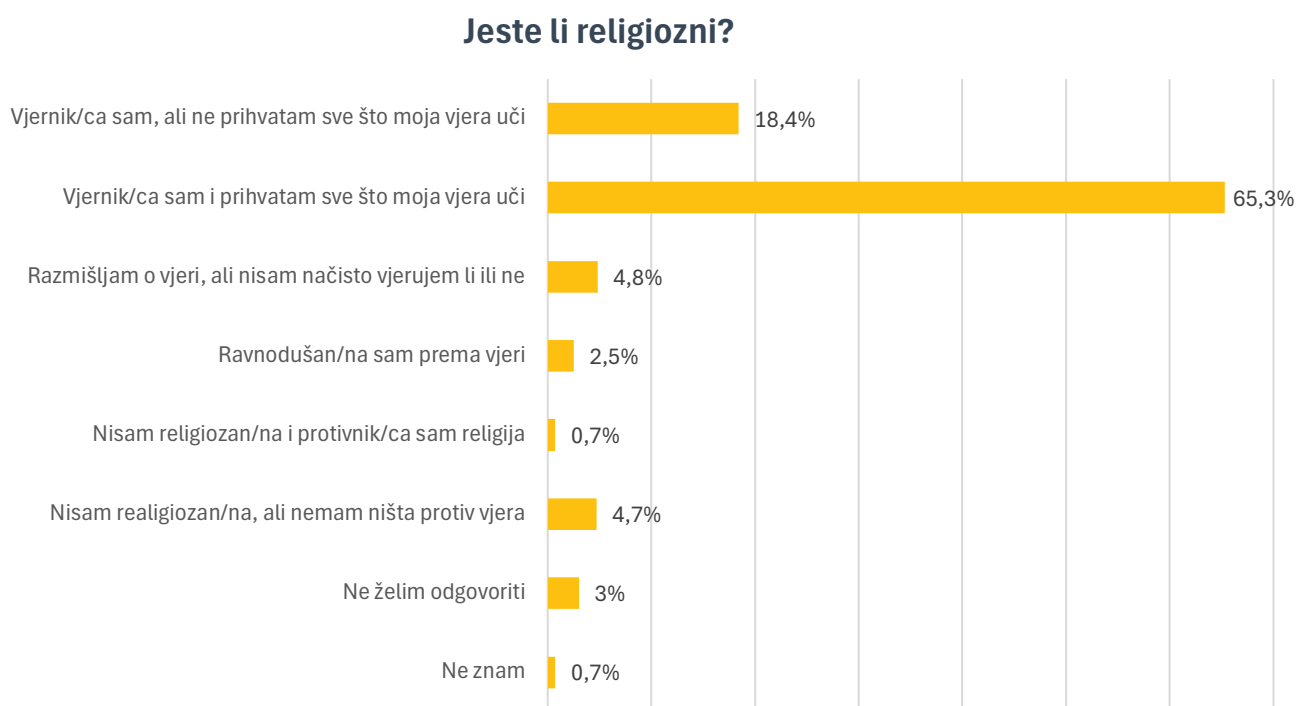
Prema rezultatima istraživanja, skoro dvije trećine ispitanih mladih u Bosni i Hercegovini izjasnilo se kao religiozno. Konkretno, 65,3% ispitanika kazalo je da su religiozni i da prihvataju sve što njihova vjera uči. Analiza spolne strukture pokazuje da unutar ove grupe ima 52,9% muškaraca i 46,8% žena, dok je prema mjestu prebivališta 59% mladih vjernika iz vangradskih sredina, a 41% iz gradskih područja, a što je u skladu sa strukturom uzorka.

Osim toga, 18,4% ispitanika izjavilo je da su vjernici, ali ne prihvataju sve što njihova vjera uči, što ukazuje na određeni stepen kritičkog pristupa prema religijskim učenjima. Dodatno, 4,8% mladih još uvijek nije načisto u

vezi s tim da li vjeruju ili ne, što može reflektirati fazu preispitivanja vlastitih uvjerenja. Ravnodušnost prema vjeri izražava 2,5% ispitanika, dok 4,7% mladih navodi da nisu religiozni, ali nemaju ništa protiv vjere.

Ovi podaci pružaju značajan uvid u religioznost mladih u BiH, ističući različite nivoe identifikacije s religijom i varijacije u religijskom angažmanu.

Grafik 6. Religioznost / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

INFORMISANJE

Mladi u BiH informiraju se najviše putem internetskih portala, pri čemu je 76,7% mladih odabralo ovaj način kao izvor informacija. Spolne razlike u ovom slučaju nema, dok po mjestu življenja struktura pokazuje da je u ovoj grupi 54,1% mladih iz vangradskih i 45,9% mladih iz gradskih sredina; razlika je u skladu sa strukturom uzorka po mjestu boravka i nije značajna.

Putem tradicionalnih medija, odnosno televizije, radija ili novina, informira se 39,7% mladih u BiH. Spolna razlika u ovom segmentu nije primjetna (51,2% muškaraca i 48,1% žena).

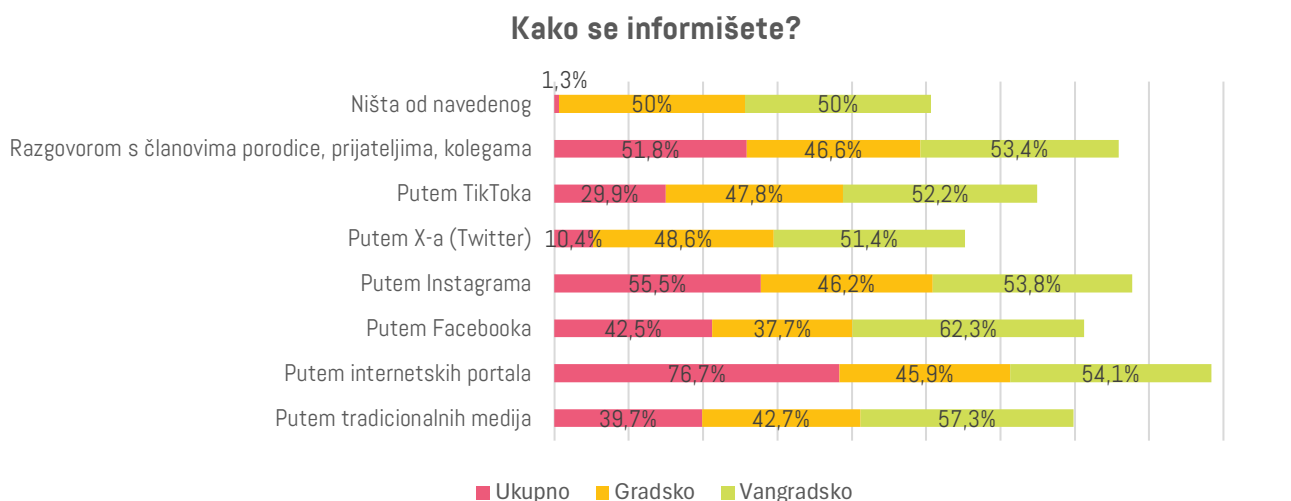
Kao izvore informacija mladi često koriste i društvene mreže. Tako se putem Facebooka informira 42,5% mladih osoba u BiH (54% muškaraca i 45,8% žena). U ovom slučaju Facebook kao izvor informacija dominantno više koriste mladi iz vangradskih sredina (62,3%) u odnosu na mlade iz gradskih sredina (37,7%). Za informiranje 55,5% mladih koristi društvenu mrežu Instagram, te ni tu ne postoji značajnija razlika po spolu, kao ni po mjestu življenja.

Mladi u BiH ne koriste mnogo mrežu X (bivši Twitter) kao izvor informacija. Naime, 10,4% njih je odgovorilo da informacije pronalaze na toj mreži (55,9% muškaraca i 42,3% žena). U ovom slučaju ne postoji primjetna razlika u mjestu prebivališta. TokTok je izvor informacija za 29,9% mladih ispitanika u BiH, i to 44,7% muškaraca i 54,4% žena.

Istraživanje je pokazalo da polovina mladih do informacija dolazi i kroz razgovore s članovima porodice, prijateljima i kolegama (51,8%), a tako se gotovo podjednako informiraju i muškarci i žene.

Iako su mladi uključeni u globalne komunikacijske mreže, distribuirane informacije na online medijima uglavnom ne nude prostor za edukaciju građanina kao učesnika političkih procesa i nedovoljno se upuštaju u tumačenje potencijalnih budućih događaja koji se direktno tiču političkog sistema. Dodatno, mladi informacije prikupljene putem online medija vrlo često procesiraju samo površinski, bez kritičkog osvrta spram zaprimljene informacije.

Grafik 7. Načini informiranja mladih / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Načine informiranja mladih smo nastojali dodatno razumjeti i istražiti putem fokusnih grupa. Mlade osobe su nam potvrdile nalaze kvantitativnog istraživanja, u smislu dominantnih načina informiranja. Međutim, iako su online mediji dominantan izvor informiranja mladih, fokusne grupe su potvrdile da su tradicionalni mediji, primarno TV, i dalje vrlo aktuelni među mladima.

Dodatno, mladi su u određenoj mjeri svjesni opasnosti koje informiranje putem online medija nosi sa sobom te nerijetko vrše provjeru iz više izvora informacija do kojih dođu. Međutim, provjera je prisutna samo onda kada je tema o kojoj čitaju njima posebno motivirajuća, važna ili kada im je intrigantna. U drugim slučajevima se ne vrši provjera informacija i informacije ostaju procesirane na način kako su zaprimljene od primarnog izvora.

„Preko interneta. TV ne gledam uopšte.“

(Žensko, RS)

„Generalno, kroz informativne emisije, ne znam. Praćenje online novina, odnosno internet, jer nemam naviku kupovati novine i listati. Tako najčešće preko televizije, medija i tako.“

(Žensko, RS)

„Informišem se putem medija i Facebooka. I preko Viber grupa, imam tu grupu... Pa YouTube, gledam podcaste.“

(Muško, FBiH)

„Ja gledam dnevnik obavezno prvo. Gledam stalno. Ujutro kad se spremam za faks, upalim dnevnik, jutarnji program. Gledam naše, srbijanske, federalne. Tri različite priče uvijek budu. Malo RTRS, malo BN, isto dvije različite priče. Gledam ove političke emisije, 'Pečat', otkad sam mala bila, moj tata je to gledao. Gledam političke debate, to mi je naprimjer zanimljivo. Naprimjer, Nešića i Isaka kako se svađaju. I kod Hadžifejzovića debate, i to mi je zanimljivo. I sve na tome ostane, gledam iz razonode. Od društvenih mreža listam Facebook, ali dignu mi pritisak komentari. Ovako na TV-u nemaju ljudi da komentarišu.“

(Žensko, RS)

„Ja se uglavnom informišem preko društvenih mreža, iako mi one nisu primarni izvor informacija. Vijesti vidim na Twitteru, odnosno X-u, i Facebooku.“

(Muško, RS)

„Provjeravam više puta. Pročitam par portala, jer uvijek ima portal, koji onako je, neću da spominjem koji, naravno, kreira javno mnijenje, tako da otvorim sigurno 10 portala jer obično... Šta se dešava kod kreiranja javnog mnijenja, ta informacija i vijest je, ono, copy-paste je. Tako da uvijek čitam da li je neko nešto izmijenio, tako da pratim.“

(Muško, FBiH)

„Da se nadovežem na ovo što je kolega rekao, otvorim više portala, jer, evo imenovat ću, Klix.ba

piše nevjerovatan događaj, nećete vjerovati šta se desilo, prisutnost, lupam, EUFOR-a u Bosni je povećana, da li postoji mogućnost rata... I onda otvorite članak i unutra piše da se građani ne trebaju brinuti, da je u pitanju vježba. I tako ti neki naslovi, što bismo rekli mi mladi, klickbait. Da privuku klikove i zarade pare.“

(Žensko, FBiH)

„Nešto što pročitam ne uzimam da je to sto posto tačno, zato što uvijek, ko to piše, voli dodatni neki detaljić pa to ispadne drugačije nego što jeste. Ali ne uzimam ništa zdravo za gotovo. Smatram da gdje ima dima, ima i vatre, tako da...“

(Žensko, RS)

„Navika mi je. Kad sam bila, uvijek sam gledala s roditeljima dnevnik i te emisije i ostalo mi. Pratim različite medije, posebno federalne i naše, da vidim je li usaglašena priča. Nije, naravno, najčešće. Ako mi je zanimljiva neka informacija, provjerim je, ako nije, zaboravim.“

(Žensko, RS)

„Provjerim informacije ako mi je zanimljivo. Onda spojim sam sebi kako mi odgovara.“

(Muško, RS)

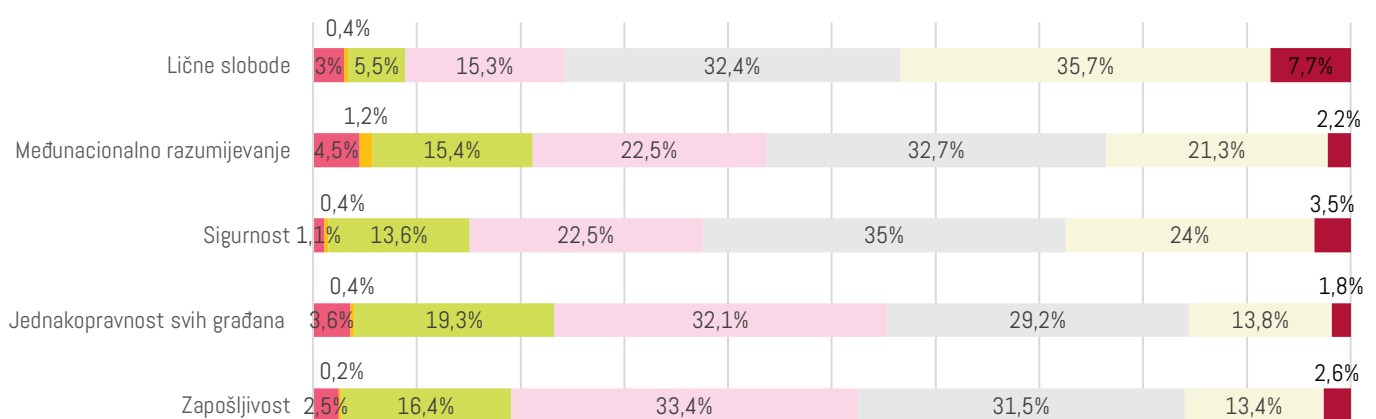
„Ja, iskreno, ne provjeravam zato što iziskuje dosta vremena. Nekako nisam ni bila svjesna toga. Vjerovatno ću u budućnosti više provesti vremena to radeći, ali nije to nimalo lagano. Mislim, sada ti za svaku vijest koju pročitaš ti moraš ići tražiti je li to tako. Mislim da mladi generalno to ne rade.“

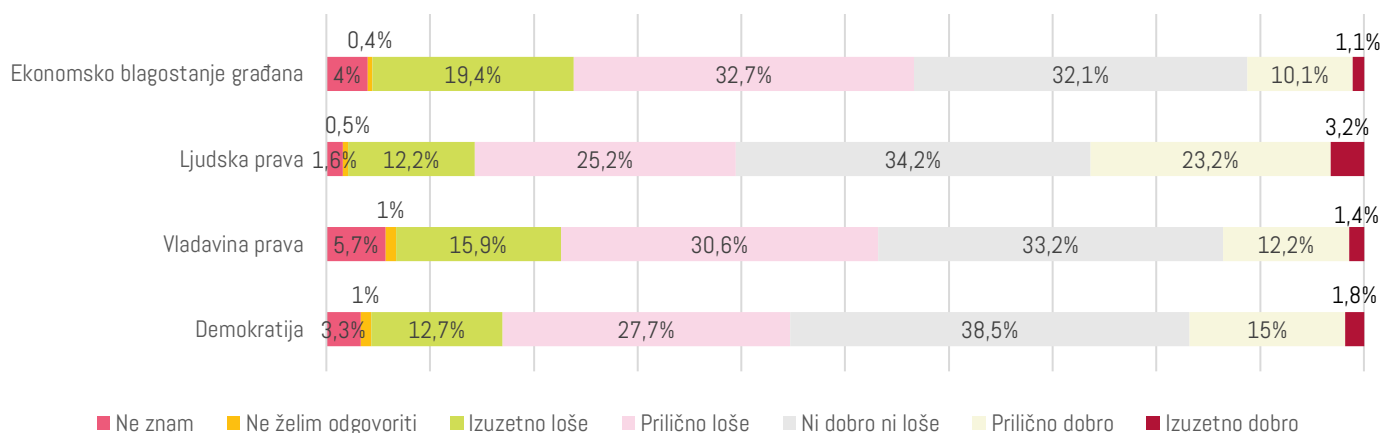
(Žensko, FBiH)

U okviru istraživanja smo od mladih tražili da ocijene neke od ključnih ekonomskih i društvenih karakteristika BiH. Mladi su ocjene davali na skali Likertovog tipa sa 5 podioka (izuzetno loše – izuzetno dobro). Ispod su prikazani postotni udjeli svake od ocjena za svaku od ocjenjivanih karakteristika.

Grafik 8. Percepcije mladih o bh. društvu / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kako biste procijenili stanje sljedećih ekonomskih i društvenih karakteristika u bh. društvu?

Po pitanju stanja demokratije u BiH, najviše mladih je odgovorilo da je ono ni dobro ni loše (38,5%). Da je stanje demokratije u BiH prilično dobro istaklo je 15% ispitanika, dok ih 1,8% percipira stanje demokratije kao izuzetno dobro. Dakle, njih 16,8% smatra da je stanje demokratije u BiH prilično ili izuzetno dobro.

Stanje demokratije u BiH kao prilično loše percipira 27,7% mladih, dok ih 12,7% smatra da je izuzetno loše. Zaključno, dvije od pet mladih osoba (40,4%) stanje demokratije u BiH percipiraju loše.

Za vladavinu prava u BiH skoro trećina mladih smatra da je ni dobra ni loša (33,2%). Vladavinu prava prilično lošom ili izuzetno lošom percipira 46,5% mladih u BiH.

Generalno pozitivnu ocjenu spram vladavine prava u BiH ima 13,6% mladih (ocjenjuju je prilično ili izuzetno dobrom).

Usko vezana karakteristika uz vladavinu prava je i jednakopravnost svih građana. Polovina mladih (51,4%) jednakopravnost svih građana i građanki BiH doživljava negativno, odnosno smatra da je ona prilično loša ili izuzetno loša. Nešto manje od trećine (29,2%) ih jednakopravnost doživljava ni pozitivno ni negativno, nemaju jasan stav. Pozitivnu ocjenu spram jednakopravnosti građana u BiH ima 15,6% mladih.

Ljudska prava u BiH jedna trećina mladih (34,2%) ocijenila je ni dobrim ni lošim. Stanje po pitanju ljudskih prava u našoj zemlji prilično dobrim smatra 23,2% mladih, dok ih 3,2% stanje u domenu ljudskih prava ocjenjuje izuzetno dobrim.

Jedna četvrtina mladih (25,2%) stanje ljudskih prava ocjenjuje kao prilično loše, dok ga 12,2% ispitanika ocjenjuje kao izuzetno loše.

Jedna trećina mladih (32,1%) smatra da je ekonomsko blagostanje građana u BiH ni dobro ni loše. Ekonomsko blagostanje negativnim (prilično ili izuzetno lošim) ocjenjuje 52,1% mladih, dok ekonomski položaj pozitivno ocjenjuje 11,2% mladih.

Skoro polovina mladih (49,8%) mogućnost zapošljivosti u BiH smatra prilično ili izuzetno lošom. Jedna trećina ih zapošljivost doživljava kao ni dobru ni lošu (31,5%), dok ih 16% zapošljivost u BiH percipira pozitivno.

Osjećaj sigurnosti je bitan društveni faktor te sigurnost pozitivnom doživljava 27,5% mladih. Neodlučan stav po pitanju sigurnosti ima 35% mladih, dok ih 36,1% smatra da je sigurnost u BiH prilično ili izuzetno loša.

Donekle slične ocjene mladi imaju i za faktor međunacionalnog razumijevanja. Odnosno, 37,9% mladih smatra da je ova vrsta razumijevanja među građanima prilično ili izuzetno loša. Jedna trećina (32,7%) ih nema jasan stav po ovom pitanju, dok svaka četvrta mlada osoba (23,5%) međunacionalno razumijevanje u BiH doživljava pozitivno.

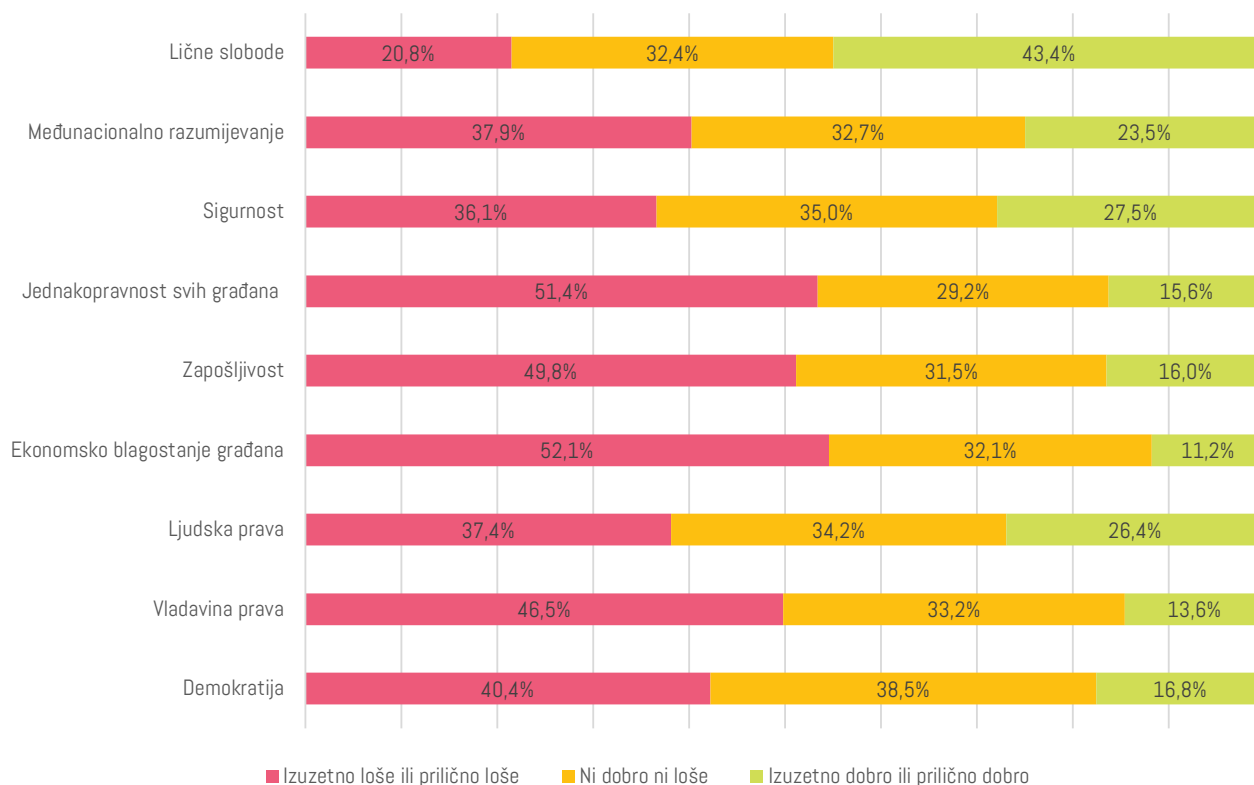
Lične slobode su društvena karakteristika koja je najbolje ocijenjena od strane mladih. Naime, 20,8% mladih smatra da su lične slobode u BiH prilično ili izuzetno loše, dok ih jedna trećina (32,4%) nema jasno izdiferenciran stav po ovom pitanju. Skoro polovina mladih (43,4%) lične slobode u BiH percipira pozitivno.

Polarizacija odgovora na pozitivne, neutralne i negativne vidljivija je na grafiku ispod.

Grafik 9. Percepcije mladih o bh. društvu – polarizacija odgovora na pozitivne i negativne percepcije / Izvor:

Institut za razvoj mladih KULT

Kako biste procijenili stanje sljedećih ekonomskih i društvenih karakteristika u bh. društvu? Polarizacija odgovora.

Ispitanici su odgovarali i na pitanja koliko imaju povjerenja u rad određenih političkih i društvenih aktera.

Mladi najveće povjerenje iskazuju spram vjerskih i religijskih institucija, pri čemu ih 56,1% ima povjerenja u vjerske institucije, dok ih 15,7% nema. Napomenuti vrijedi da svaka peta mlada osoba ima potpuno povjerenje u rad vjerskih institucija. Jedna četvrtina mladih je neodlučna.

Međutim, u nalazima fokusnih grupa mladi nisu bili ovako pozitivno naklonjeni spram vjerskih zajednica kako bi to kvantitativni podaci sugerirali.

„Nažalost, ne vjerujem im u potpunosti jer su se previše, imam osjećaj, upleli u politiku, a trebalo bi da se totalno distanciraju od toga. Jer jednostavno su te dvije branše nespojive i ne bi trebalo da imaju kontakta.“

(Žensko, FBiH)

„Ne vjerujem. Zato što saraduju s vlastima, bave se kriminalom, ne promovišu ideale za koje su zalažu, skromnost, ovo, ono. Zavađaju narod kod nas, u Srbiji, Hrvatskoj i tako.“

(Žensko, RS)

„Tamo gdje bude empatije za sve ljude, nema je. I samo vole pare. Bog ne postoji, ne spominje se, samo keš. I to je baš ironija – političari, policajci, sveštenici... Strašno. Iz ličnog iskustva. Da neće da se pojave ljudima da ih sahrane ako neće dobiti pare. Meni je to strašno. I on meni da promoviše i mom tati kako da me odgoji. Šta tu da kažem? Onda se ljudi i razočaraju, neće da dolaze u crkvu. Ja sam pravoslavna pa govorim sa nekog svog aspekta. Sveštenici su ti koji su i Isusa izdali i ubili, šta ja znam, tako da, ono, ne iznenađujem se. Ali isto tako baš ružno iskustvo, ne znam.“

(Žensko, RS)

„Vjerskim zajednicama vjerujem jer, iskreno, mislim da nisu toliko vezani za politiku. Postoji određeno etiketiranje da su vezani, ali ja mislim da nisu. Sam način rada baš im toliko ne dozvoljava da budu usko baš vezani za politiku. Za sada i do sada se tu provodi samo jedan način politike, da nema odstupanja nekog. Nego kakav je dogovor, tako je. I ne može mimo toga.“

(Muško, FBiH)

„Ja im vjerujem i ja sam neko ko ide svake nedjelje u crkvu. Mislim, vjerujem u Boga, ali generalno sveštenici, znam neke koji su, da kažem, lopovi, ali znam dosta i ovih dobrih.“

(Muško, RS)

„Mislim da ti ljudi, ako naprave neki prestup, nebitno koliki on bio, uvijek će biti zaštićeni. I to mi se nimalo ne sviđa. Normalno, jer svako bi trebao da odgovara za to što je uradio. A oni... Uvijek će ostati nekako zaštićeni, nažalost.“

(Žensko, FBiH)

Nakon vjerskih institucija, mladi su najveće povjerenje iskazali spram rada policije, nevladinih organizacija i članova akademske zajednice.

Povjerenje u rad policije ima 39% mladih, dok u njih povjerenje nema jedna trećina mladih (33,1%). Trećina mladih koja nema povjerenje u rad policijskih organa jeste podatak koji treba uzeti ozbiljno jer ukazuje na ozbiljan manjak povjerenja u jednu od ključnih instanci koja se tiče sigurnosti u društvu.

U razgovorima mladi su iskomunicirali neke od razloga manjka povjerenja u policijske organe. Treba istaći i da je dio mladih svjestan da policija u određenim slučajevima adekvatno uradi svoj posao, a da druge instance zakažu, te da zbog toga populacija može formirati negativno mišljenje i o radu policije.

„Pola sata im treba da dođu, lično sam se uvjerila. Pogotovo saobraćajna policija. I korumpirani su dosta.“

(Žensko, RS)

„Slučaj ubistva žene u Tuzli od strane policijskog službenika.“

(Žensko, FBiH)

„Policijski službenik koji je na visokom rangu u MUP-u opravdava ubistvo žene u Gradačcu. Kako ću tome vjerovati?“

(Žensko, FBiH)

„U biti, vjerujem policiji u zavisnosti od kantona ili opštine. Međutim, policija odradi svoj dio posla i na kraju kad sud treba da konačno riješi pitanje povodom toga, ne desi se ništa. To je najveći problem. Policija i uhapsi, privede i sve ostalo završi što je u njihovoj ingerenciji. Sve ostalo bude na sudu, koji naravno u konačnici ne uradi ništa.“

(Muško, FBiH)

„Ja vjerujem policiji, iskreno. Nisam ih nikad kao zvala nešto, ali generalno da.“

(Žensko, RS)

Za razliku od policije, svaka četvrta mlada osoba (25,3%) ima povjerenja u rad sudstva u BiH. Povjerenje u sudstvo nemaju dvije od pet mladih osoba (40,4%), dok ih je neodlučnih jedna trećina.

„Sudstvo radi po dogovoru stranaka. I mislim da se to ne može tako raditi.“

(Žensko, FBiH)

U rad nevladinih organizacija povjerenje ima 38,4% mladih, dok ih 17,4% nema povjerenja u rad ovih društvenih aktera.

„Zavisi kojim. Ako su neke kojima se može vjerovati, onda da.“

(Muško, RS)

Članovima akademske zajednice vjeruje 37,7% mladih. Generalno, najmanje mladih je izjavilo da nema povjerenja u članove akademske zajednice, odnosno 14,5% mladih nema povjerenja u njihov rad.

„Ja vjerujem u akademsku zajednicu. Smatram da akademska zajednica možda, mada je na mom fakultetu bilo profesora vanrednih ili redovnih koji su bili članovi neke partije, ali smatram da je to jedna institucija koja je i dalje, bar koliko-toliko, odvojena do neke mjere od politike. Čak mislim da je vjerska zajednica više politički aktivna nego institucija poput Univerziteta u Sarajevu. Kad se govori o Islamskoj zajednici, vi kad se zadubite u to, vidite ko su predstavnici u Islamskoj zajednici. Ne mislim samo na efendije, nego i rukovodstvo, možete naći neke bivše političare ili ljude bliske određenim političkim partijama ili opredjeljenjima. Tako da više vjerujem akademskim institucijama nego Islamskoj zajednici u tom pogledu, iako je moj dedo bio efendija čitav svoj život.“

(Muško, FBiH)

„Generalno mislim da su to ljudi, pored oblasti koju studiram, naučili su me nekim životnim stvarima, nekim vrijednostima i mislim da sam se nekako uz te ljude izgradila kao bolja ličnost.“

(Žensko, RS)

Međunarodnim organizacijama vjeruje jedna trećina mladih (33,8%), dok svaka peta mlada osoba nema povjerenja u međunarodne organizacije.

Zanimljivo je da povjerenje u lokalne vlasti ima jedna trećina mladih (33,5%), a vrlo sličan udio je i mladih koji nemaju povjerenja u ovaj nivo vlasti (34,7%).

Lokalni nivo je ujedno i nivo vlasti u koji mladi imaju najviše povjerenja. Povjerenje u entitetske vlasti ima 18% mladih, dok u njihov rad nema povjerenja 45,1% mladih. Vrlo slična je percepcija mladih i spram državnog nivoa vlasti. Državnim vlastima vjeruje 19,3% mladih, dok u njihov rad nema povjerenja 46,7% ispitanika.

Na fokusnim grupama mladi su pokazali vrlo jasan otklon spram povjerenja u vlasti.

„Ne. Tvrđenje jednog, rađenje drugog. Korupcija.“

(Žensko, RS)

„Ne vjerujem. Zato što se bave kriminalom.“

(Muško, RS)

„Mnogo obećavaju, a malo ispunjavaju.“

(Žensko, FBiH)

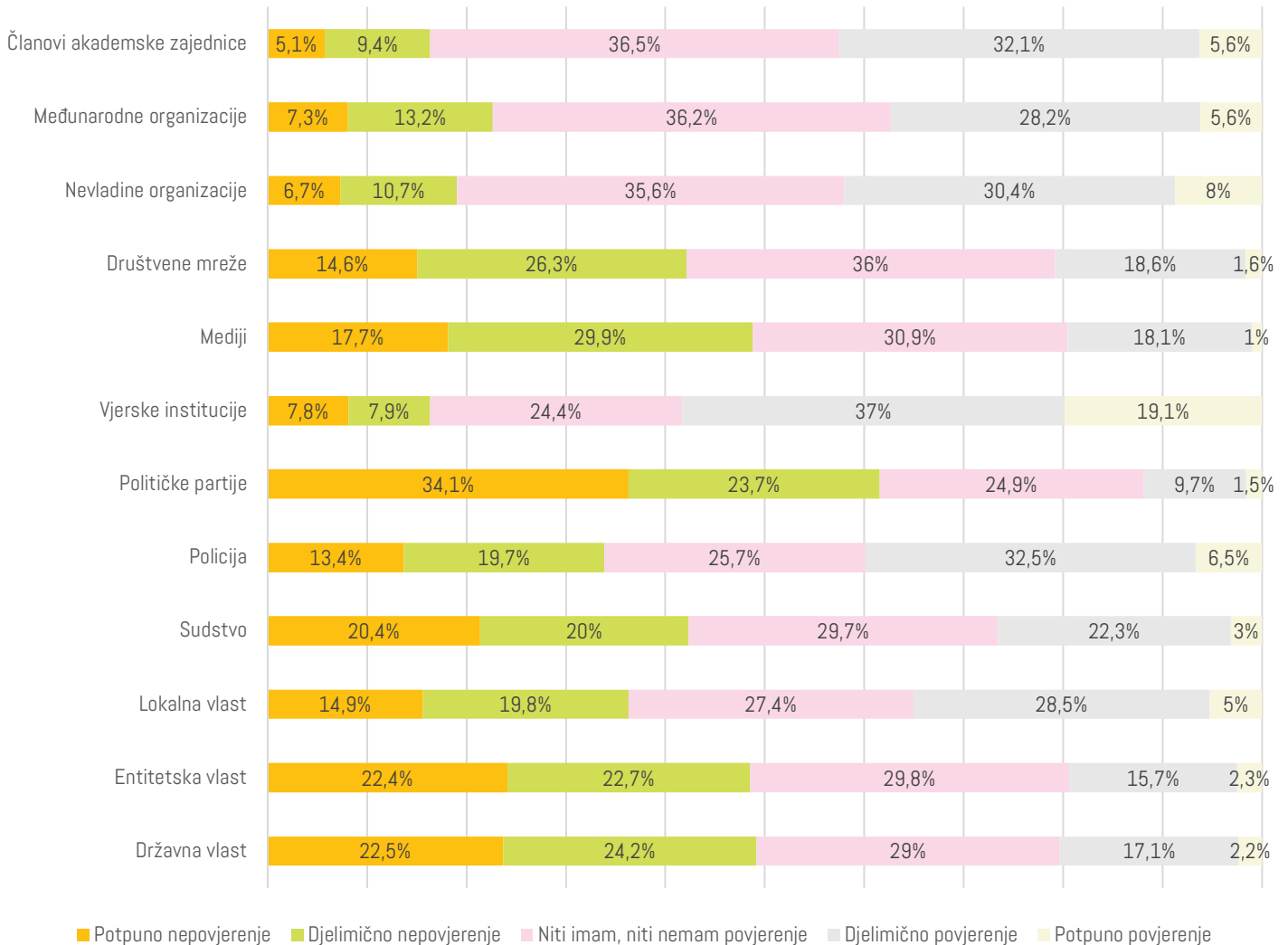
Mediji i društvene mreže su načini informiranja mladih, te ih mladi prilično slično ocjenjuju kada je u pitanju povjerenje u njihov rad.

Naime, društvenim mrežama vjeruje 20,2% mladih, dok ih medijima vjeruje 19,1%. S druge strane, nepovjerenje u društvene mreže iskazuje 40,9% mladih, dok u medije nema povjerenja 47,6% mladih.

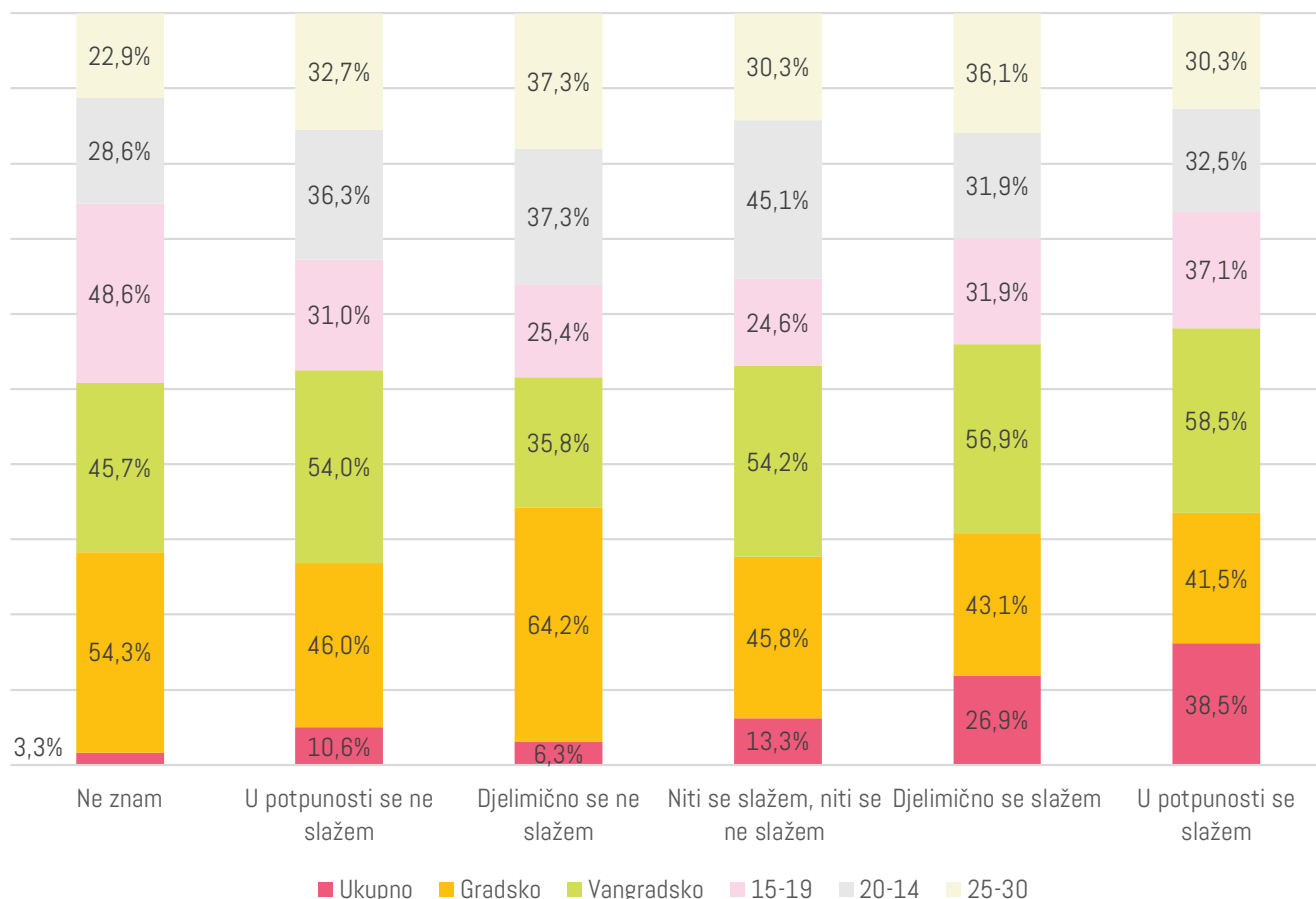
„Mislim da je većina medija prislonjena nekim političkim strankama, nekim političkim opcijama. Onda ti mediji izvještavaju onako kako njima više odgovara, a ne kako bi trebali izvještavati. Postoje mediji kojima se može vjerovati, koji izvještavaju realno, ali mislim da je danas malo takvih medija.“

(Muško, FBiH)

Političke partije su društveni akter kojem mladi najmanje vjeruju. Odnosno, svaka deseta mlada osoba (11,2%) vjeruje političkim partijama. Svaka četvrta mlada osoba nije imala jasan stav po pitanju povjerenja u političke partije. Međutim, više od polovine mladih (57,8%) nema povjerenje u rad političkih partija. Ovaj podatak ukazuje na vrlo nepopularan imidž koji političke partije imaju među mladima, te u ovakvom stavu mladih spram stranaka treba tražiti i jedan dio odgovora zbog čega je jako malo mladih aktivno u politici i političkim partijama.

Grafik 10. Povjerenje mladih u različite društvene aktere / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**U kojoj mjeri imate ili nemate povjerenje u rad sljedećih političkih i društvenih aktera?****Stavovi mladih u BiH o EU i NATO-u**

Kada se gleda ukupan uzorak, najviše mladih u BiH želi ulazak BiH u Evropsku uniju. Odnosno, skoro dvije od pet mladih osoba se u potpunosti slažu s ovom konstatacijom (38,5%). Djelimično se slaže da BiH treba biti dio EU 26,9% mladih. Svaka deseta mlada osoba se u potpunosti ne slaže s tim da BiH treba biti članica EU, dok se 6,3% mladih djelimično ne slaže s članstvom BiH u EU.

Grafik 11. Članstvo BiH u EU / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**Smatrate li da BiH treba biti članica Evropske unije (EU)?**

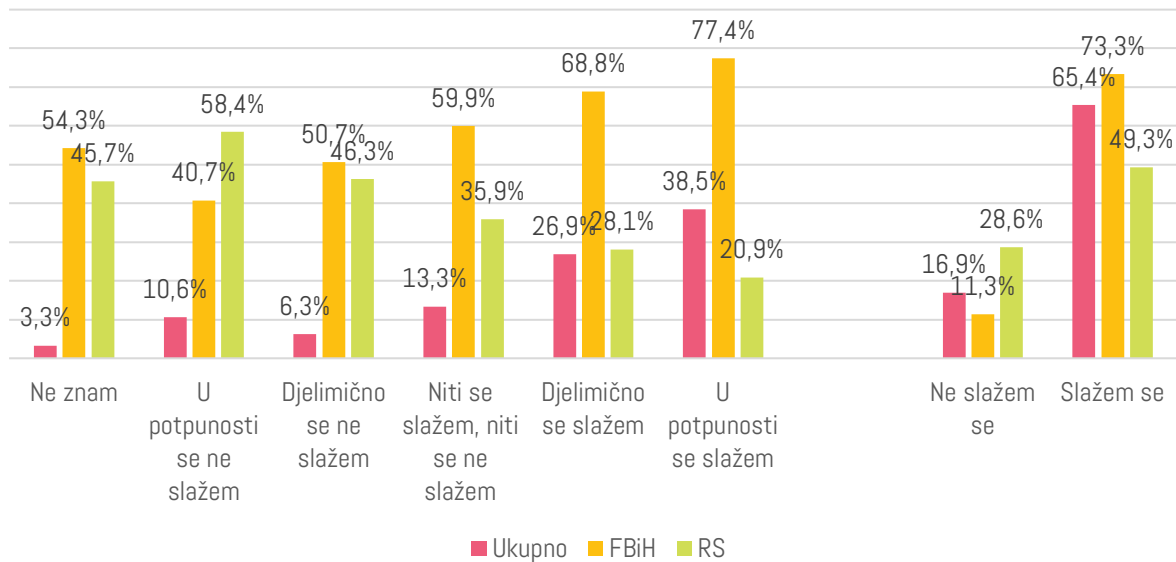
Nisu uočene druge bitne razlike (po pitanju urbanizacije, mjesta boravka ili dobi) među mladima kada je u pitanju njihov stav spram članstva u EU.

Međutim, uočene su određene razlike u stavovima mladih kada se gleda entitet u kojem žive. Naime, u Federaciji BiH svaka deveta mlada osoba (11,3%) se ne slaže s tim da BiH treba biti članica EU. Pozitivan stav spram članstva BiH u EU imaju tri od 4 mlade osobe, odnosno njih 73,3%.

U Republici Srpskoj 28,6% mladih se ne slaže s tim da BiH treba biti članica EU, dok se polovina mladih, 49,3%, slaže s tim da BiH postane članica EU.

Napominjemo da je naš uzorak reprezentativan s marginom greške od 3% za nivo BiH, odnosno na nivou cijelog uzorka. Uzorci iz svakog od entiteta imaju nižu snagu uzorka i nisu selektirani s određenim nivoom reprezentativnosti, nego su na nivou reciprociteta broja mladih u svakom od entiteta.

Dakle, na osnovu navedenog podatka možemo govoriti samo o određenim trendovima u stavovima mladih iz dva entiteta, ali ne možemo tvrditi da uočena razlika na poduzorcima entiteta ima istu snagu i marginu greške kao i cijeli uzorak na nivou BiH te nismo računali statističku značajnost uočenih razlika.

Grafik 12. Stavovi mladih o članstvu u EU – trendovi unutar entiteta / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**Smatrate li da BiH treba biti članica Evropske unije (EU)?**

Na fokusnim grupama mladi su potvrdili podršku koju imaju prema članstvu BiH u EU, iako postoje određene nejasnoće među mladima o tome kakve benefite sa sobom nosi članstvo BiH u EU, te na koji način bi se to odrazilo i na njihove živote.

„Ja bih voljela da uđemo u EU zbog mojih ličnih beneficija. Zbog svog ličnog napretka, da.“

(Žensko, RS)

„Nemamo mi šanse za ulazak u Evropsku uniju. I ne bih voljela da uđemo, ne bi mi se vjerovatno sviđale promjene koje ima Evropska unija. Ja bih otišla odavde, iskreno. Ne znam gdje bih otišla, svugdje je bolje nego ovdje. Ovdje me drže samo prijatelji i porodica, ne bih mogla zbog toga da se odselim. Inače, život ovdje nije nešto.“

(Žensko, RS)

„Mislim da smo na dobrom putu trenutno i da su prilike koje Evropska unija pruža velike. E sad, kako ćemo se mi kao građani snaći, mislim, ima tu dosta faktora. Ali mislim da je, puno su veće prilike i za mlade i sve ostale, veće su prilike kada smo članovi Evropske unije. I mislim da je to trenutno što se radi dobar put.“

(Muško, FBiH)

„Ja podržavam definitivno, pogotovo za trgovinu, za razmjenu robe, za, neću reći razmjenu ljudi, ali lakše vam je mnogo otići kad ste članica Evropske unije. Ne trebaju vam pasoši za te stvari. Dobro, vize za neke zemlje da. Ali toliko je benefita, pogotovo fondova, na koje možemo aplicirati i mi kao mladi ljudi. Toliko je ekonomski isplativo biti član evropske zajednice, tako da to treba sve ostale faktore, koji nisu možda tako blagonakloni, uključivanje ono skroz, pomesti u tom smislu.“

(Muško, FBiH)

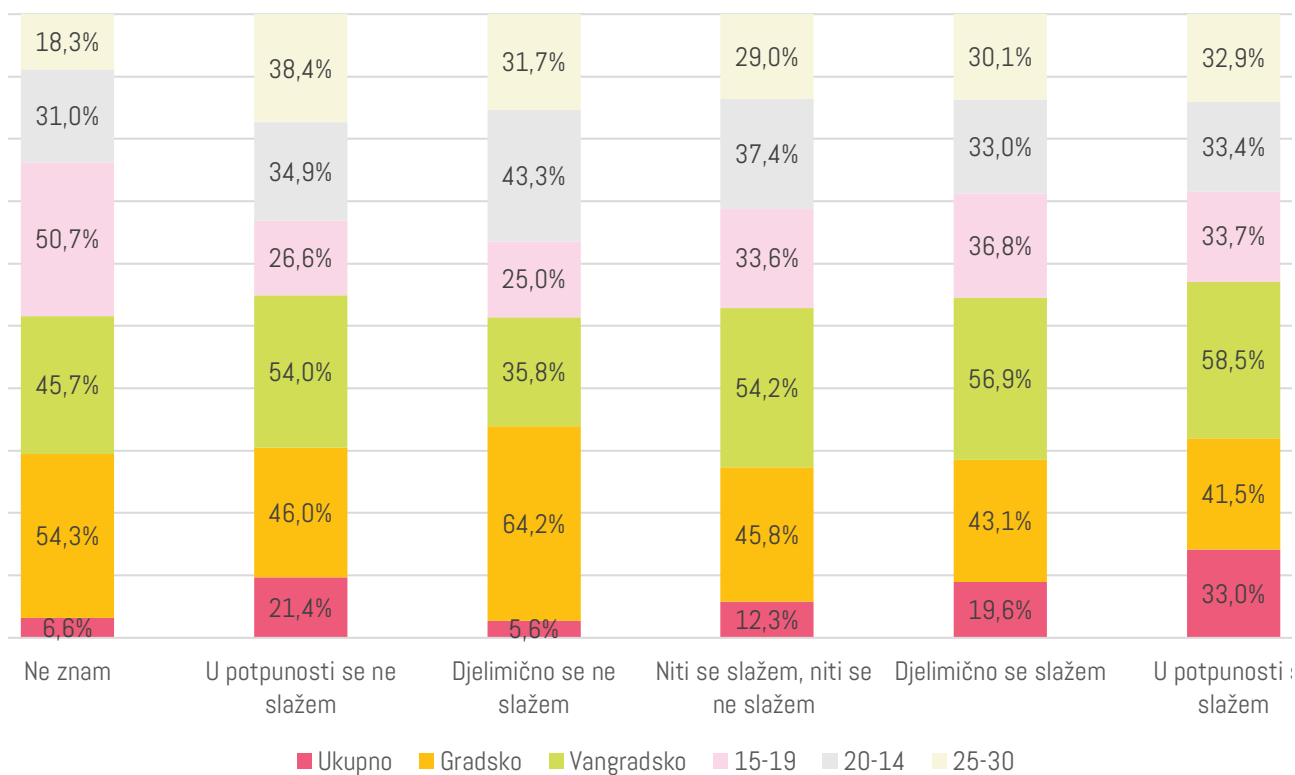
„Dobro je. Mislim da ćemo konačno da dobijemo neku vrstu pomoći jer znam da za članstvo moraju da se ispune neki uslovi, što mislim da je stvarno dobro. Mislim, generalno, sve te uslove za koje sam ja čula mislim da su dobri. Ja kažem, ako ništa drugo, barem će biti lakše što se tiče izlaska iz zemlje, prelaska preko granica, ako neko hoće da ide u inostranstvo. Pa to i putovanja, ali i stalni boravak.“

(Žensko, RS)

Osim članstva BiH u EU, mlade smo pitali za njihove stavove o članstvu BiH u NATO-u. Da BiH treba biti članica NATO-a smatra 52,6% mladih u BiH, dok ih 12,3% nema jasno formiran stav spram ove teme. Članstvo BiH u NATO-u ne podržava 27% mladih. Bitne demografske razlike po pitanju mjesta boravka mladih u smislu urbanizacije lokalne zajednice u kojoj žive nisu uočene. Kada govorimo o dobnim razlikama, primjetan je blagi trend da, unutar grupe onih koji ne podržavaju članstvo u NATO-u, više ima mladih iz starijih dobnih grupa (20-24 i 25-30 godina starosti). U kohorti mladih koji podržavaju članstvo u NATO-u ovakav trend nije uočen, podrška je ravnomjerno raspoređena među dobnim grupama.

Grafik 13. Članstvo BiH u NATO-u / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Smatrate li da BiH treba biti članica NATO-a?

Kada govorimo o stavovima mladih spram članstva u NATO-u, u zavisnosti od toga u kojem entitetu mladi žive, uočeni su prilično različiti trendovi.

Naime, kada govorimo o uzorku mladih koji žive u FBiH, trendovi po pitanju članstva u NATO-u su vrlo slični trendovima po pitanju članstva u EU.

Naime, svaka deseta mlada osoba (9,5%) se ne slaže s tim da BiH treba biti članica NATO-a. Podršku članstvu BiH u NATO-u daje 68,6% mladih koji žive u FBiH.

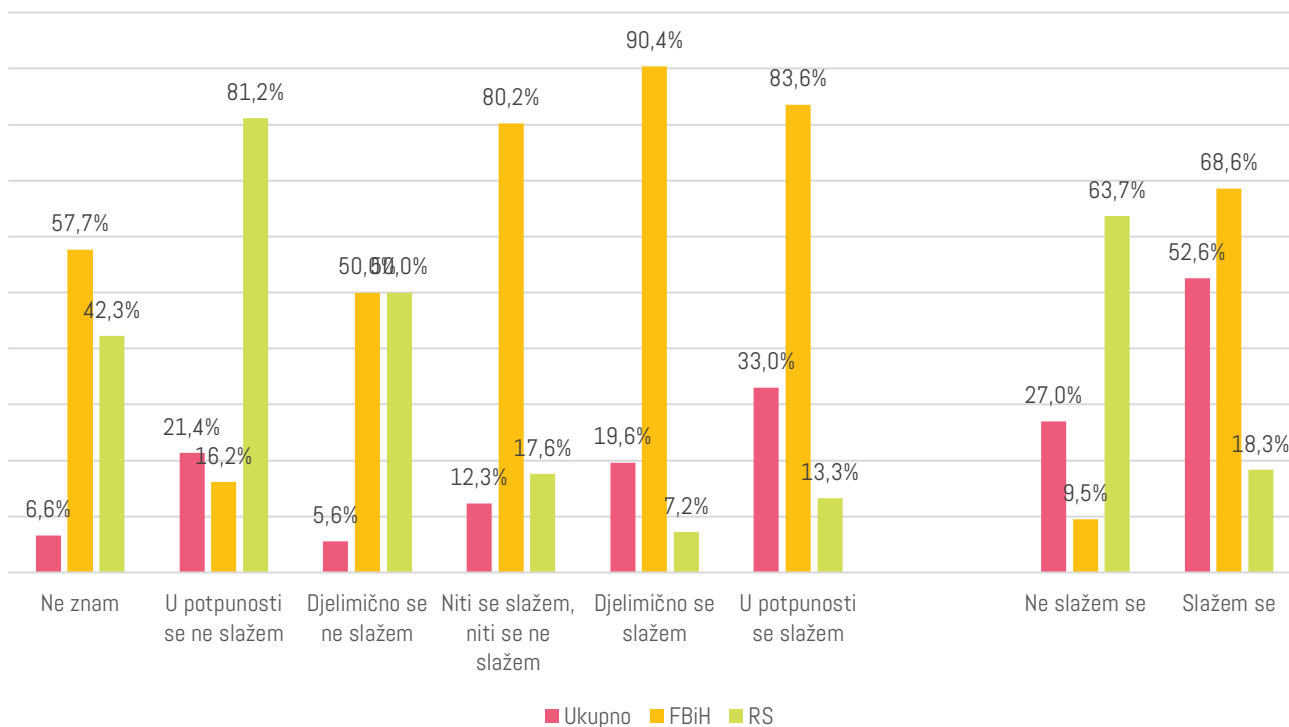
Znatno drugačiji stavovi su mladih koji žive u Republici Srpskoj. Stavovi spram članstva BiH u NATO-u su znatno negativniji u odnosu na stavove spram članstva u EU.

Skoro dvije trećine mladih iz RS-a (63,7%) ne slaže se da BiH bude članica NATO-a, dok svaka peta mlada osoba (18,3%) pruža podršku članstvu BiH u NATO-u.

Napomene u ograničenjima u tumačenju podataka koje smo naveli kod razmatranja entitetskih razlika po pitanju članstva BiH u EU vrijede i ovdje, te ovi podaci mogu ukazivati na određene trendove u stavovima mladih, ali ne omogućavaju generalizaciju podataka na populaciju mladih u svakom od entiteta s jednakom marginom greške koja vrijedi za cijeli istraživački uzorak.

Grafik 14. Stavovi mladih o članstvu u NATO-u – trendovi unutar entiteta / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Smatrate li da BiH treba biti članica NATO-a?

Polaritet mladih spram članstva BiH u NATO-u iskazan u kvantitativnom istraživanju potvrđen je i u kvalitativnom dijelu istraživanja putem fokusnih grupa. Mladi u FBiH generalno komuniciraju pozitivan stav spram članstva u NATO-u, dok mladi iz RS-a uglavnom nemaju pozitivan stav po ovom pitanju, uz određene izuzetke. Nekoliko

prototipnih odgovora je navedeno ispod uz navođenje i izuzetaka od generalnog preferiranog stava.

„Ne. Zato što su bacili bombu na porodilište. Šta mi da radimo s tim ljudima? Što su bombardovali naš narod, to je uvreda razmišljati o tome. Kao budući zdravstveni radnik, ljudi nisu svjesni kakve su oni nama posljedice i probleme ostavili. Jer samo povećanje broja ljudi oboljelih od kancera je jezivo. A najrizičnija grupa koja je pogođena jesu djeca. Jer vi niste svjesni kakav je to problem i koliko ima djece s ogromnim posljedicama zbog toga.“

(Žensko, RS)

„Ne. Generalno učestvovanje NATO-a, odnosno uplitanje u sukobe koji ih se ne tiču. Između ostalog. Čemu potreba da se učestvuje u svim mogućim sukobima koji postoje? Mislim, ne mora učestvovati cijeli NATO, ali recimo Sjedinjene Američke Države, kao jedna od država koja tu ima najveći uticaj, uplitala se u sve moguće sukobe koji su postojali. Uticali su na najveća moguća razaranja koja su se dešavala u svijetu, krenuvši od Bliskog istoka, Afganistana, Sirije i ostalih. To je meni strašno. Sjediti s takvim ljudima, učestvovati u onom što ti ljudi rade jednako je kao da mi to radimo.“

(Žensko, RS)

„Sto posto trebamo biti članica. Zato što je napad na članicu NATO-a napad na čitav NATO savez. Tako da s tim dijelom možemo zaokružiti tu priču o nesigurnosti u BiH.“

(Muško, FBiH)

„Mislim da će to na neki način sve ove remetilačke faktore u BiH, što unutar države, što oko države BiH, osujetiti njihove planove, bilo kakve ideje da li o proširenju svoje teritorije ili direktnom razbijanju BiH. Što vidimo svakodnevno u medijima. Osim toga, svaka država NATO saveza obavezna je da svojim, da finansira sam NATO savez. Mislim da, ne znam koliko da GDP-a to spada, možda do dva posto, tako da za Bosnu i Hercegovinu, mnogo bi manje dala nego što bi dobila tim, ako gledamo šta bismo mi morali dati NATO savezu, to je nemjerljivo.“

(Muško, FBiH)

„Mislim da je to dobra stvar. Ja sam htjela da kažem za taj NATO da bi bilo dobro da se uvede neka vojna akademija. Ne sad prava vojska - vojska, to je odmah... To ne. Ali da, da se uvede kao neki vojni rok, to bi isto bilo super. I ovako bi donijela (nerazumljivo) za državu. Možda bi i taj EU i NATO cijeloj državi samo neku bolju reputaciju donijelo.“

(Žensko, RS)

Stav koji mladi iskazuju spram članstva BiH u NATO-u, posebno u Republici Srpskoj, ima vrlo jako sidro te je njegovu promjenu teško očekivati u kraćem vremenskom periodu.

POLITIČKA PISMENOST MLADIH

Na početku ovog dokumenta definirali smo političku pismenost kroz tri domene: poznavanje političkih procesa i činjenica (znanje), stavovi i vrijednosti posmatrane populacije (mladih) te političko ponašanje, koje ćemo posmatrati kroz politički i društveni angažman.

U narednim poglavljima ćemo se baviti svakom od ove tri domene političke pismenosti (kompetencije).

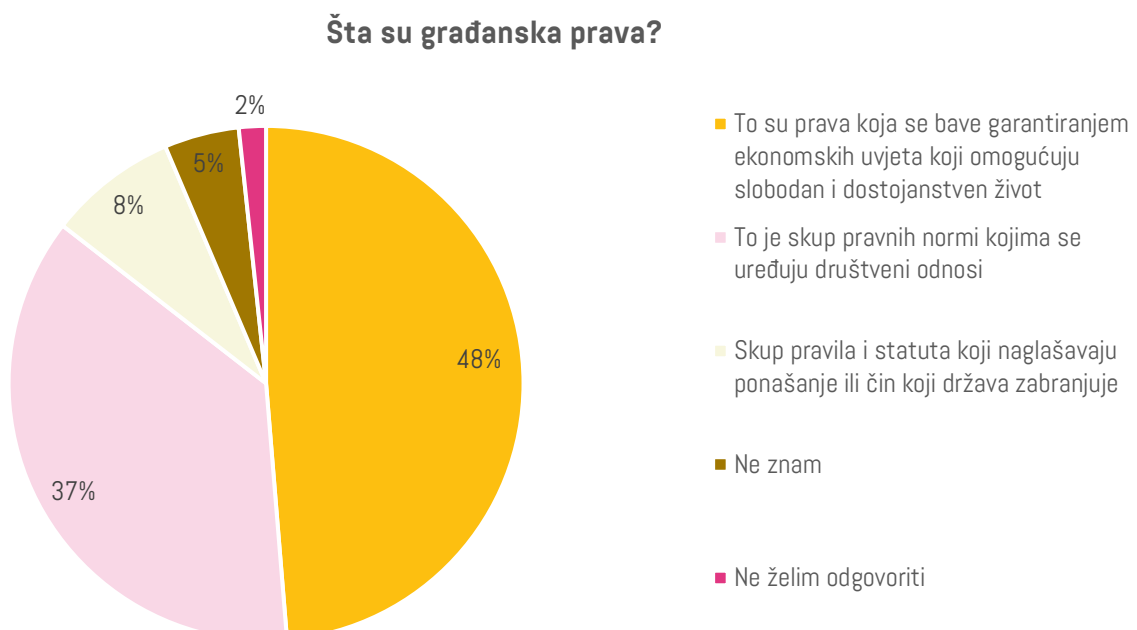
POLITIČKA PISMENOST KROZ PRIZMU POZNAVANJA POLITIČKIH PROCESA I ČINJENICA (POLITIČKO ZNANJE)

Građanska prava

Istraživanje je pokazalo da najveći dio ispitanika (48%) smatra da su građanska prava vezana za osiguranje ekonomskih uvjeta koji omogućavaju slobodan i dostojanstven život. Ovaj nalaz ukazuje na značajnu svijest o socio-ekonomskim aspektima građanskih prava među mladima. Druga najzastupljenija grupa (37%) vjeruje da su građanska prava skup pravnih normi kojima se uređuju društveni odnosi, što pokazuje razumijevanje formalne uloge građanskih prava u regulaciji društvenih odnosa unutar društva.

Manji broj ispitanika (8%) smatra da su građanska prava skup pravila i statuta koji naglašavaju ponašanje ili čin koji država zabranjuje, što može ukazivati na ograničeno razumijevanje šireg konteksta građanskih prava. Dodatno, 5% ispitanika nije bilo sigurno ili nije željelo odgovoriti na pitanje, što može odražavati nedostatak informacija ili zainteresiranosti za ovu temu.

Grafik 15. Građanska prava / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Rezultati pokazuju da postoji značajan stepen svijesti o građanskim pravima među mladima u BiH, ali s određenim varijacijama u percepciji zavisno od dobi i tipa naselja. Mlađe generacije i mladi iz gradskih sredina pokazuju veću orijentaciju prema ekonomskoj dimenziji građanskih prava, dok su mladi iz vangradskih sredina skloniji neznanju ili nezainteresiranosti po ovom pitanju.

Dodatno, odgovori na pitanje ukazuju na to da mladi nemaju dovoljno znanja da terminološki mogu precizno odrediti šta su to građanska prava, jer ih je 37% odabralo odgovor koji najispravnije definira ovaj termin.

Civilno društvo

Propitivanje poznavanja pojma „civilno društvo“ među mladima u BiH pokazuje različite percepcije. Najveći dio ispitanika, njih 70,7%, smatra da civilno društvo predstavlja širok spektar organizacija, kao što su nevladine organizacije, radnički sindikati, humanitarne i vjerske organizacije, strukovna udruženja i fondacije, koje imaju za cilj unapređenje stanja u društvu. Ovaj stav je dominantan među svim grupama ispitanika, bez obzira na spol, dob ili tip naselja u kojem žive.

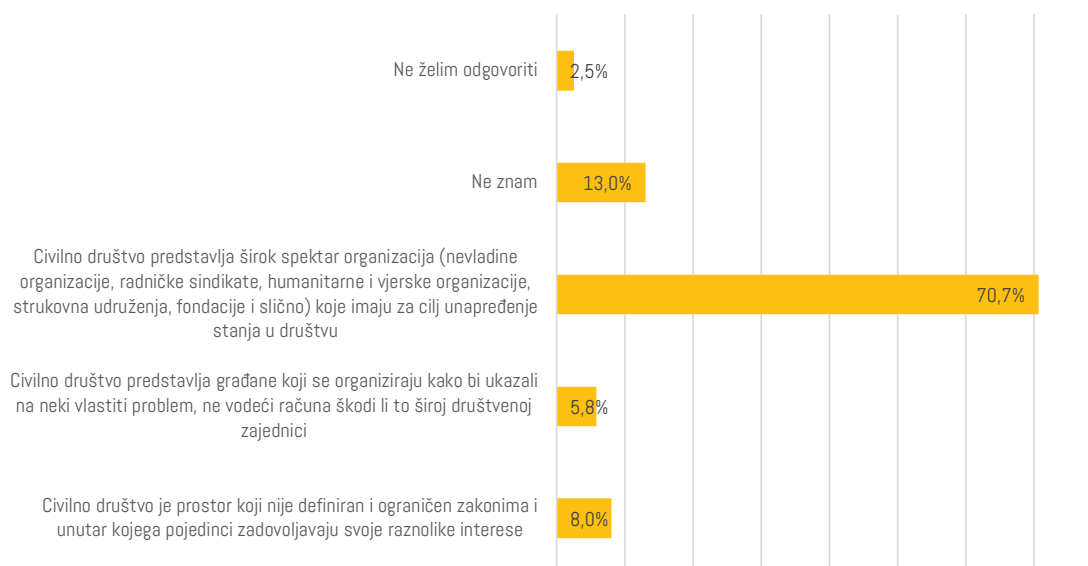
Manji broj ispitanika, 13%, izjavio je da ne zna šta je civilno društvo, što ukazuje na određeni nivo neinformiranosti ili nejasnoće među mladima o ovom pojmu. Ova neinformiranost je nešto češća među ispitanicima ženskog spola i mladima od 19 godina.

Oko 8% ispitanika smatra da civilno društvo predstavlja prostor koji nije definiran i ograničen zakonima, unutar kojeg pojedinci zadovoljavaju svoje raznolike interese. Ovaj stav je nešto češći među muškarcima i ispitanicima iz vangradskih naselja.

Samo 5,8% ispitanika vidi civilno društvo kao grupu građana koji se organiziraju kako bi ukazali na neki vlastiti problem, ne vodeći računa o tome škodi li to široj društvenoj zajednici. Ovaj stav je manje zastupljen među svim grupama ispitanika.

Grafik 16. Civilno društvo / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Šta je civilno društvo?

Na osnovu ovih podataka, može se zaključiti da većina mladih u BiH ima relativno jasno razumijevanje pojma civilnog društva, prepoznajući ga kao mrežu organizacija koje rade na unapređenju društva. Međutim, postoji značajan dio mladih koji nisu sigurni ili imaju drugačije percepcije, što ukazuje na potrebu za daljnjim obrazovanjem i informiranjem o ulozi i značaju civilnog društva u društvenom razvoju.

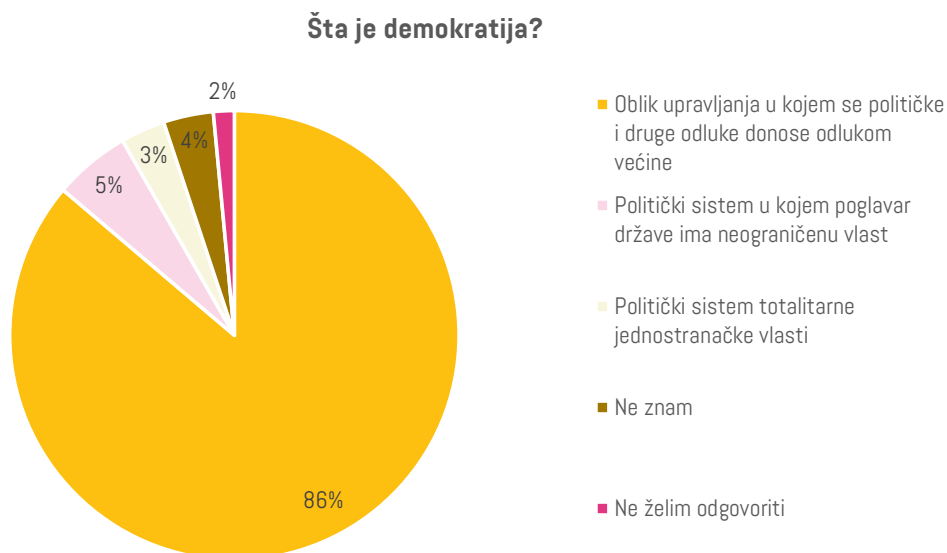
Demokratija

Prema rezultatima ankete, veliki dio ispitanika, tačnije njih 86%, prepoznaje demokratiju kao oblik upravljanja u kojem se političke i druge odluke donose odlukom većine. Ovaj rezultat ukazuje na visok nivo svijesti o osnovnom konceptu demokratije među mladima. To pokazuje da većina mladih ima osnovno razumijevanje demokratskih principa, što je pozitivno u kontekstu političke pismenosti.

S druge strane, manji dio ispitanika ima netačne percepcije o demokratiji. Oko 5% ispitanika smatra da je demokratija politički sistem u kojem poglavar države ima neograničenu vlast, što je suprotno osnovnim principima demokratije. Ovo ukazuje na postojanje nesporazuma ili nedostatka informacija kod nekih mladih.

Još manji postotak, oko 3%, vjeruje da je demokratija politički sistem totalitarne jednostranačke vlasti, što također pokazuje ozbiljno nerazumijevanje koncepta. Preostali ispitanici, njih 5%, izjavili su da ne znaju ili ne žele odgovoriti na pitanje, što može ukazivati na nezainteresiranost ili nedostatak znanja o ovoj temi.

Grafik 17. Demokratija / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Rezultati pokazuju da većina mladih u BiH ima osnovno razumijevanje demokratije, ali postoje i određene nesigurnosti i nesporazumi među manjinom ispitanika. Ti nalazi sugeriraju blagu potrebu za dodatnim obrazovanjem i informiranjem mladih o demokratskim principima i njihovom značaju za društvo. Povećanje političke pismenosti može doprinijeti boljem razumijevanju i aktivnijem učešću mladih u političkim procesima.

Diktatura

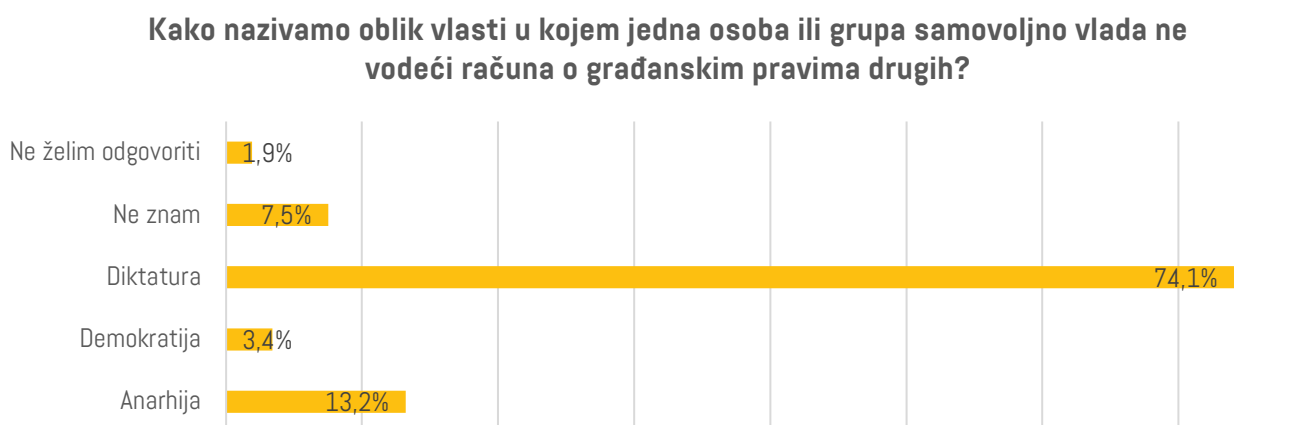
Rezultati ankete pokazuju da većina ispitanika, njih 74,1%, ispravno prepoznaje diktaturu kao oblik vlasti u kojem jedna osoba ili grupa samovoljno vlada ne vodeći računa o građanskim pravima drugih. Ovaj odgovor je najčešći među svim dobnim grupama, s nešto višim postotkom od 80,5% u starijim grupama (25-30 godina), dok je najniži u grupi od 15-19 godina i iznosi 62,8%.

Značajan postotak ispitanika (13,2%) pogrešno je povezoao pojam diktature s anarhijom. Ova percepcija je najizraženija u najmlađoj dobnj grupi (15-19 godina), gdje 16,3% ispitanika daje ovaj odgovor.

Pogrešan odgovor da je demokratija oblik vlasti u kojem jedna osoba ili grupa samovoljno vlada dala je manjina ispitanika (3,4%), što može ukazivati na nesporazume o definicijama ovih političkih pojmova.

Neznanje o ovom pitanju izrazilo je 7,5% ispitanika, što je najzastupljenije među najmlađima (15-19 godina) s 14,9%. Ovaj odgovor je češći među ispitanicima iz vangradskih sredina (8,5%) nego iz gradskih (6,3%).

Grafik 18. Oblici vlasti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Rezultati pokazuju da većina mladih u BiH ima osnovno razumijevanje pojma diktature, ali postoji značajna manjina koja pokazuje zbunjenost ili nedostatak znanja, posebno u vezi s pojmovima anarhije i demokratije. Ovi nalazi ukazuju na potrebu za daljnjim obrazovanjem o različitim političkim sistemima i njihovim karakteristikama, što je ključno za bolju političku pismenost i angažman mladih.

Sloboda govora

Rezultati ankete pokazuju da većina ispitanika (58,7%) razumije slobodu govora kao pravo izražavanja vlastitih stavova i razmišljanja bez straha da će zbog toga biti kažnjeni, ali uz ograničenja koja se tiču sprečavanja nanošenja štete drugima. Ovaj rezultat ukazuje na značajnu svijest mladih o suštinskom aspektu slobode govora, koja uključuje pravo na slobodno izražavanje bez represije, uz poštovanje prava drugih.

Međutim, 31,5% ispitanika smatra da sloboda govora predstavlja izražavanje vlastitog mišljenja bez ikakvih

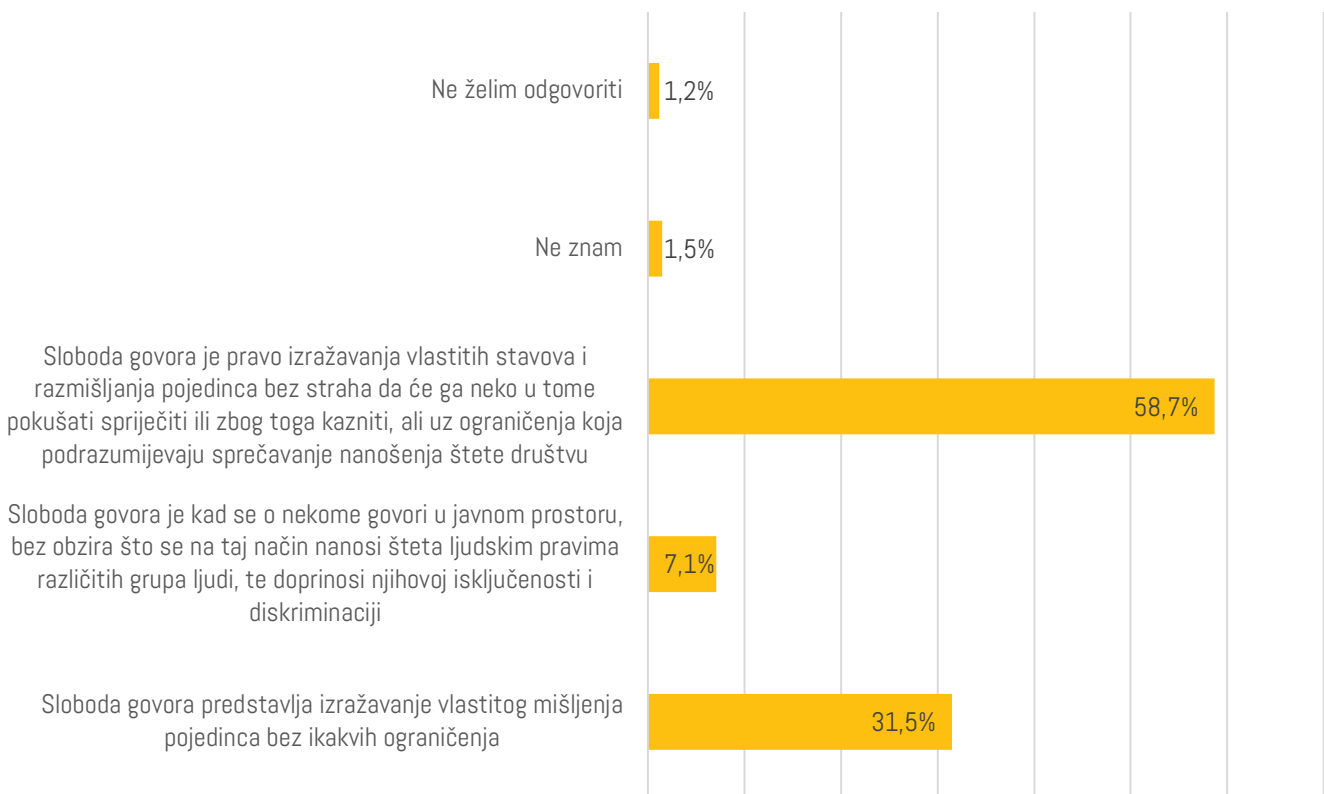
ograničenja, što može ukazivati na nerazumijevanje da sloboda govora također nosi odgovornost i da postoje pravni okviri koji ograničavaju govor mržnje, klevetu i slične štetne oblike izražavanja.

Manji dio ispitanika (7,1%) vjeruje da sloboda govora podrazumijeva mogućnost da se o nekome govori u javnom prostoru bez obzira na to kako se to odražava na tu osobu. Ovaj stav pokazuje određeni nivo nesporazuma o granicama slobode govora i važnosti zaštite prava drugih pojedinaca.

Preostali ispitanici, njih 1,5%, izjavili su da ne znaju šta sloboda govora znači, dok ih 1,2% nije željelo odgovoriti na ovo pitanje. Ovi rezultati mogu reflektirati nedostatak informacija ili zainteresiranosti za ovu temu.

Grafik 19. Sloboda govora / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Šta predstavlja slobodu govora?

Rezultati ankete otkrivaju da većina mladih u BiH ima osnovno razumijevanje slobode govora, ali postoje i značajne razlike u percepciji njenih granica i odgovornosti. Ove razlike ukazuju na potrebu za dodatnim obrazovanjem i jasnoćom u vezi s pravnim i etičkim aspektima slobode govora. Povećanje razumijevanja ovih principa može doprinijeti boljem informiranju mladih i njihovom odgovornom učešću u društvenim diskursima.

Legitimitet

Prema podacima iz ankete, većina ispitanika prepoznaje pojam „legitimitet“ kao pravo vlasti da donose odluke jer su izabrane prema općeprihvaćenim pravilima, što čini 50% odgovora. Ovaj rezultat ukazuje na osnovno razumijevanje ključnog koncepta u političkoj teoriji među mladima u BiH, koji je važan za funkcioniranje demokratskog sistema.

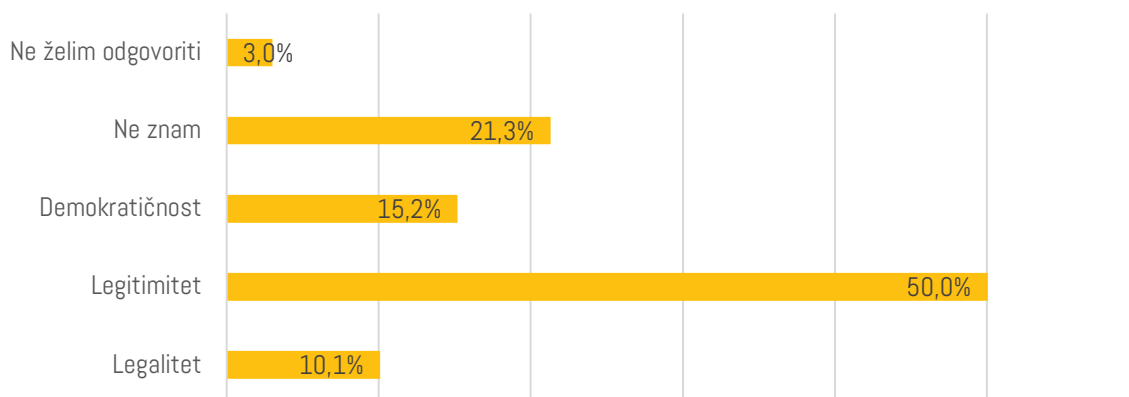
Međutim, 21,3% ispitanika izjavilo je da ne zna odgovor na ovo pitanje, što sugerira određeni stepen nesigurnosti ili nedostatka znanja o ovom važnom pojmu. Pored toga, 15,2% ispitanika pogrešno je identificiralo ovaj koncept kao „demokračičnost“, što može ukazivati na konfuziju između legitimiteta kao pravnog i političkog principa i opće demokratske vrijednosti.

Dio ispitanika, njih 10,1%, identificirao je pojam „legalitet“ kao odgovor, što ukazuje na nerazlikovanje legaliteta, koji se odnosi na zakonitost djelovanja, od legitimiteta, koji se odnosi na prihvaćenost vlasti od strane javnosti na osnovu pravila i normi.

Manji broj ispitanika (3%) nije želio odgovoriti na pitanje, što može reflektirati nezainteresiranost ili oklijevanje da se izjasne o ovoj temi.

Grafik 20. Legitimitet / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kojim pojmom označavamo pravo vlasti da donosi odluke jer je izabrana prema općeprihvaćenim pravilima?

Rezultati ukazuju na relativno dobar nivo razumijevanja pojma legitimiteta među mladima u BiH, ali također otkrivaju postojanje zbunjenosti i nedostatka znanja kod značajnog dijela ispitanika. Ovi nalazi sugeriraju potrebu za jačanjem edukacije u oblasti političke teorije i prava, kako bi se mladi bolje informirali o osnovnim principima koji upravljaju demokratskim društvom.

Ustav

Prema podacima iz ankete, većina ispitanika (81,5%) ispravno identificira Ustav BiH kao najviši pravno-politički dokument države Bosne i Hercegovine. Ovo pokazuje solidno razumijevanje ključnog pravnog okvira države među mladima. Među različitim dobnim grupama, najviši postotak tačnih odgovora dolazi od najstarije grupe (25-30 godina), gdje 89,2% ispitanika prepoznaje Ustav BiH kao najviši pravni dokument, dok je najmanji u grupi od 15 do 19 godina sa 70,7%. Ova razlika u razumijevanju može se povezati s nivoom obrazovanja, gdje stariji ispitanici vjerovatno imaju više formalnog obrazovanja i iskustva učenja o političkom sistemu i ustavnom pravu.

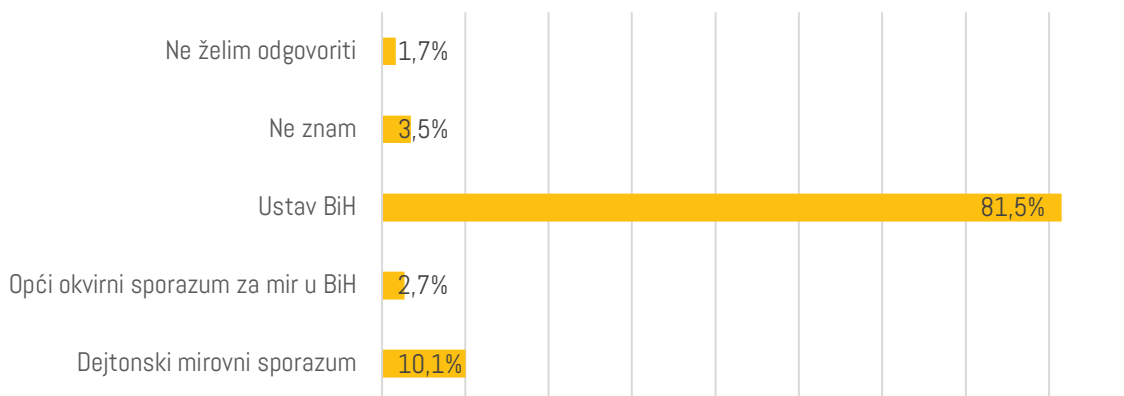
Zanimljivo je primijetiti da postoji značajan postotak ispitanika (10,7%) koji Dejtonski mirovni sporazum smatraju najvišim pravnim dokumentom. Ova percepcija je češća među mladima (15-19 godina), gdje 16,1% ispitanika daje ovaj odgovor, dok je najmanje zastupljena među starijima (25-30 godina) sa 6,4%. Također, ovaj odgovor je češći među ispitanicima iz vangradskih sredina (60,5%) u poređenju s gradskim (39,5%).

Manji broj ispitanika (3,5%) ne zna odgovor na ovo pitanje, a najviši postotak ovih odgovora dolazi od mlađih ispitanika (15-19 godina) sa 6,2%. Ovaj odgovor je gotovo jednako zastupljen među ispitanicima iz gradskih (48,6%) i vangradskih (51,4%) sredina.

Odgovor „Opći okvirni sporazum za mir u BiH“ kao najviši pravni dokument dalo je 2,7% ispitanika.

Grafik 21. Ustav BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kako se zove najviši pravno-politički dokument države Bosne i Hercegovine?

Rezultati pokazuju da većina mladih u BiH ima dobro razumijevanje najvišeg pravnog dokumenta države, ali postoje i nesporazumi, posebno u vezi s ulogom Dejtonskog mirovnog sporazuma. Ovi nalazi sugeriraju da obrazovni programi trebaju biti usmjereni na pojašnjavanje ustavnog prava i pravnog okvira BiH, posebno fokusirajući se na razlike između ustavnih i međunarodnih pravnih dokumenata. Ovo je ključno za razvijanje političke pismenosti i osposobljavanje mladih za aktivno učešće u društvenim i političkim procesima.

Referendum

Analiza odgovora na pitanje „Šta je referendum?“ među mladima u Bosni i Hercegovini pokazuje da većina ispitanika zna tačnu definiciju referenduma. Više od dvije trećine ispitanika, odnosno 71,2%, prepoznalo je referendum kao oblik direktnog odlučivanja, odnosno izjašnjavanja građana o pitanjima od velike važnosti za užu ili širu zajednicu.

Međutim, 10,9% ispitanika nije znalo odgovor na ovo pitanje, dok je 2,4% njih odlučilo ne odgovoriti. Pogrešne percepcije referenduma bile su prisutne kod manjeg broja ispitanika; 7,8% ih je smatralo da referendum ne može ništa promijeniti, dok je 7,7% mislilo da se referendum odnosi samo na pitanja bitna za političke subjekte.

Dodatne analize prema spolu pokazuju da je tačnost odgovora nešto viša kod muških ispitanika (74,2%) u odnosu na ženske ispitanike (68,3%). U dobnim skupinama najviši postotak tačnih odgovora zabilježen je među ispitanicima starosne dobi od 20 do 24 godine (74,7%).

Grafik 22. Referendum / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zaključak koji se može izvući iz ovih podataka jeste da većina mladih u BiH posjeduje osnovno razumijevanje koncepta referenduma, iako postoji značajan postotak onih koji nisu u potpunosti informirani ili imaju pogrešne percepcije. Ovo ukazuje na potrebu za dodatnom edukacijom i informiranjem mladih o političkim procesima kako bi se povećalo njihovo učešće i razumijevanje demokratskih mehanizama.

EU integracije

Na osnovu ankete provedene među mladima u Bosni i Hercegovini, rezultati pokazuju raznovrsne stavove o trenutnom statusu integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Tačan odgovor, koji navodi da Bosna i

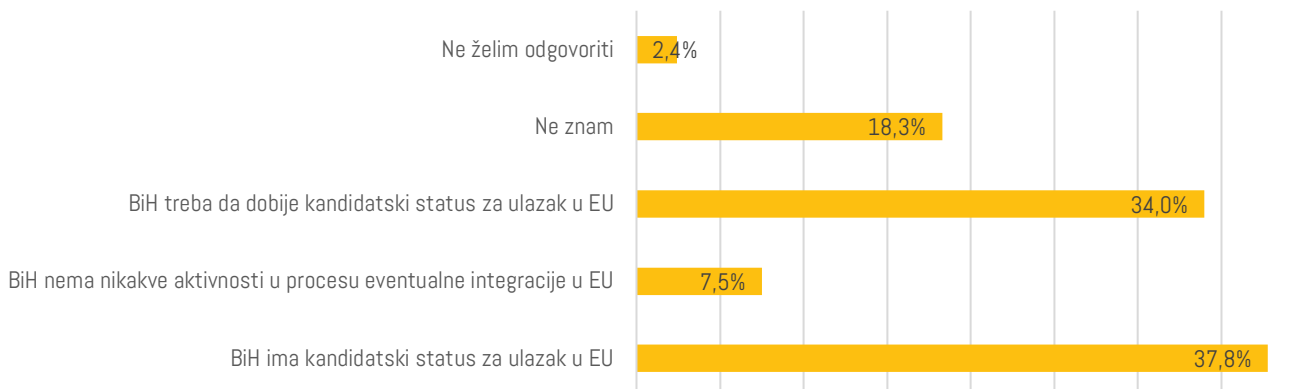
Hercegovina ima kandidatski status za ulazak u EU, odabralo je 37,8% ispitanika. Ovo mišljenje je ravnomjerno podijeljeno među spolovima, s nešto većim udjelom među muškim ispitanicima (40%) u poređenju sa ženskim (35,6%).

Dalje, 34% ispitanika smatra da Bosna i Hercegovina još uvijek treba dobiti kandidatski status. Ovaj stav je najzastupljeniji među mladima iz vangradskih područja (54,3%) i među onima starijim od 25 godina. Zanimljivo je da 18,3% ispitanika nije sigurno u kojoj fazi se zemlja nalazi, dok je 7,5% mišljenja da Bosna i Hercegovina nema nikakvih aktivnosti u procesu eventualne integracije.

Gledajući prema tipovima naselja, rezultati pokazuju da su stanovnici urbanih sredina nešto informiraniji o statusu integracija, dok se u vangradskim područjima češće javlja neznanje o ovoj temi.

Grafik 23. EU integracije / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U kojoj fazi se nalazi BiH u procesu integracija u EU?

Zaključak ovog istraživanja ukazuje na potrebu za boljim informiranjem mladih o procesu evropskih integracija. Iako je znatan broj ispitanika svjestan da Bosna i Hercegovina ima kandidatski status, još uvijek postoji značajan dio populacije koja nije dovoljno informirana. Ovo sugerira na potrebu za pojačanim naporima u edukaciji i komunikaciji o statusu i značaju evropskih integracija za Bosnu i Hercegovinu.

Ured visokog predstavnika (OHR) BiH

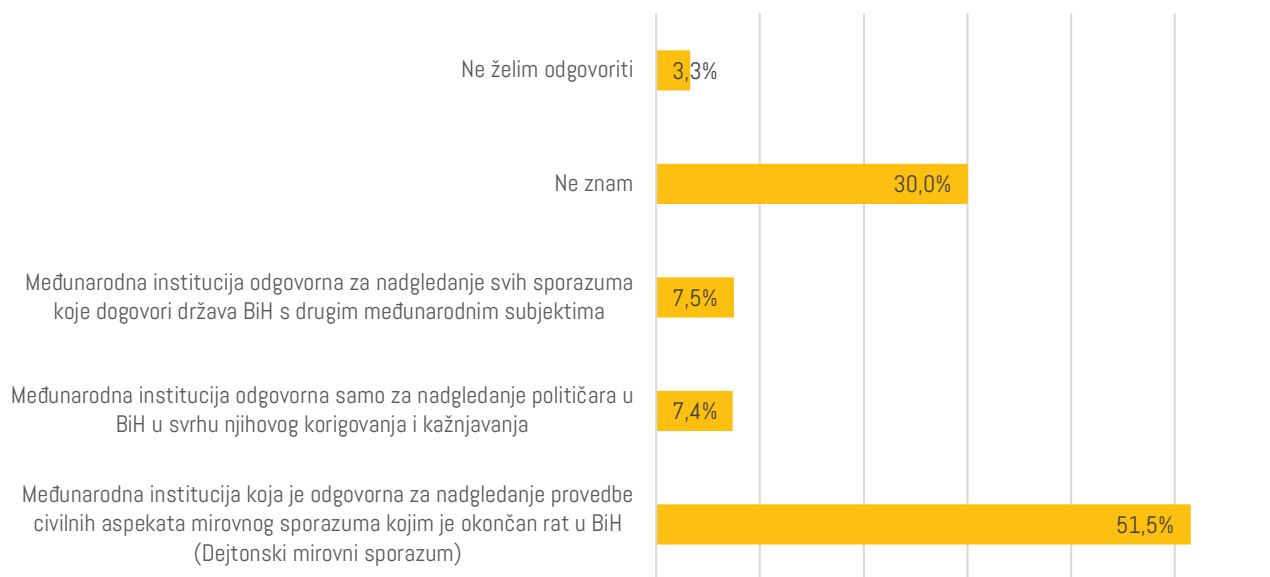
Analiza znanja o ulozi Ureda visokog predstavnika (OHR-a) u Bosni i Hercegovini među mladima pokazuje raznolike rezultate. Većina ispitanika (51,5%) prepoznala je da je OHR odgovoran za nadgledanje provedbe civilnih aspekata Dejtonskog mirovnog sporazuma. Međutim, značajan dio ispitanika (30,3%) nije bio siguran o ulozi ove institucije, što ukazuje na nedostatak informacija među mladima.

Ispitivanje po demografskim kriterijima pokazuje da je znanje o OHR-u nešto bolje među muškim ispitanicima (56,4%) u poređenju sa ženama (45,6%). S druge strane, 35,8% ženskih ispitanika nije bilo sigurno u odgovor, što je viši postotak nego kod muškaraca (24,9%).

Kada se razmatra starosna struktura, najinformiraniji su bili ispitanici u starosnoj grupi od 25 do 30 godina (65,9%), dok je među mladima (15-19 godina) taj postotak 38,3%. Ovi podaci sugeriraju da mladi u najstarijoj dobnoj grupi imaju bolje razumijevanje uloge međunarodnih institucija.

Grafik 24. Ured visokog predstavnika BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Koja je uloga Ureda visokog predstavnika (OHR-a) u BiH?

Iako većina mladih u BiH prepoznaje osnovnu ulogu OHR-a, značajan dio njih nije siguran ili ima pogrešne informacije. Potrebne su dodatne edukativne inicijative kako bi se poboljšala politička pismenost mladih, posebno u kontekstu razumijevanja međunarodnih institucija i njihovih funkcija u zemlji.

CIK BiH

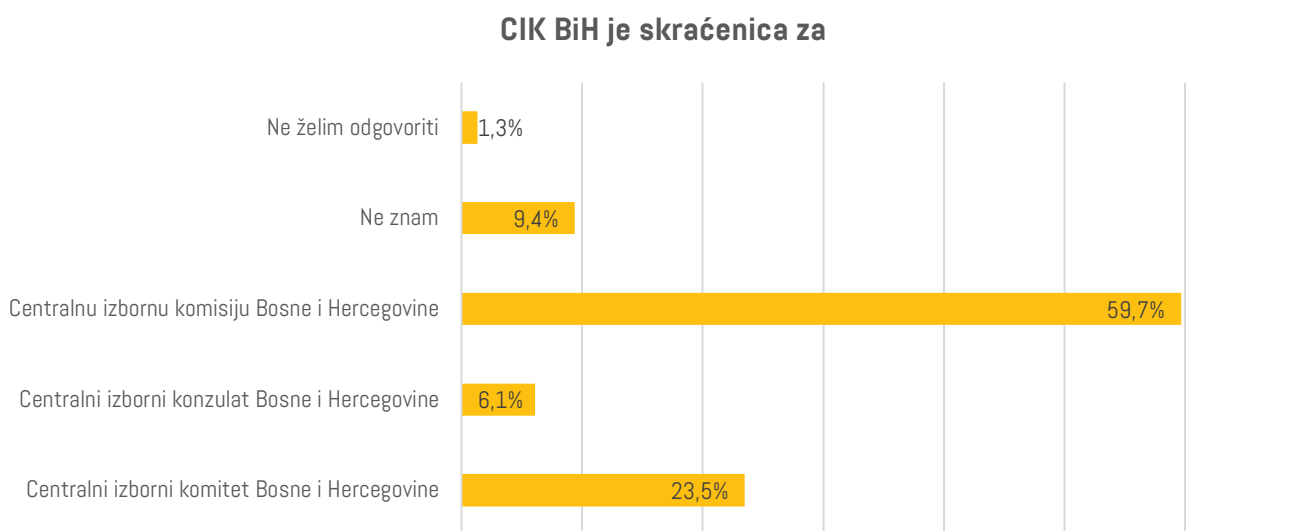
Podaci iz ankete pokazuju da većina mladih u BiH ispravno prepoznaje skraćenicu CIK BiH kao Centralnu izbornu komisiju Bosne i Hercegovine, s 59,7% tačnih odgovora. Ovo ukazuje na relativno visok nivo svijesti o ključnim izbornim institucijama u zemlji, što je važno za političku pismenost i participaciju. Analiza prema dobnim grupama otkriva da najmlađa grupa (15-19 godina) ima najniži postotak tačnih odgovora, s 46,2% ispitanika koji ispravno identificiraju skraćenicu CIK BiH kao Centralnu izbornu komisiju Bosne i Hercegovine. Ovaj postotak raste u starijim grupama, dostižući 71,4% među onima u dobi od 25 do 30 godina. Ovaj trend može ukazivati na to da stariji ispitanici imaju više iskustva ili obrazovanja u vezi s političkim sistemom.

Međutim, značajan postotak ispitanika (23,5%) smatra da CIK BiH označava Centralni izborni komitet Bosne i Hercegovine, što je pogrešno. Ova greška može biti rezultat nedovoljnog informiranja ili konfuzije oko terminologije. Dodatnih 6,1% ispitanika je pogrešno identificiralo CIK BiH kao Centralni izborni konzulat Bosne i Hercegovine, što ukazuje na dalje nejasnoće.

Oko 9,4% ispitanika izjavilo je da ne zna šta CIK BiH znači, što može reflektirati nedostatak interesa ili

obrazovanja o izbornim tijelima. Manji postotak ispitanika (1,3%) nije želio odgovoriti na pitanje, što može ukazivati na slične razloge.

Grafik 25. CIK BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

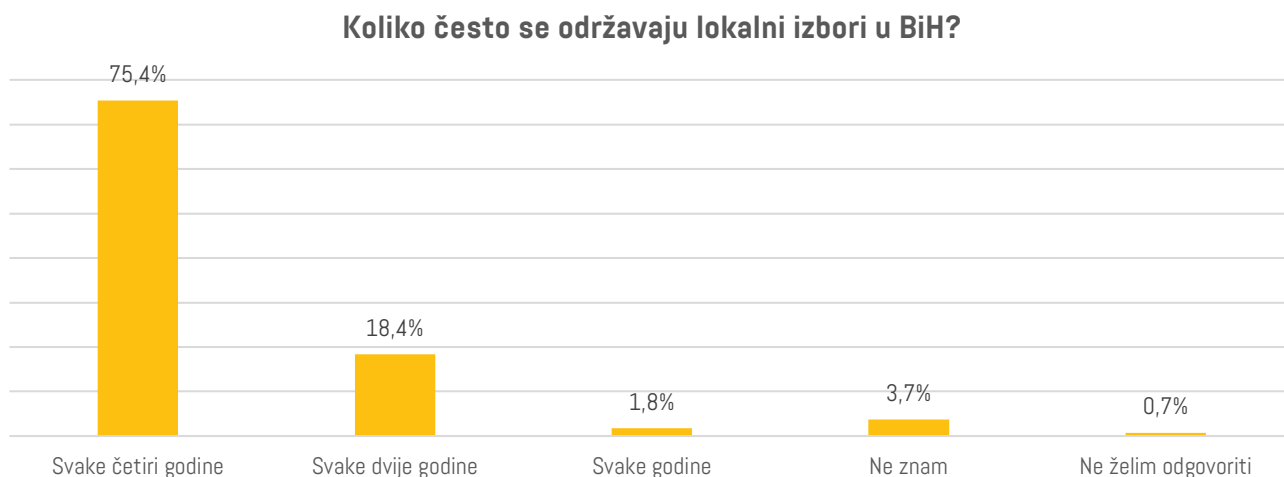
Rezultati ukazuju na potrebu za daljnjim obrazovanjem i informiranjem mladih o ključnim izbornim institucijama u Bosni i Hercegovini, poput Centralne izborne komisije. Jasno razumijevanje uloge i funkcije CIK-a BiH ključno je za osiguranje transparentnosti i povjerenja u izborne procese, te za aktivno i informirano učešće građana u političkom životu zemlje.

Lokalni izbori u BiH

Rezultati istraživanja o političkoj pismenosti među mladima u BiH pokazuju da većina ispitanika ima ispravno razumijevanje frekvencije održavanja lokalnih izbora. Prema prikupljenim podacima, najveći broj ispitanika, njih 75,4%, zna da se lokalni izbori održavaju svake četiri godine. Ovaj podatak ukazuje na solidan nivo svijesti o osnovnim političkim procesima među mladima.

Međutim, 18,4% ispitanika pogrešno vjeruje da se lokalni izbori održavaju svake dvije godine, što može ukazivati na određeni nivo konfuzije između izbora za različite nivoe vlasti ili nedostatak informacija. Manji postotak ispitanika (1,8%) misli da se izbori održavaju svake godine, dok 3,7% njih ne zna odgovor na ovo pitanje.

Kada analiziramo ove podatke prema spolu, dobnoj grupi i tipu naselja, uočava se nekoliko zanimljivih obrazaca. Muškarci češće biraju tačan odgovor (79,1%) u odnosu na žene (71,8%), dok je najviši postotak netačnih odgovora među najmlađom dobnom grupom (15-19 godina), što sugerira potrebu za poboljšanjem obrazovanja o političkom sistemu među mladim osobama.

Grafik 26. Lokalni izbori u BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Istraživanje pokazuje da većina mladih u BiH ima osnovno razumijevanje političkih procesa kao što su lokalni izbori. Međutim, postotak onih koji nisu sigurni ili imaju pogrešne informacije ukazuje na potrebu za dodatnom edukacijom i informiranjem. Povećanje dostupnosti i kvaliteta informacija o političkim procesima može dodatno unaprijediti političku pismenost mladih u BiH.

Izborni prag

Podaci iz ankete pokazuju da postoji značajan nivo nesigurnosti i konfuzije među mladima u BiH kada je u pitanju razumijevanje koncepta izbornog praga ili cenzusa za političke subjekte. Gotovo trećina ispitanika (29,9%) izjavila je da ne zna šta je izborni prag, što ukazuje na značajan manjak informacija ili obrazovanja o ovom važnom političkom pojmu.

Analiza prema dobnim grupama pokazuje da najviše nejasnoća o pojmu izbornog praga postoji među najmlađim ispitanicima (15-19 godina), od kojih 45,1% nije bilo sigurno o čemu se radi. U srednjoj dobnj grupi (20-24 godine) ovaj postotak pada na 26,7%, dok je u najstarijoj grupi (25-30 godina) najniži, sa 17,8%. Ove razlike mogu ukazivati na utjecaj formalnog obrazovanja i životnog iskustva na razumijevanje političkih pojmova.

Skup uvjeta i kriterija koje politički subjekt mora ispuniti da bi učestvovao u raspodjeli mandata prepoznalo je 28,6% ispitanika kao definiciju izbornog praga.

Kada se gleda po spolovima, muški ispitanici imaju nešto bolje razumijevanje izbornog praga, s 32,4% njih koji su tačno identificirali pojam kao skup uvjeta i kriterija koje neki politički subjekt mora ispuniti da bi učestvovao u raspodjeli mandata. S druge strane, 34% žena nije znalo odgovor na ovo pitanje.

Zanimljivo je da 20% ispitanika vjeruje da je izborni prag uvijek postavljen na 5%, što je zabluda jer se pragovi mogu razlikovati zavisno od zakonodavstva ili izborne jedinice. Ova pogrešna percepcija može proizlaziti iz nepoznavanja ili generaliziranja informacija o izbornim sistemima.

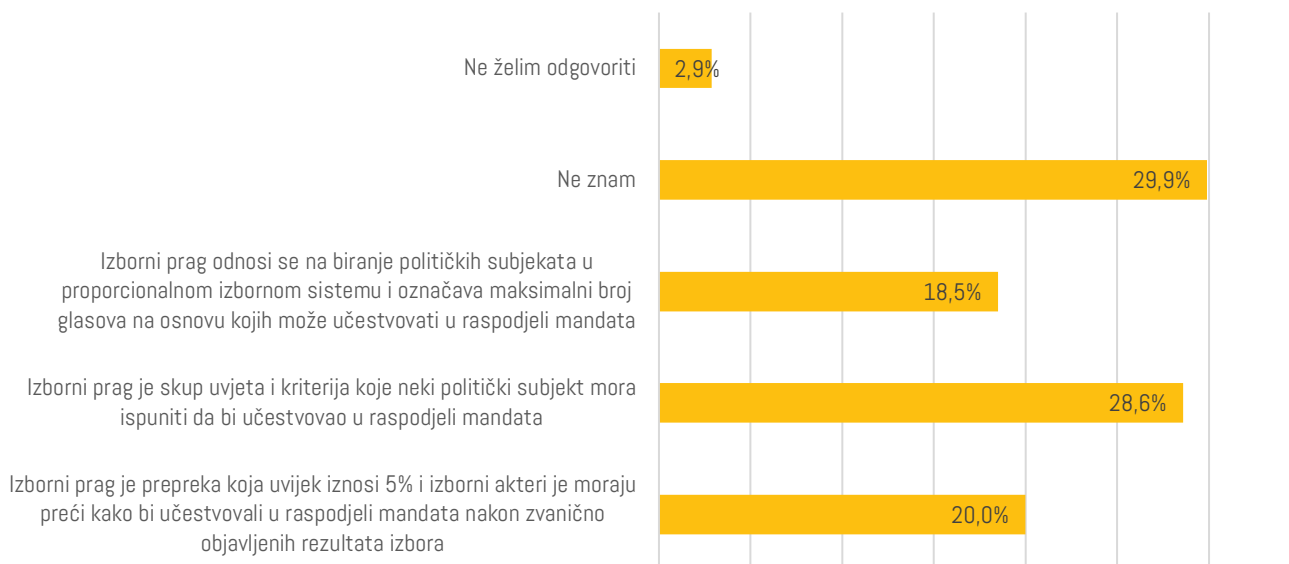
Ispitanici iz vangradskih područja češće vjeruju da izborni prag iznosi uvijek 5%, njih 57,5%, u odnosu na 42,5% ispitanika iz gradskih područja.

Manji postotak ispitanika (18,5%) smatra da izborni prag označava maksimalni broj glasova na osnovu kojih može učestvovati politički subjekt, što ukazuje na osnovno nerazumijevanje koncepta, jer prag obično označava minimalni potrebni postotak glasova.

Oko 2,9% ispitanika nije željelo odgovoriti na ovo pitanje, što može reflektirati nedostatak zainteresiranosti ili oklijevanje da se izjasne o ovoj temi.

Grafik 27. Izborni prag / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Šta je izborni prag ili cenzus za političke subjekte (političke stranke, koalicije, izborne liste)?

Ovi podaci ukazuju na značajne varijacije u razumijevanju izbornog praga među različitim demografskim grupama. Rezultati ukazuju i na značajnu potrebu za poboljšanjem obrazovanja i informiranja mladih o izbornim procesima i ključnim političkim konceptima, kao što je izborni prag. Jasnije razumijevanje ovih pojmova je ključno za aktivno i informirano učešće u demokratskim procesima, što uključuje i glasanje i razumijevanje rezultata izbora.

Pravo glasa

Istraživanje je pokazalo da je dominantna većina mladih ispitanika tačno identificirala starosnu dob za stjecanje prava glasa na izborima u Bosni i Hercegovini. Precizno, 98,6% ispitanika je pravilno navelo da je to 18 godina. Ovo pokazuje visok nivo svijesti među mladima o osnovnim pravima i dužnostima građana u demokratskom procesu.

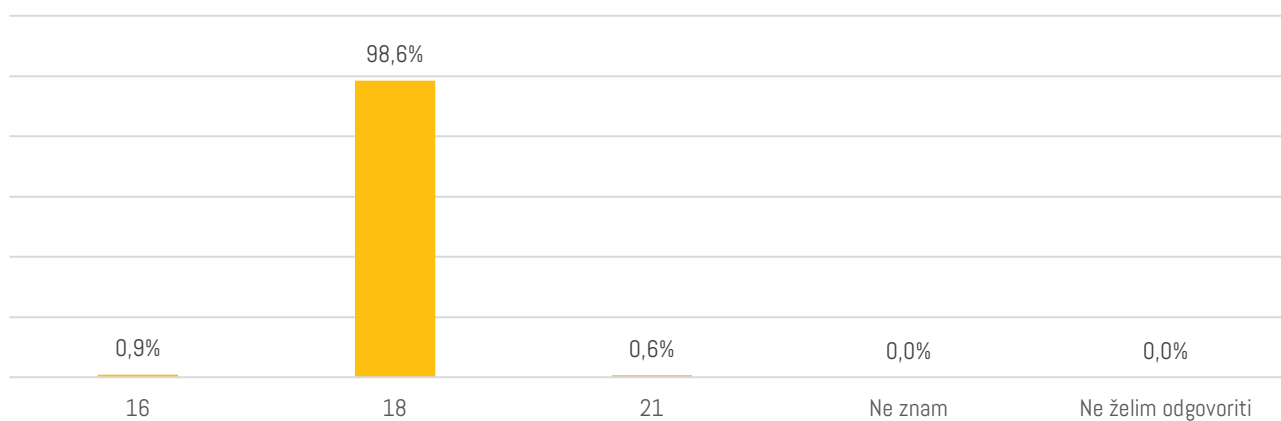
Rezultati pokazuju da su i muškarci i žene jednako informirani o dobi za stjecanje prava glasa. Tačnost odgovora u obje grupe iznosi 98,7%, dok je veoma mali postotak muškaraca (0,8%) i žena (0,1%) naveo netačne informacije.

Ispitanici iz svih dobnih grupa uglavnom su tačno identificirali starosnu dob za stjecanje prava glasa.

Nije zabilježena značajna razlika između mladih iz urbanih i ruralnih područja u poznavanju starosne dobi za stjecanje prava glasa. Obje grupe pokazale su visoku tačnost (98,7% u urbanim i 98,4% u ruralnim područjima), što ukazuje na jednaku dostupnost informacija i obrazovnih resursa.

Grafik 28. Pravo glasa / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

S koliko navršenih godina osoba stječe pravo glasa na izborima u BiH?

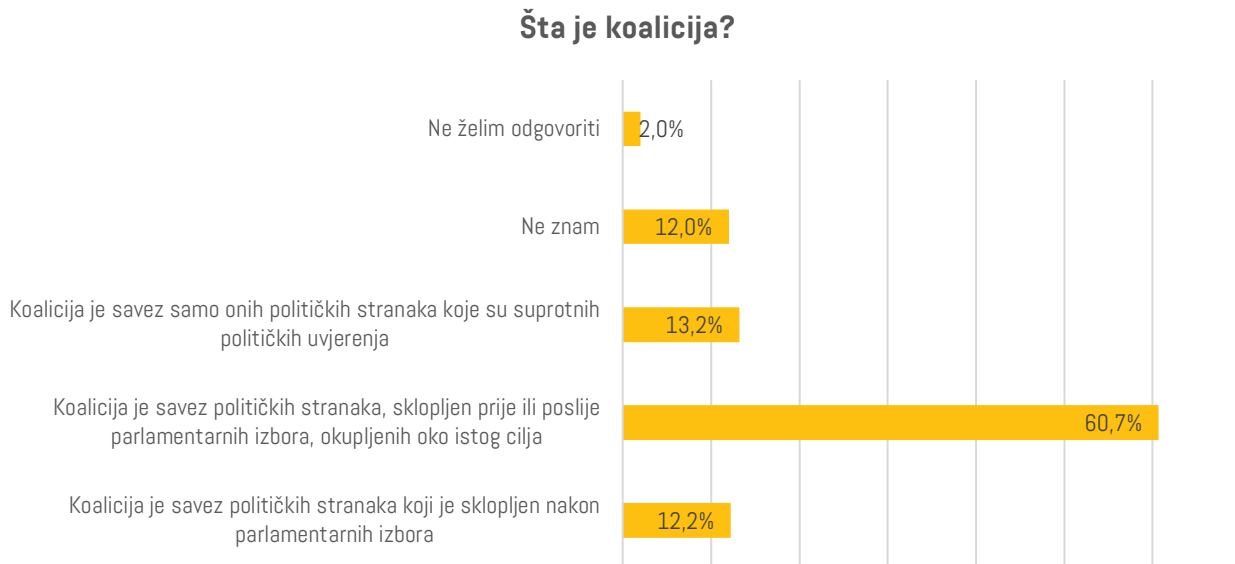
Ovi podaci ukazuju na visok nivo političke pismenosti mladih u vezi s osnovnim građanskim pravima, kao što je pravo glasa. Visok postotak tačnih odgovora pokazuje da mladi u BiH imaju dobru osnovnu informiranost o svojim pravima, što je pozitivan indikator za buduće demokratsko učešće. Važno je nastaviti s edukacijom i informiranjem kako bi se održao i dodatno unaprijedio ovaj nivo znanja, uključujući i detaljnije aspekte političkog sistema i građanskih prava.

Koalicija

Anketa je pokazala raznoliku percepciju mladih u Bosni i Hercegovini o značenju koalicije. Većina ispitanika (60,7%) smatra da je koalicija savez političkih stranaka, sklopljenih prije ili poslije parlamentarnih izbora, okupljenih oko istog cilja. Manji dio ispitanika (13,2%) vjeruje da je koalicija savez samo onih političkih stranaka koje su suprotnih političkih uvjerenja, dok ih 12,2% smatra da je koalicija savez političkih stranaka sklopljen nakon parlamentarnih izbora.

Među mladima primjetna je razlika u razumijevanju pojma koalicije u odnosu na spol, dob i tip naselja u kojem žive. Veći broj žena nego muškaraca ispravno je identificirao koaliciju kao savez političkih stranaka okupljenih oko istog cilja, dok je među muškarcima veći postotak onih koji su dali netačan odgovor ili nisu znali odgovor.

Dobna analiza otkriva da mlađi ispitanici, posebno oni u dobi od 15 do 19 godina, imaju manje znanja o političkom pojmu koalicije u odnosu na starije grupe. Također, mladi iz vangradskih područja pokazuju nešto veću sklonost netačnim odgovorima u poređenju s onima iz gradskih sredina.

Grafik 29. Koalicija / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

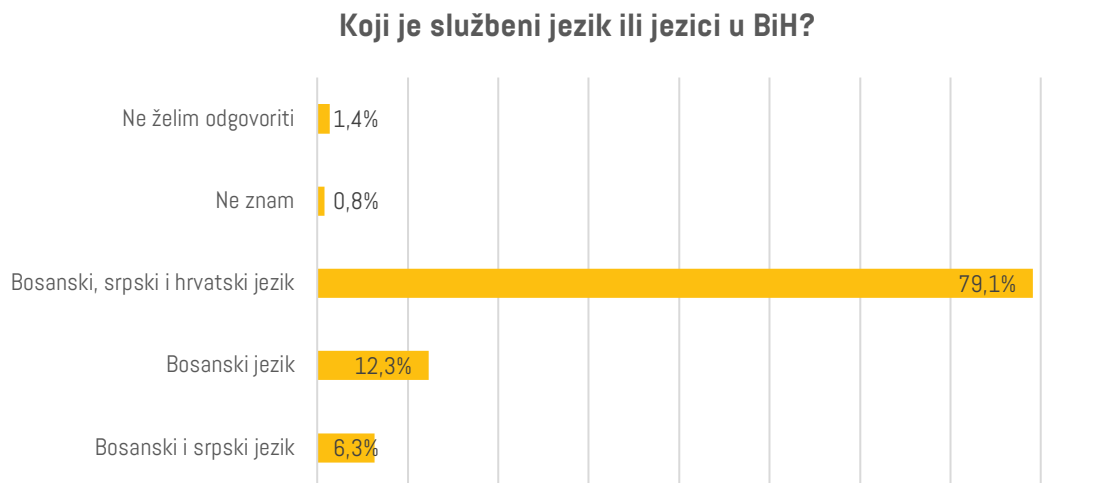
Zaključak ovog dijela ankete naglašava potrebu za poboljšanjem političke pismenosti među mladima, posebno u ruralnim područjima, kako bi se osigurala bolja informiranost o osnovnim političkim pojmovima i procesima. Edukacija i informiranje o političkim konceptima mogu pomoći u boljem razumijevanju i angažmanu mladih u političkom životu zemlje.

Službeni jezici u BiH

Prema anketi, većina mladih u BiH, tačnije 79,1%, ispravno prepoznaje da su bosanski, srpski i hrvatski jezik službeni jezici u zemlji. Ovo ukazuje na visok nivo svjesnosti o službenim jezicima i jezičkoj raznolikosti u BiH, što je važan aspekt kulturnog i političkog identiteta zemlje. Podaci pokazuju da najstarija dobna grupa (25-30 godina) ima najviše ispravnih odgovora (85,7%) na pitanje o službenim jezicima u BiH, dok je postotak ispravnih odgovora u najmlađoj grupi (15-19 godina) nešto niži (70,1%). Ispitanici iz urbanih područja (gradska naselja) imaju sličan nivo tačnosti (78,9%) kao i oni iz ruralnih (vangradska naselja) sa 79,3%. Međutim, u vangradskim područjima veći postotak ispitanika odabrao je odgovor „bosanski jezik“ (13,1%) u poređenju s urbanim područjima (11,5%).

Ispitanici koji smatraju da je samo bosanski jezik službeni u BiH čine 12,3%, što može ukazivati na regionalne ili etničke razlike u percepciji službenih jezika. Ovaj podatak može biti odraz dominacije jednog jezika u određenim dijelovima zemlje ili među određenim populacijskim grupama. S druge strane, 6,3% ispitanika vjeruje da su službeni jezici samo bosanski i srpski, što dodatno potvrđuje postojanje nesigurnosti ili neinformiranosti o kompletnom spektru službenih jezika.

Manji postotak ispitanika (1,4%) nije želio odgovoriti na pitanje, dok ih 0,8% nije znalo odgovor, što je relativno nizak postotak u poređenju s drugim pitanjima u anketi, ali i dalje ukazuje na postojanje manjka informacija ili interesa među mladima o ovom važnom pitanju.

Grafik 30. Službeni jezik ili jezici BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

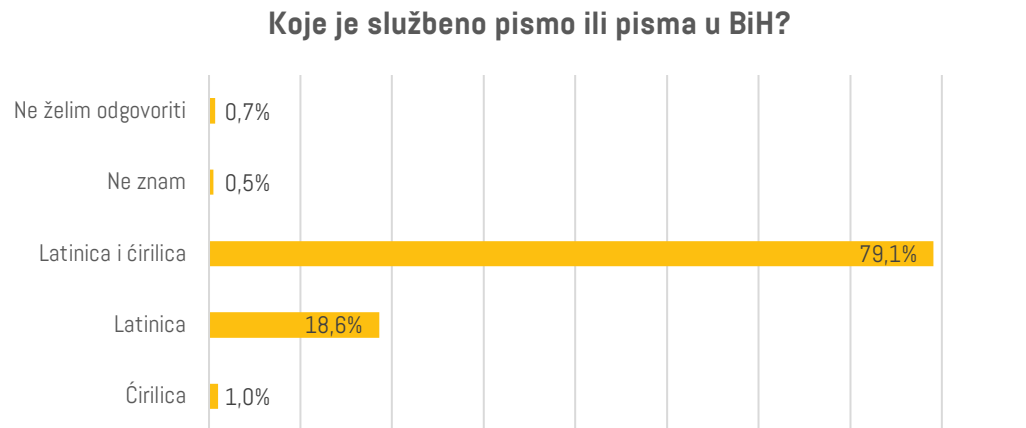
Rezultati pokazuju da većina mladih u BiH ima dobar nivo svijesti o službenim jezicima zemlje. Ipak, postoje značajne manjinske grupe koje imaju neprecizno ili nepotpuno razumijevanje ove teme, što može reflektirati regionalne, etničke ili obrazovne razlike. Stariji ispitanici i oni iz urbanih sredina pokazuju bolje razumijevanje, što može odražavati razlike u obrazovanju ili pristupu informacijama. Ovi nalazi sugeriraju potrebu za jačanjem obrazovnih programa i informativnih kampanja koje će unaprijediti znanje i razumijevanje jezičke politike u BiH.

Službena pisma u BiH

Rezultati ankete o poznavanju službenih pisama u Bosni i Hercegovini otkrivaju da većina mladih ispitanika prepoznaje latinično i ćirilčno pismo kao službena pisma države. Tačnije, 79,1% anketiranih tačno je identificiralo oba pisma, što ukazuje na dobru svijest o kulturno-jezičkoj raznolikosti zemlje.

Međutim, postoji i značajan dio ispitanika koji vjeruju da je samo latinica službeno pismo, što je odgovor koji je dalo 18,6% ispitanika. Ovaj podatak može ukazivati na nedovoljnu informiranost ili nedostatak upotrebe ćirilice u svakodnevnom životu. Manji broj ispitanika (1%) smatra da je samo ćirilica službeno pismo, što može reflektirati specifične lokalne ili obrazovne faktore.

Podaci su dalje analizirani po spolovima, dobnim grupama i mjestu boravka ispitanika. Uočeno je da mlađe dobne grupe (15-19 godina) imaju niži postotak tačnih odgovora (71,3%) u poređenju s ispitanicima starijim od 25 godina (85,4%). Ovi podaci ukazuju na potrebu za jačanjem obrazovnih programa koji ističu važnost oba pisma u zemlji.

Grafik 31. Službena pisma u BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Visok nivo svijesti o službenim pismima ukazuje na uspješnu integraciju u obrazovnom sistemu i svakodnevnom životu. Ipak, rezultati sugeriraju potrebu za dodatnim edukativnim naporima kako bi se osiguralo potpuno razumijevanje i prihvatanje oba pisma kao ravnopravna, posebno među grupama koje preferiraju samo jedno pismo.

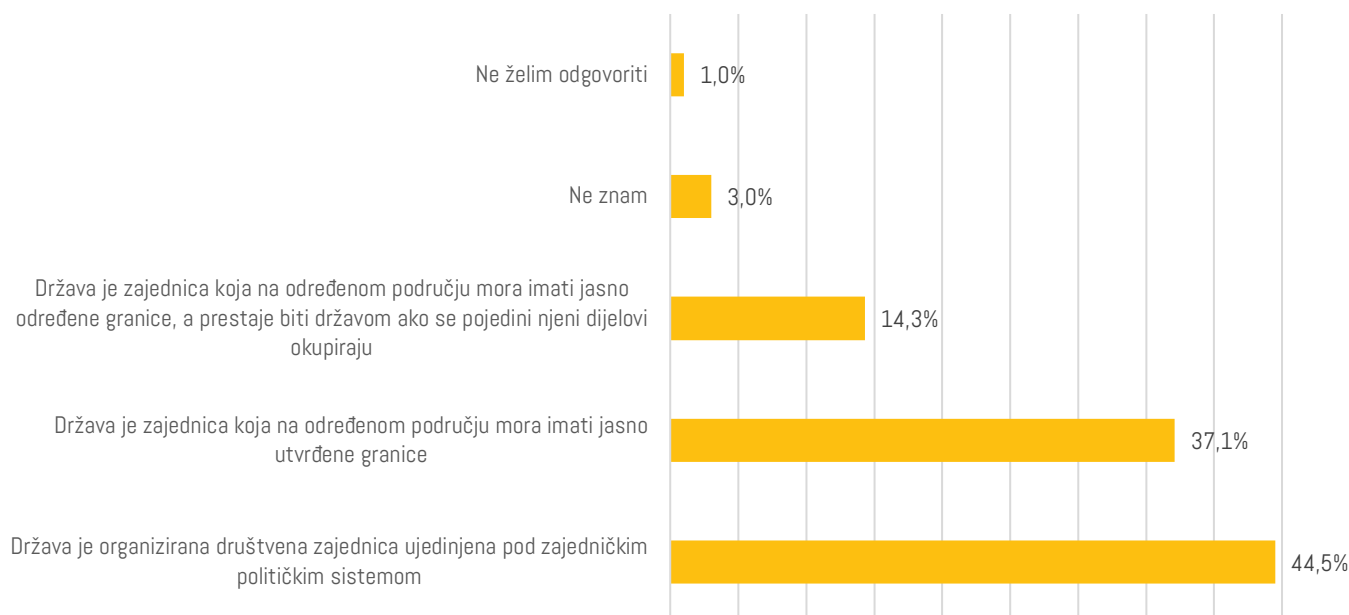
Država

Rezultati ankete pokazuju da najveći dio ispitanika (44,5%) prepoznaje državu kao organiziranu društvenu zajednicu ujedinjenu pod zajedničkim političkim sistemom. Ovaj odgovor ukazuje na solidno razumijevanje funkcionalnog aspekta države kao entiteta koji upravlja i organizira društveni život kroz političke institucije. Ovakav odgovor je najčešći u svim dobnim grupama, pri čemu je nešto viši u grupama od 20 do 24 godine (46,6%) i 25-30 godina (46,4%), u poređenju s grupom od 15 do 19 godina (40,6%).

Druga najčešća percepcija, koju je iznijelo 37,1% ispitanika, jeste da država mora imati jasno utvrđene granice na određenoj teritoriji. Ovaj odgovor naglašava teritorijalni aspekt državnosti, što je jedan od elemenata u definiciji države prema međunarodnom pravu. Bitno je napomenuti da je ovaj stav nešto zastupljeniji među mlađima (15-19 godina) s 38,3% i opada s godinama, dok je kod ispitanika iz vangradskih područja (56,7%) ovaj stav češći nego kod onih iz gradskih (43,3%).

Oko 14,3% ispitanika smatra da država prestaje biti državom ako se pojedini njeni dijelovi okupiraju, što ukazuje na nerazumijevanje kontinuiteta državnosti.

Manji postotak ispitanika (3%) nije znao odgovoriti na ovo pitanje, pri čemu je ova neodlučnost najzastupljenija među najmlađom grupom (15-19 godina) s 4,8%. Također, 1% ispitanika nije željelo odgovoriti na pitanje, pri čemu je ova opcija najčešće birana među starijom grupom od 25 do 30 godina (1,5%).

Grafik 32. Država / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**Šta je država?**

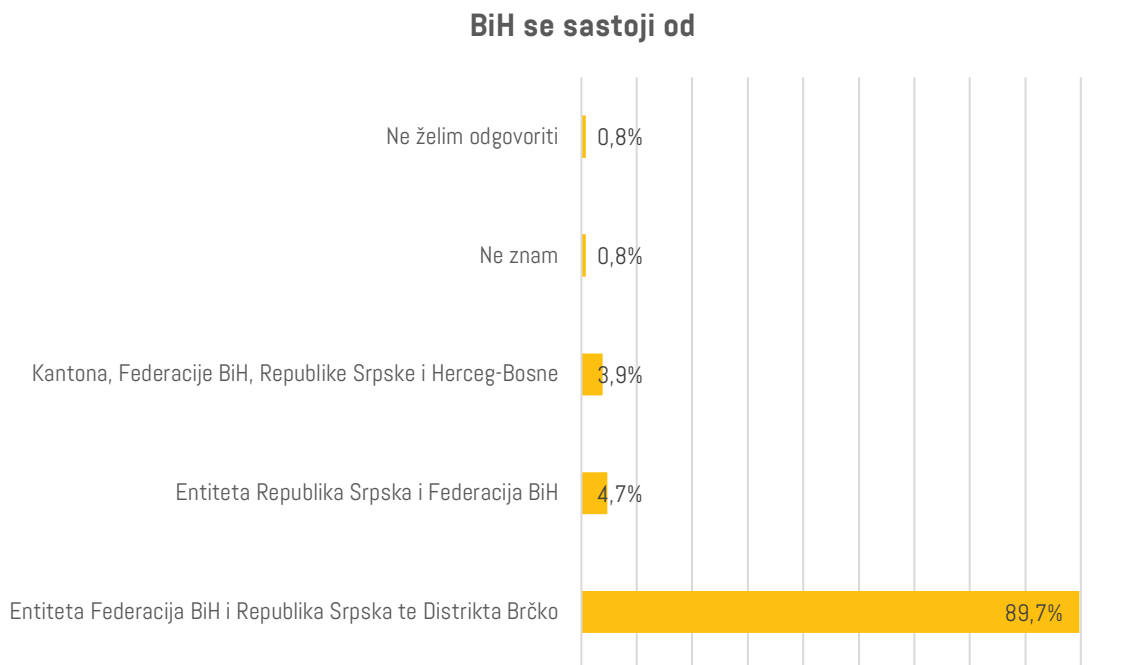
Rezultati sugeriraju da većina mladih u BiH ima osnovno razumijevanje ključnih elemenata koji definiraju državu, uključujući političku organizaciju i teritorijalni integritet. Ipak, prisutnost odgovora koji ukazuju na nejasnoće ili specifične percepcije ukazuje na potrebu za dodatnim obrazovanjem u ovoj oblasti, kako bi se ojačalo razumijevanje kompleksnih aspekata državnosti.

Administrativna struktura BiH

Prema podacima iz ankete, većina ispitanika, njih čak 89,7%, ispravno identificira sastav Bosne i Hercegovine, koji se sastoji od entiteta Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta. Ovi rezultati ukazuju na visok nivo razumijevanja administrativne strukture države među mladima u BiH.

Zanimljivo je da 4,7% ispitanika smatra da se BiH sastoji samo od entiteta Republika Srpska i Federacija BiH, dok manji postotak od 3,9% navodi netačnu tvrdnju da su sastavni dijelovi BiH kantoni, Federacija BiH, Republika Srpska i Herceg-Bosna. Ovi rezultati mogu ukazivati na konfuziju ili nedostatak informacija o tačnoj administrativnoj podjeli države. Manji dio ispitanika nije znao odgovor na ovo pitanje ili nije želio odgovoriti, što također može odražavati nedostatak političke pismenosti ili zainteresiranosti za ovu temu.

Kada analiziramo podatke prema demografskim karakteristikama, primjećujemo da ne postoji značajna razlika između različitih spolnih i dobnih grupa. Ova dosljednost u rezultatima pokazuje da obrazovni programi ili društvena svijest o ovim pitanjima mogu biti efikasni u različitim demografskim grupama.

Grafik 33. Administrativna struktura BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Rezultati analize sugeriraju da je osnovno razumijevanje administrativne strukture Bosne i Hercegovine dobro razvijeno među mladima, što je pozitivan znak za buduću političku pismenost i angažman. Međutim, prisutnost netačnih odgovora ukazuje na potrebu za kontinuiranim obrazovnim naporima kako bi se osiguralo potpuno i tačno znanje o ustavnom i administrativnom uređenju zemlje.

Entiteti u BiH

Većina mladih ispitanika (69,7%) prepoznaje entitete kao upravne oblasti unutar suverene države koje imaju lokalnu vladu i određen stepen autonomije u odlučivanju o određenim pitanjima. Ovaj odgovor pokazuje relativno visok nivo svijesti o osnovnoj političkoj strukturi BiH među mladima.

Manji postotak ispitanika (10%) smatra da su entiteti najmanje upravne jedinice koje imaju svoje demokratski izabrane predstavnike, dok 9,8% ispitanika vjeruje da su to upravne oblasti unutar BiH koje imaju svoje ustave, ali ne moraju biti u skladu s Ustavom BiH. Ove varijacije u odgovorima ukazuju na postojanje određenih nesporazuma ili nedovoljno jasnog razumijevanja složenog ustavnog uređenja države.

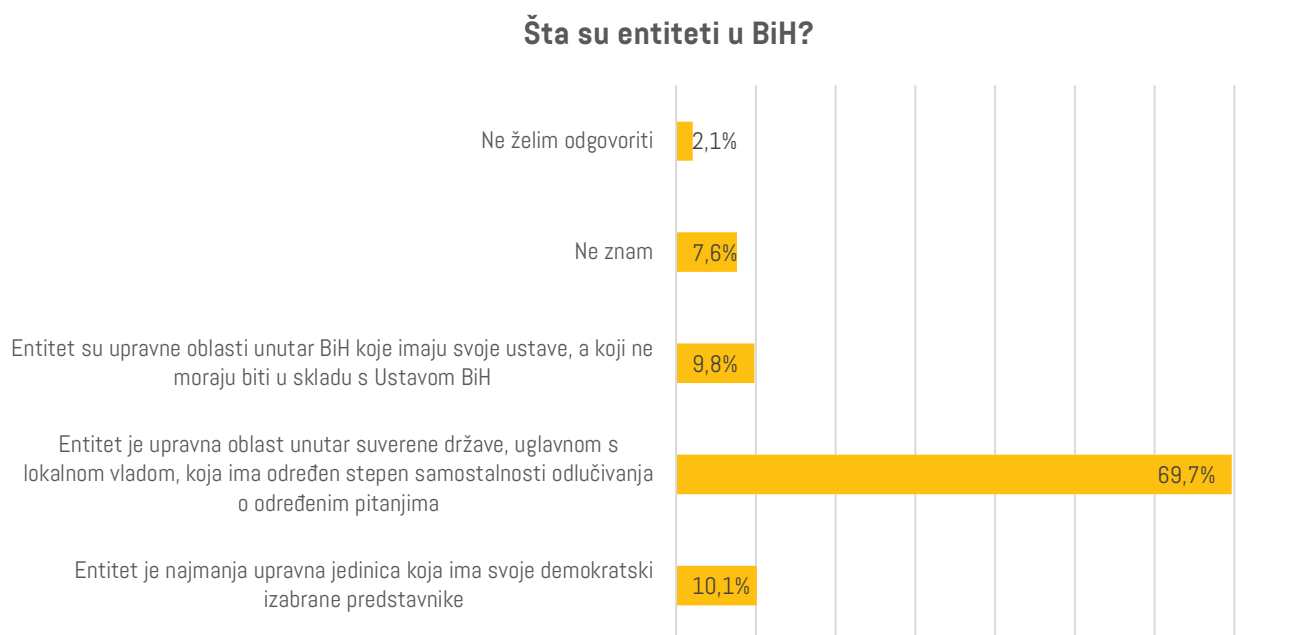
Ispitanici muškog spola su u 71% slučajeva prepoznali entitete kao upravne oblasti unutar suverene države, s lokalnom vladom i određenim stepenom samostalnosti. Kod žena taj postotak iznosi 68,7%. S druge strane, 10,2% muškaraca i 9,5% žena vjerovalo je da entiteti imaju ustave koji ne moraju biti u skladu s Ustavom BiH. Postoji i određeni broj ispitanika (5%) koji nisu znali odgovor, a među njima su muškarci činili 6,8%, a žene 8,2%.

U dobnoj grupi od 20 do 24 godine 69,3% ispitanika je tačno identificiralo entitete, dok je u dobnoj grupi od 15 do 19 godina taj postotak iznosio 65,4%, a u dobnoj grupi od 25 do 30 godina 74,6%. Neznanje ili neodgovaranje

na pitanje je najizraženije u najmlađoj dobnoj grupi (15-19 godina) s 11,8% i najstarijoj (25-30 godina) sa 6,7%.

U gradskoj sredini 73,1% ispitanika je ispravno odgovorilo, dok je u vangradskoj sredini taj postotak bio nešto niži, iznoseći 66,9%. U vangradskim sredinama 9,7% ispitanika vjerovalo je da entiteti imaju ustave koji ne moraju biti u skladu s Ustavom BiH, što je nešto niže od 10% ispitanika iz gradskih sredina.

Grafik 34. Entiteti u BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Rezultati ukazuju na potrebu za daljim obrazovanjem mladih o ustavnom i političkom sistemu Bosne i Hercegovine, posebno o funkcijama i ovlastima entiteta. Postoje i varijacije u razumijevanju političkog uređenja BiH među mladima, posebno u zavisnosti od spola, dobi i mjesta boravišta. Ovo ukazuje na potrebu za ciljanom edukacijom koja će adresirati specifične potrebe različitih demografskih grupa. Ovo je ključno za izgradnju informiranog društva koje je sposobno donositi informirane odluke na izborima i u drugim političkim procesima.

Geografske regije RS-a

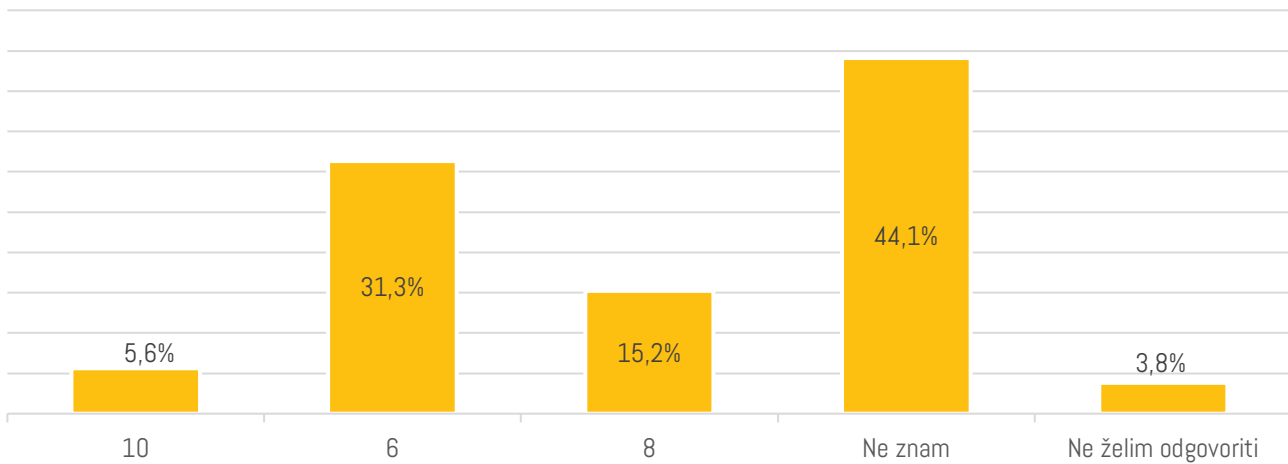
Analiza rezultata pitanja „Koliko ima geografskih regija u Republici Srpskoj prema Prostornom planu RS-a 2015-2025?“ pokazuje da skoro polovina ispitanika (44%) ne zna tačan odgovor, što ukazuje na nedovoljnu informiranost o teritorijalnoj organizaciji Republike Srpske među mladima. Od svih ispitanih, 31% njih je tačno odgovorilo da Republika Srpska ima šest geografskih regija prema navedenom planu, dok je 15% ispitanika odgovorilo da ima osam regija, a 6% je navelo deset regija. Mali postotak ispitanika (4%) odabrao je opciju „ne želim odgovoriti“.

Ovi podaci naglašavaju potrebu za jačanjem edukacije o regionalnoj podjeli i prostornom planiranju u Republici Srpskoj. Nedovoljna informiranost može utjecati na percepciju i razumijevanje političkih i ekonomskih pitanja koja se tiču regionalnog razvoja i upravljanja resursima.

Detaljnija analiza pokazuje da su mladi između 25 i 30 godina najčešće davali tačan odgovor (38,1%), dok je najmanji broj tačnih odgovora zabilježen među najmlađim ispitanicima (27,5%). Dodatno, analiza prema mjestu prebivališta ukazuje na razlike u informiranosti između urbanih i ruralnih sredina. Ispitanici iz urbanih sredina su u većem broju slučajeva davali tačne odgovore (34,2%) u poređenju s onima iz ruralnih sredina (28,9%). Ovo može biti posljedica bolje pristupačnosti obrazovnim i informativnim resursima u urbanim sredinama.

Grafik 35. Geografske regije RS-a / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Koliko ima geografskih regija u Republici Srpskoj (mezoregije prema Prostornom planu RS-a 2015-2025)?

Analiza pokazuje značajan nedostatak znanja među mladima o osnovnim geografskim i administrativnim strukturama unutar Bosne i Hercegovine, konkretno u Republici Srpskoj. Postojeći obrazovni kurikulumi možda ne pokrivaju dovoljno ove teme, ili su informacije prezentirane na način koji ne ostavlja trajan utisak. Ovo je značajno jer poznavanje strukture vlastite zemlje može potaknuti veće zanimanje za politička i društvena pitanja, što je ključno za razvoj aktivnog i informiranog građanstva.

Kantoni FBiH

Ispitivanje znanja mladih u Bosni i Hercegovini o broju kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine otkriva da većina ispitanika, njih 78%, ispravno zna da FBiH ima 10 kantona. Ovo ukazuje na relativno visok nivo informiranosti o osnovnoj administrativnoj podjeli unutar entiteta. Ipak, postoji značajan postotak mladih koji imaju pogrešnu percepciju ili nedostatak znanja o ovom pitanju.

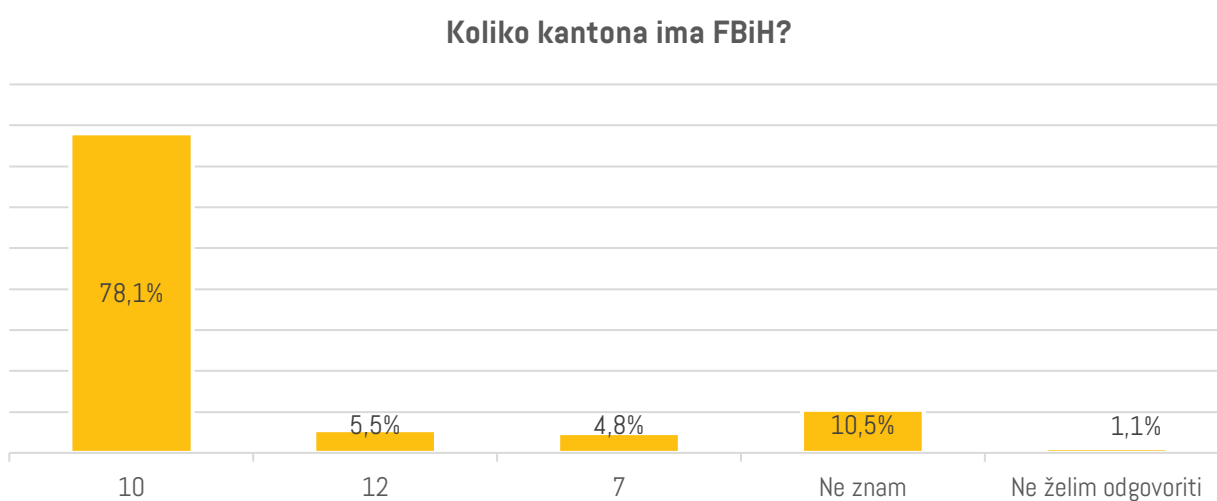
Jedanaest posto ispitanika nije znalo odgovor na ovo pitanje, što može ukazivati na nedostatak interesa ili pristupa informacijama o političkoj strukturi države. Nešto preko pet posto ispitanika je mislilo da Federacija ima 12 kantona, dok je sličan postotak vjerovao da ih je 7. Ovi podaci ukazuju na postojanje zabluda ili nedovoljno jasne edukacije o administrativnoj podjeli.

Analizom prema spolovima, primjetno je da su žene nešto preciznije u odgovaranju na ovo pitanje, s 51,3%

ispitanica koje su dale tačan odgovor, u poređenju s 48,5% muškaraca. Kod mlađe populacije primjećuje se veći nivo pogrešnih odgovora, s izraženim nesporazumima u grupi od 15 do 19 godina, gdje je samo 80,8% ispitanika odgovorilo tačno.

Iako je većina ispitanika ispravno odgovorila, ovi rezultati naglašavaju potrebu za kontinuiranim obrazovanjem i jačanjem političke pismenosti, posebno među mladima koji su budući nositelji društvenih i političkih promjena.

Grafik 36. Kantoni FBiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Iako rezultati pokazuju dobar nivo znanja među mladima o broju kantona u FBiH, postoji prostor za poboljšanje, posebno u osiguravanju da svi mladi imaju pristup tačnim i relevantnim informacijama. Edukacija u školama i putem medija može igrati ključnu ulogu u povećanju svijesti i razumijevanja političke strukture zemlje, što je esencijalno za aktivno učešće u društvenom i političkom životu.

Izvršna vlast u BiH

Istraživanje pokazuje da među mladima u Bosni i Hercegovini postoji značajan stepen nejasnoće i neslaganja u vezi sa sastavom izvršne vlasti. Trećina ispitanika (35,3%) odgovara ispravno da izvršnu vlast čine Predsjedništvo BiH i Vijeće ministara BiH. Sljedeća grupa ispitanika, koja čini 34%, smatra da su to Predsjedništvo BiH, Vijeće ministara BiH i Parlament BiH (koji čini zakonodavnu vlast). Ova blaga razlika između tačnog i netačnog ukazuje na konfuziju između različitih grana vlasti, odnosno između izvršne i zakonodavne funkcije.

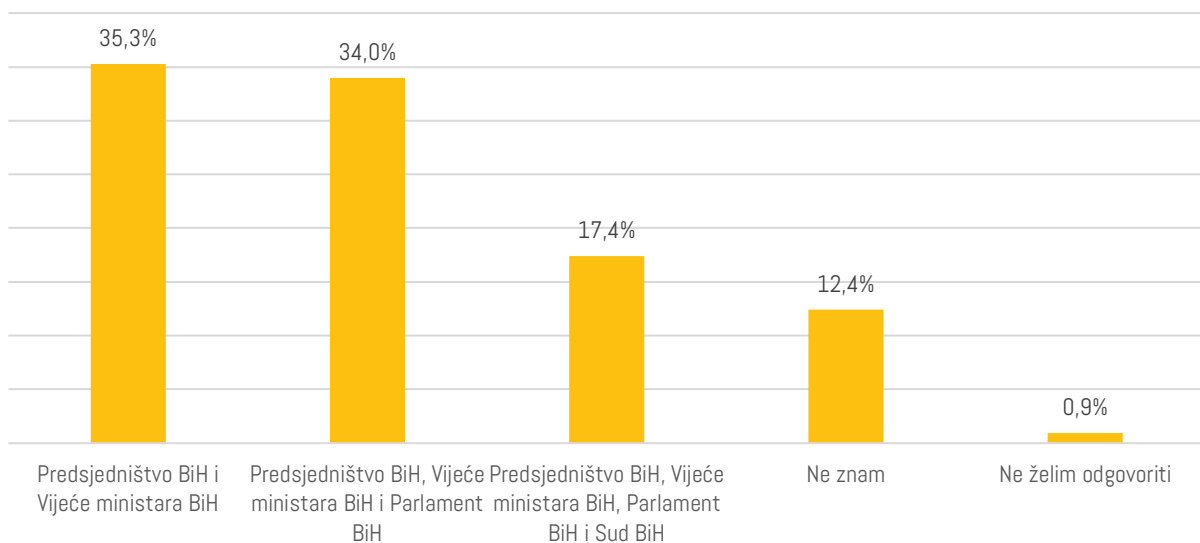
Manji postotak, 17,4%, uključuje Sud BiH kao dio izvršne vlasti, što je također netačno.

Ova podjela ukazuje na to da značajan broj mladih nije siguran u razlike između izvršne i zakonodavne vlasti, te da postoji potreba za boljim obrazovanjem u ovom području. Također, 12,4% ispitanika je priznalo da ne zna odgovor, dok je mali broj (0,9%) odlučio ne odgovoriti na pitanje.

Analizom podataka prema spolu, dobnoj grupi i tipu naselja u kojem ispitanici žive, vidljivo je da ne postoji značajna razlika u odgovorima između različitih demografskih grupa. Ipak, male varijacije u percepciji mogu se primijetiti kod osoba koje žive u urbanim i ruralnim područjima, kao i među različitim dobnim grupama.

Grafik 37. Izvršna vlast u BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ko čini izvršnu vlast u BiH?

Rezultati istraživanja naglašavaju potrebu za jačanjem političke edukacije, posebno u razumijevanju strukture vlasti. Poboljšanje obrazovnih programa koji obuhvataju osnove političkog sistema moglo bi smanjiti konfuziju i povećati svijest mladih o funkcioniranju državnih institucija.

Zakonodavna vlast u BiH

Podaci pokazuju određeni nivo konfuzije kada je u pitanju razumijevanje toga ko vrši zakonodavnu vlast u zemlji. Najveći udio ispitanika (36,8%) prepoznaje ispravno Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH i Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH kao organe koji vrše zakonodavnu vlast.

Međutim, značajan postotak ispitanika (29,7%) pogrešno vjeruje da Sud BiH, Vijeće ministara BiH i Parlament BiH imaju ovu ulogu, što ukazuje na pogrešno razumijevanje uloga različitih državnih tijela i različitih grana vlasti.

Također, 14,7% ispitanika smatra da zakonodavnu vlast vrše Dom naroda BiH, Parlament BiH, Vijeće ministara BiH i Sud BiH, što je još jedan indikator nerazumijevanja specifičnih funkcija državnih institucija. Oko 16,9% ispitanika nije znalo odgovor na ovo pitanje, a 2% je odlučilo da ne odgovori.

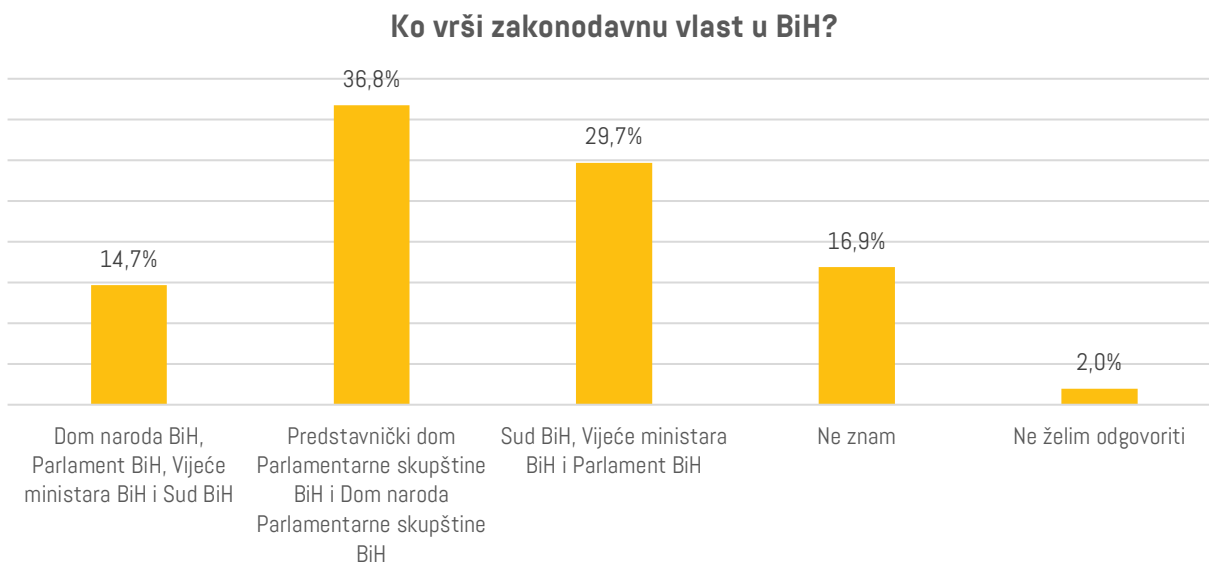
Ovi rezultati ukazuju na potrebu za dodatnim obrazovanjem i informiranjem mladih o političkom sistemu i funkcijama različitih državnih tijela, te ulogama različitih grana vlasti. Bolje razumijevanje ovih pojmova može doprinijeti povećanju političke pismenosti i aktivnijem učešću u demokratskim procesima.

Analizirajući demografske faktore, uključujući spol, dob i tip naselja, uočavaju se značajne razlike u tačnosti odgovora na pitanje o zakonodavnoj vlasti u BiH. Kada se posmatraju rezultati prema spolu, uočava se da muškarci češće daju netačne odgovore u odnosu na žene. Konkretno, 16,5% muškaraca vjeruje da Dom naroda BiH, Parlament BiH, Vijeće ministara BiH i Sud BiH vrše zakonodavnu vlast, dok je taj postotak među ženama nešto niži, s 13,1%. Također, 17,9% žena nije sigurno u odgovor, što je veći postotak nego kod muškaraca (15,7%).

Dobna struktura pokazuje da mlađi ispitanici, posebno u dobi od 15 do 19 godina, pokazuju niži nivo informiranosti u odnosu na starije dobne grupe. Naprimjer, u ovoj mlađoj grupi 22,3% ispitanika nije znalo odgovor na pitanje, dok je među ispitanicima u dobi od 25 do 30 godina taj postotak niži, iznoseći 13,1%. Stariji ispitanici češće prepoznaju ispravne organe zakonodavne vlasti, što može biti rezultat većeg iskustva ili obrazovanja.

Kada je riječ o tipu naselja, mladi iz vangradskih područja pokazuju veću neinformiranost u poređenju s onima iz gradskih područja. Oko 17,8% mladih iz vangradskih područja nije znalo odgovoriti na pitanje, u poređenju s 15,9% onih iz gradskih sredina. Također, percepcija o tome ko vrši zakonodavnu vlast u BiH varira zavisno od tipa naselja, što ukazuje na potencijalne razlike u pristupu informacijama ili obrazovnim prilikama između urbanih i ruralnih sredina.

Grafik 38. Zakonodavna vlast u BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ovi rezultati ukazuju na potrebu za intenzivnijim obrazovanjem i informiranjem mladih o strukturi i funkcijama državnih institucija u BiH. Preciznije razumijevanje ovih uloga može doprinijeti boljoj političkoj pismenosti i aktivnijem građanskom učešću. Postoji potreba za ciljanom edukacijom koja bi omogućila mladima bolje razumijevanje političkih institucija i njihovih funkcija, čime bi se smanjila konfuzija i povećala politička pismenost u društvu.

Predsjedavajući Vijeća ministara

Analizirajući podatke o poznavanju trenutnog (u trenutku anketiranja) predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH među mladima, uočava se da je Borjana Krišto prepoznata kao trenutna predsjedavajuća kod 38% ispitanika, što ukazuje na relativno dobar nivo informiranosti o aktuelnim političkim ličnostima.

Međutim, značajan broj ispitanika (34%) nije znao odgovor na ovo pitanje, što ukazuje na potrebu za poboljšanjem političke pismenosti među mladima.

Analizom podataka prema spolu, uočava se da je veći broj muškaraca (41,2%) pravilno identificirao Borjanu Krišto kao trenutnu predsjedavajuću u poređenju sa ženama (34,7%). Također, primjetno je da je 28,3% muškaraca i 38,2% žena izjavilo da ne zna ko je trenutno na toj funkciji, što ukazuje na određeni nivo neinformiranosti u obje grupe. Zanimljivo je da su žene češće birale opciju „ne znam“ (38,2%) u poređenju s muškarcima (28,3%).

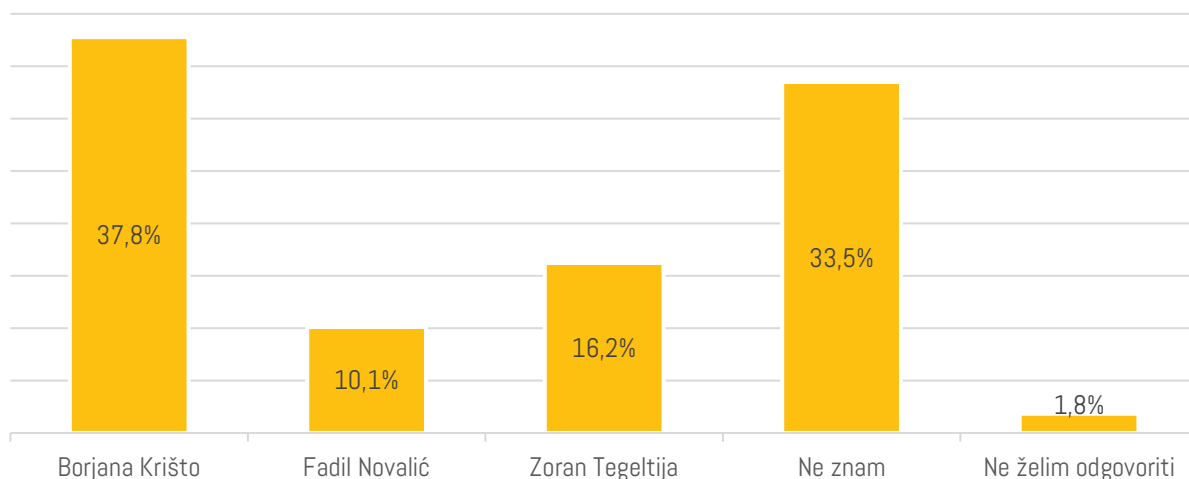
Podaci o dobi pokazuju da su ispitanici iz starijih dobnih grupa (20-24 i 25-30 godina) bolje informirani o trenutnoj predsjedavajućoj Vijeća ministara BiH. U dobnjoj grupi od 15 do 19 godina samo 23,4% ispitanika je tačno identificiralo Borjanu Krišto, dok je taj postotak značajno viši u starijim grupama (41,8% i 48,4%). Istovremeno, mlađi ispitanici su češće birali opciju „ne znam“, što ukazuje na manju političku pismenost u ovoj dobnjoj kategoriji.

Analiza prema tipu naselja pokazuje da su ispitanici iz gradskih područja (39,2%) nešto bolje informirani o trenutnoj predsjedavajućoj u poređenju s ispitanicima iz vangradskih područja (36,6%). Ipak, u obje grupe postoji značajan broj onih koji nisu znali odgovor (34,2% u gradskim i 32,9% u vangradskim područjima).

Zanimljivo je da je 16% ispitanika navelo Zorana Tegeltiju kao trenutnog predsjedavajućeg, što može ukazivati na konfuziju ili nedovoljno praćenje aktuelnih političkih dešavanja, budući da je on prethodno obnašao tu funkciju. Dodatno, 10% ispitanika je navelo Fadila Novalića, što može biti rezultat pogrešnog prepoznavanja njegove uloge, budući da je on bio premijer Federacije BiH, a ne predsjedavajući Vijeća ministara BiH.

Grafik 39. Predsjedavajući/a Vijeća ministara BiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ko je trenutno predsjedavajući/a Vijeća ministara BiH?

Rezultati ukazuju na potrebu za unapređenjem informiranosti o aktuelnim političkim strukturama i liderima u BiH, posebno među mladima. Predložene aktivnosti mogu uključivati edukativne kampanje, bolje uključivanje političkih tema u obrazovne programe i promoviranje medijske pismenosti kako bi se smanjila konfuzija i povećala svijest o aktuelnim političkim dešavanjima i imenovanim osobama (liderima) na ključnim pozicijama.

Članovi Vijeća ministara

Na osnovu podataka iz ankete, koja obuhvata pitanje o broju članova Vijeća ministara BiH, analiza pokazuje značajnu varijabilnost u odgovorima među mladima u Bosni i Hercegovini. Ukupno je 35,7% ispitanika odgovorilo da ne zna tačan odgovor na ovo pitanje, što ukazuje na manjak osnovnog znanja o strukturi vlasti u zemlji.

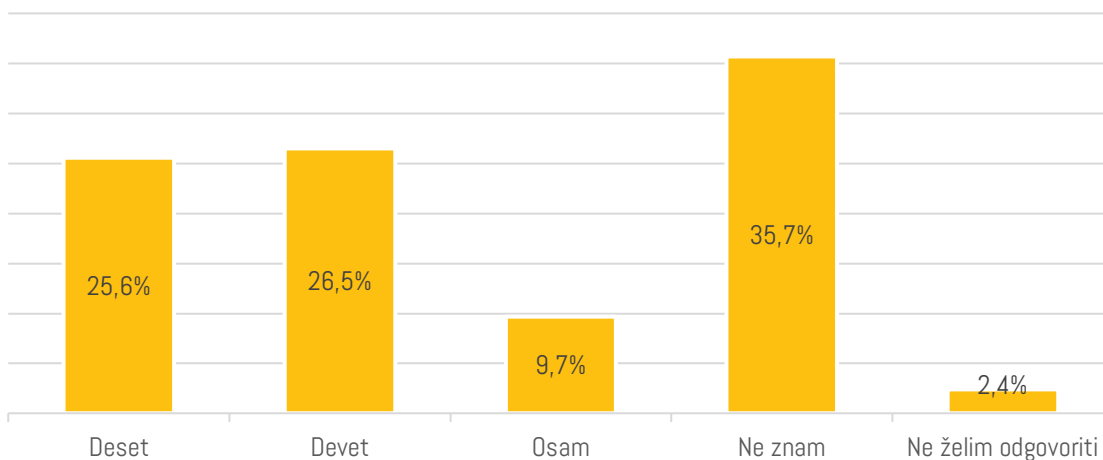
Svaka četvrta mlada osoba (25,6%) navela je tačan broj članova Vijeća ministara BiH, dok je vrlo sličan postotak (26,5%) odgovorio da Vijeće ministara čini devet članova (što je broj ministarstava, bez predsjedavajućeg).

Svaka deseta mlada osoba (9,7%) smatra da Vijeće ministara ima osam članova.

Demografski posmatrano, ispitanici muškog i ženskog spola pokazali su slične obrasce u davanju pogrešnih odgovora, što ukazuje na sličan nivo neinformiranosti među spolovima. Ispitanici iz dobne grupe 25-30 godina najčešće su davali tačan odgovor, s 38,3% onih koji su naveli broj deset. U dobnoj grupi 15-19 godina 22,5% ispitanika je dalo pogrešan odgovor, navodeći broj devet kao broj članova Vijeća ministara. Najveći postotak netačnih odgovora je došao iz grupe 15-19 godina, s 42,3%.

Grafik 40. Članovi Vijeća ministara / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Koliko članova ima Vijeće ministara BiH?

Ovi rezultati ukazuju na značajnu potrebu za poboljšanjem političkog obrazovanja među mladima u Bosni i Hercegovini. Nedostatak osnovnog znanja o strukturi vlasti može negativno utjecati na političku pismenost i sposobnost mladih da aktivno učestvuju u demokratskim procesima. Potrebno je razviti obrazovne programe

i kampanje koji će unaprijediti razumijevanje političkog sistema među mladima, s posebnim naglaskom na razliku između ruralnih i urbanih područja te različitih demografskih grupa.

Premijer FBiH

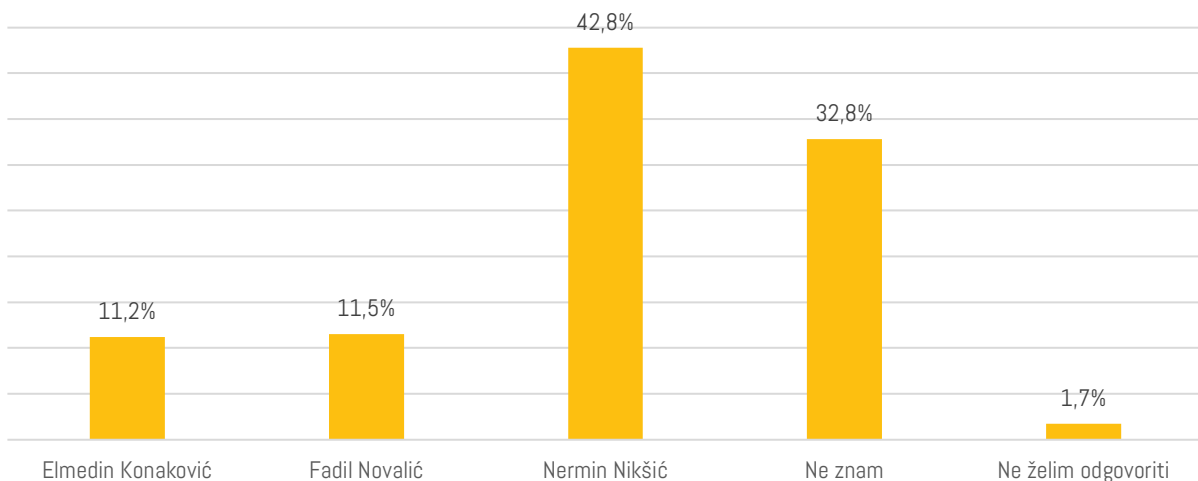
Analiza ankete pokazuje da 42,8% ispitanika zna tačan odgovor da je Nermin Nikšić trenutni premijer FBiH. Međutim, značajan dio ispitanika (32,8%) nije znao odgovor na ovo pitanje. Manji postotak ispitanika je naveo Elmedina Konakovića (11,2%) i Fadila Novalića (11,5%) kao trenutne premijere, dok je 1,7% njih navelo da ne želi odgovoriti.

Podaci pokazuju da su muškarci nešto informiraniji od žena kada je u pitanju tačno identificiranje premijera Federacije BiH, s 48,2% muškaraca koji su odgovorili tačno, u poređenju s 37,7% žena. Ipak, žene su češće birale opciju „ne znam“ u poređenju s muškarcima (38,6% naspram 26,8%).

Mladi u dobi od 15 do 19 godina pokazali su najniži nivo informiranosti, s većinom ispitanika u ovoj dobnoj grupi koji nisu znali tačan odgovor (46,2%). Informiranost se povećava s godinama, pri čemu su ispitanici u dobi od 25 do 30 godina najinformiraniji (51,3% tačno odgovorilo).

Grafik 41. Premijer FBiH / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ko je trenutni premijer entiteta Federacija BiH?

Rezultati sugeriraju da postoji značajan broj mladih koji nisu dovoljno informirani o trenutnim političkim liderima u Federaciji BiH. Ovo može ukazivati na potrebu za većim fokusom na političko obrazovanje i informiranje, posebno među mlađim generacijama.

Premijer RS-a

U anketi je većina ispitanika (36%) ispravno identificirala Radovana Viškovića kao trenutnog premijera entiteta Republika Srpska. Milorad Dodik, koji nije premijer, bio je pogrešan odgovor kod 28% ispitanika. Oko 19%

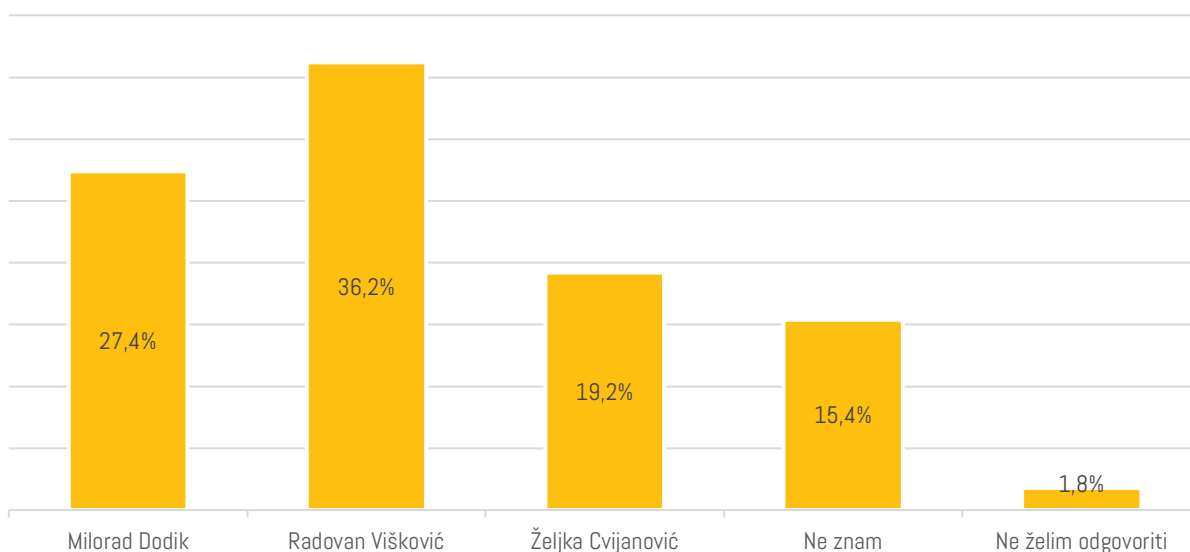
ispitanika navelo je Željku Cvijanović, dok je 15% odgovorilo da ne zna ko je trenutni premijer.

Analiza prema spolu pokazuje da su žene češće davale tačne odgovore (31%) u poređenju s muškarcima (26%).

U pogledu dobnih grupa, najmlađi ispitanici (15-19 godina) imali su najniži postotak tačnih odgovora (38,6%), dok su ispitanici u dobi od 25 do 30 godina pokazali najveću tačnost (51%).

Grafik 42. Premijer RS-a / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ko je trenutni premijer entiteta Republika Srpska?

Istraživanje pokazuje da postoji određeni nivo informiranosti među mladima o trenutnom premijeru entiteta Republika Srpska, ali ipak postoji i znatan broj onih koji su dezinformirani ili neinformirani. Potrebno je dodatno ulaganje u političko obrazovanje mladih, posebno među mlađom populacijom, kako bi se povećala njihova politička pismenost i angažman u društvenim procesima.

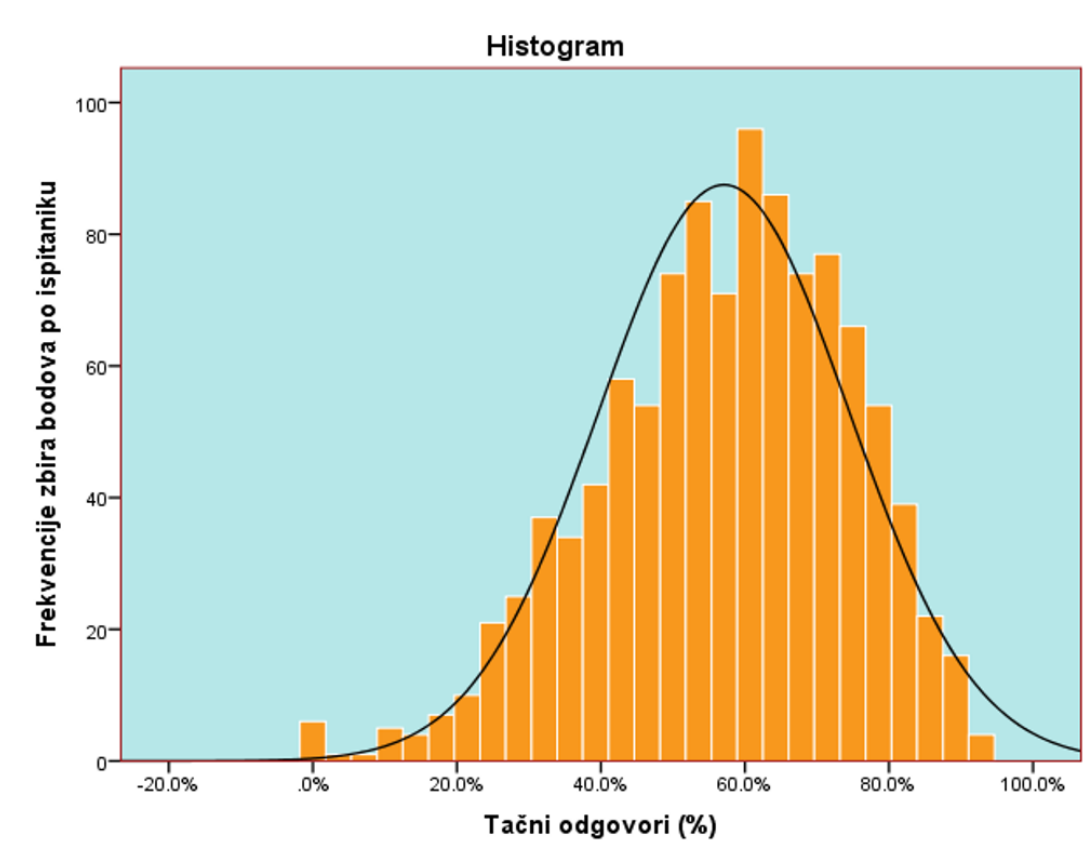
Karakteristike mladih i političko znanje

Kako bismo imali bolju sliku o mladima i njihovom političkom znanju, od prethodnih 28 pitanja kreirali smo ad hoc zbirnu skalu gdje je svako pitanje za tačan odgovor nosilo po 1 bod, te je maksimalan broj tačnih bodova bio 28.

Osvojeni broj bodova za svaku osobu smo pretvorili u procentualne bodove, kako bismo mogli koristiti intuitivniju skalu te raditi dodatne analize.

Distribucija zbira tačnih odgovora ispitanika se pokazala normalnom,²⁷ a što je vidljivo i na histogramu prikazanom ispod.

Grafik 43. Distribucija zbira tačnih odgovora ispitanika / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Analiza ispitanika po pitanju ostvarenih bodova na ovoj prigodnoj skali poznavanja političkih procesa i dešavanja u BiH pokazala je nekoliko zanimljivih podataka.

Naime, možemo vidjeti da postoje ispitanici koji nisu tačno odgovorili niti na jedno pitanje (minimum = 0,0%), kao i da niko od ispitanika nije odgovorio tačno na sva pitanja (maksimum = 92,9%). Dodatno, aritmetička sredina kumulativnog skora tačnih odgovora na ad hoc skali mjerenja poznavanja političkih dešavanja i procesa u BH je 57,08% (uz standardnu devijaciju odgovora od $\pm 17,4\%$). Intuitivniji podatak za razumijevanje je medijana. Možemo vidjeti da je medijana vrlo slična aritmetičkoj sredini (57,14%), a ovaj podatak nam govori da je 50% ispitanika ostvarilo 57,14% ili manje tačnih odgovora na ovoj skali, odnosno 50% ispitanika je imalo više od 57,14% tačnih odgovora na 28 postavljenih pitanja. Uzevši u obzir podatke o normalnosti distribucije te navedena dva podatka o aritmetičkoj sredini i medijani, možemo reći da je kreirana ad hoc skala dobro izbalansirana.

²⁷ Normalnost distribucije je testirana testom Kolmogorov-Smirnov, pri čemu je $z = 2.69$, $p < 0.01$, aritmetička sredina ostvarenih bodova 57,08%, standardna devijacija 17,4%, uz minimalni postotak osvojenih bodova od 0% i maksimalni postotak osvojenih bodova od 92,9%.

Tabela 5. Parametri skale političkog znanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

	Uzorak	Medijana	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Minimum	Maksimum
Ukupan postotak tačnih odgovora na 28 pitanja poznavanja političkih procesa i dešavanja u BiH	1.069	57,14	57,08%	17,4%	0,0%	92,9%

Percentili		
25. percentil	50. percentil	75. percentil
46,43%	57,14%	71,43%

Također, na osnovu podataka o kvartilima možemo vidjeti da je 25% ispitanika koji su najslabije odgovarali na upitnik imalo od 0% do 46,43% tačnih odgovora (1. kvartil – 25. percentil), dok je 25% ispitanika koji su najbolje odgovarali na upitnik (4. kvartil) imalo od 71,43% pa do 92,9% tačnih odgovora.

Kao što i ostvareni podaci na kumulativnoj skali pokazuju, mladi posjeduju neki vid osnovnog razumijevanja termina političke pismenosti. Ovo su iskazali i u fokusnim grupama.

Međutim, u fokusnim grupama mladi su iskazali i da su svjesni da nemaju dovoljno informacija da bi se osjećali dovoljno politički pismenima i kompetentnima da učestvuju u političkim procesima, a za to im je potrebno strukturirano znanje na ovu temu.

„Pod političkom pismenošću smatram da ja sam sposobna da razlučim na koji način se definiše neki zakon, odnosno neka stavka zakona. Da to mogu implementirati u nešto svoje, naprimjer, kroz građansku inicijativu. Da sam sposobna da shvatim neki dio iz zakona da ga možemo iskoristiti kako bih napisala građansku inicijativu. Kako se pišu građanske inicijative, predstavke i tako dalje. I, hajmo reći, osnovna politička pismenost je za mene da znam da glasam.“

(Žensko, FBiH)

„Politička pismenost za mene predstavlja koliko smo mi upućeni u to šta zapravo predstavlja politika, tehnologija koja je vezana za nju, da znamo sebi lično objasniti šta neki političar smatra, govori ili šta mi objašnjava. Mi slušamo samo, ali to nekako ne dopire do nas. Da budemo svjesni o čemu se tu zapravo radi.“

(Žensko, FBiH)

„Mislim da je više razloga zašto su mladi, nekako, neaktivni kada se govori o politici. Zato što naš politički sistem je jako komplikovan i o tome se ne uči dovoljno i sistemski u školama. A jako će mali broj ljudi individualno tome pristupiti. Barem ja to mislim. A druga stvar, jako je negativna i konotacija o politici. Nekako, nekako, svedena je na neke najniže grane. Pa često ljudi govore da se time može baviti svako, da je politika kod nas puna neobrazovanih ljudi i da je puno, ne znam kako bih to nazvala, korupcije. Ne cijene tu pametne ljude i da se tu preko štele dolazi.“

(Žensko, RS)

„Političkom pismenošću smatram poznavanje strukture svoje države, od zakona, ustava, koji su resori, ministarstva, u ovom slučaju, kako se dijeli, na kantone, općine. Između ostalog, termine koje koriste političari. Jedan vid političke pismenosti je i da znam zašto tu riječ upotrebljava, šta je htio da kaže ustvari i poentira. Između ostalog, političku pismenost vidim i čitanjem tih izbornih kampanja, za koga ću glasati, programa rada određenog političara, da li je nešto radio ili nije radio, tako nekako, sveobuhvatno je, ali prvo je poznavanje sistema političkog pa sve ostalo što ide s tim.“

(Muško, FBiH)

„Mislim da mladi itekako nisu upućeni. Ne mogu reći da ih ne zanima, nego su u fazonu, baš naprimjer, ja sam iz Tuzle, kad bude neka radionica: ‘Joj, ideš, imaš neku korist od toga.’ Njima je odmah prva stvar da ti imaš neku korist. Nego ćeš se ti uključiti u nešto što je vezano, naprimjer, za politiku. A ne zapravo, svi žele nešto bolje, a niko neće da uđe i da zapravo rješavamo mi kao mladi, na kojima ova država ostaje, da rješavamo te probleme. Da se sve više uključimo i da nekim našim sporazumima i nekim našim rješenjima možda nešto i odradimo kako zapravo treba.“

(Muško, FBiH)

„Poznavanje funkcionisanja izbora i ostalih nekih aktivnosti koje utiču na biranje političara i slično. Onda, najviše politiku vezujemo za ličnosti. Mislim, za generalno izborni proces.“

(Žensko, RS)

„Upoznati su samo sa cijenom glasa. U materijalnom smislu. Ne mislim ja konkretno, nego generalno.“

(Žensko, RS)

„Nisu upoznati jer se ne priča sa mladima dovoljno o tome, generalno.“

(Žensko, RS)

„Možda neko opće znanje o samoj politici.“

(Muško, FBiH)

„Informisanje o politici i koliko smo osviješteni. Koliko smo osviješteni o političkoj pismenosti, politici i cijelom toku svega toga.“

(Žensko, FBiH)

„Više moraju biti uključeni. Zbog nekih određenih mogućnosti koji mladi do tada možda nisu znali, dok se nisu edukovali, vezano za politiku i znanje.“

(Muško, RS)

„Mislim da ta politička pismenost obuhvata i uređenje koje naša država ima. Ako ne znamo kako to uređenje funkcionira, onda samim time smo zakinuti za prilike koje imamo. Jer mi, narod, biramo te političare. Neki su direktno birani, neki nisu, u ovisnosti o funkciji koju imaju. Tako da, ako mi ne znamo na koji način možemo utjecati na taj proces, ako ne znamo kojem resornom ministru se možemo obratiti za naše probleme, ako ne znamo da možemo pisati predsjedniku mjesne zajednice, gdje se inicijative šalju, ako ne znamo pritiskati, lobirati, onda ne možemo se nadati našem poboljšanju, što direktnom, što indirektnom.“

(Muško, FBiH)

„I nama treba dodatna edukacija. Definitivno. Još mi smo uključeni, ali nam treba još dodatnih informacija.“

(Žensko, FBiH)

„Naprimjer, ovi lokalni izbori koji dolaze su prvi izbori na kojima ću ja glasati, ako Bog da. I ja apsolutno ne znam kako to funkcioniše i planirala sam sama preko raspusta da to učim. Naprimjer, kako bi bilo dobro da postoji neka sistemska podrška, da mi imamo neke radionice ili ne znam.“

(Žensko, RS)

„Smatram da je politička pismenost jako važna jer politički pismena osoba sluša kampanje koje predstoje izborima. Jednostavno će moći razlučiti šta je istina tih obećanja, a šta je laž. I zato smatram političku pismenost jako važnom.“

(Muško, RS)

„Ukoliko su lokalni izbori i osoba koja se kandidovala na lokalnim izborima kaže da će uraditi nešto što na lokalnom nivou nije moguće. Mi, ako smo politički pismeni, shvatit ćemo: 'Aha, ti si na lokalnom nivou i ne možeš uraditi to, jer, ne znam, nalazi se na kantonalnom nivou.' I zato je važna politička pismenost.“

(Žensko, RS)

„Ja bih samo naveo jedan primjer. Imao sam jednog dugogodišnjeg prijatelja koji je prije par godina bio kandidat. Njegov slogan je bio, ustvari za lokalne izbore, kako BiH želi u EU integracijama. E

zbog toga mora biti ta pismenost, jer ne može neko na lokalnom nivou baviti se EU integracijama. Ali eto, dobivao je određenu podršku, tako da..."

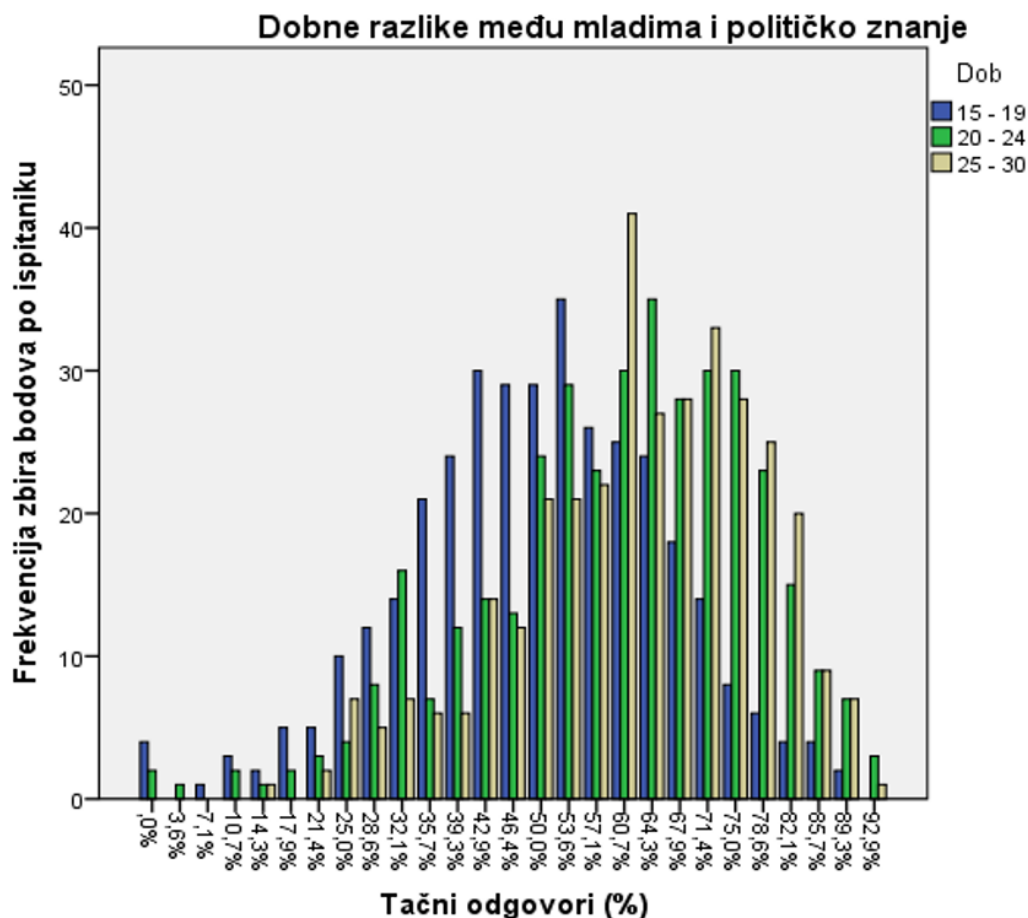
(Muško, FBiH)

Navedeni podaci o disperziji odgovora ispitanika te kohortama ispitanika u svakoj od jakosnih grupa (kvartilnih klastera) korišteni su kako bismo pokušali utvrditi neke razlike između mladih po pitanju političkog znanja, a u konačnici i pokušati saznati ko su mladi koji su postigli najbolje rezultate (4. kvartil) i mladi koji su postigli najslabije rezultate (1. kvartil). Ove analize su rezultat uočenih razlika u odgovorima na neka od pojedinačnih pitanja gdje su se razlike po spolu, dobi ili mjestu boravka pokazale značajnim.

Razlike koje smo najčešće uočavali odnosile su se na dob mladih, odnosno pripadnost mladih nekoj od tri dobne grupe (15-19, 20-24, 25-30).

Gledajući i ostvareni ukupni skor kroz prizmu dobnih grupa, možemo vizualno primijetiti da mladi iz starijih dobnih grupa ostvaruju bolje rezultate u odnosu na mlade iz najmlađe dobne grupe. Odnosno, što su ispitanici stariji, raste postotak tačnih odgovora na pitanja koja smo ih pitali u ovom dijelu upitnika.

Grafik 44. Uočene dobne razlike među mladima i političko znanje / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Dublja analiza na ovu temu potvrđuje početne nalaze. Naime, kako bismo utvrdili da li su uočene razlike statistički značajne, koristili smo jednosmjernu analizu ANOVA, pri čemu je faktorska (grupirajuća/nezavisna) varijabla bila pripadnost nekoj od tri dobne grupe, dok je ukupni ostvareni skor (u %) bio zavisna varijabla. Dobijeni rezultati testiranja razlika prikazani su ispod.

Tabela 6. ANOVA – dobne razlike i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

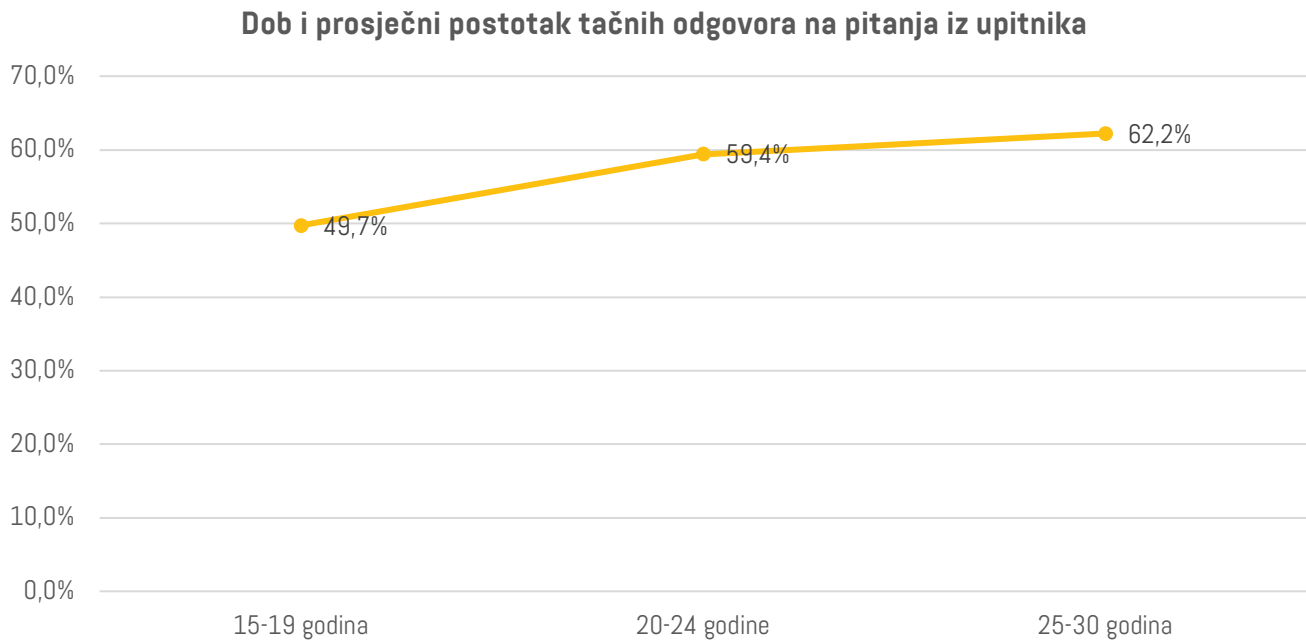
Deskriptivni podaci

Grupe	N	Aritmetička sredina (prosječni ostvareni skor)	Standardna devijacija	Minimum (%)	Maksimum (%)
Grupa 1 (15–19 godina)	355	49,7%	16,6%	0,0%	89,3%
Grupa 2 (20–24 godine)	371	59,4%	17,5%	0,0%	92,9%
Grupa 3 (25–30 godina)	343	62,2%	15,5%	14,3%	92,9%
Total	1.069	57,1%	17,4%	0,0%	92,9%

ANOVA

	SS	df	MS	F	Značajnost
Razlika između grupa (between groups)	30.185,18	2	15.092,59	54,87	0,000
Razlika unutar grupa (within groups)	293.216,12	1066	275.06		
Total	323.401,31	1068			

Dobijeni rezultati ukazuju na to da je razlika u ostvarenim bodovima na 28 pitanja između tri dobne grupe statistički značajna. Međutim, da bismo do kraja razumjeli dobijene podatke, uradili smo post hoc analizu, koja je pokazala da mladi u dobnoj grupi od 15 do 19 godina ostvaruju značajno lošije rezultate u odnosu na mlade u dvije starije dobne grupe. Rezultati koje ostvaruju mladi u dobi od 20 do 24 i 25 do 30 godina se statistički značajno ne razlikuju, iako je prosječni skor koji ostvaruju mladi u dobi od 20 do 24 godine niži u odnosu na prosječni skor mladih u dobi od 25 do 30 godina.

Grafik 45. Dobne razlike i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ovo ima vrlo jasnu implikaciju u smislu da među mladima iz mlađih dobnih grupa, uz poseban naglasak na mladima u dobi od 15 do 19 godina starosti, treba dodatno raditi na političkoj pismenosti te poznavanju osnovnih političkih procesa u BiH, jer mladi u ovoj dobnoj grupi imaju značajno manje političkog znanja u odnosu na ostale dobne grupe.

Pretpostavili smo da, osim dobi, postoje i drugi faktori koji potencijalno mogu utjecati na političku pismenost mladih. Iste analize smo proveli i s nekoliko drugih varijabli (obrazovanje učesnika, vrsta škole koju su završili, mjesto boravka /gradsko ili vangradsko/, obrazovanje oca i majke).

S obzirom na to da je usko vezano s dobi, posmatrali smo i stepen obrazovanja koji mladi imaju, te podaci pokazuju da mladi s većim nivoom formalnog obrazovanja ostvaruju statistički značajno bolje rezultate u odnosu na mlade s nižim nivoom obrazovanja, te je razlika prisutna za svaku od tri obrazovne grupe.

Tabela 7. ANOVA – razlike u nivou obrazovanja i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Deskriptivni podaci

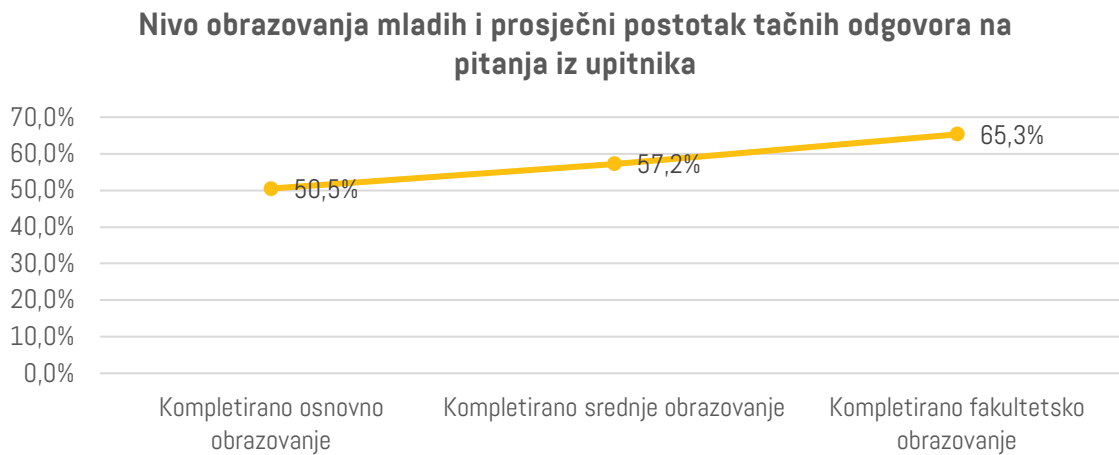
Grupe	N	Aritmetička sredina (prosječni ostvareni skor)	Standardna devijacija	Minimum (%)	Maksimum (%)
Grupa 1 (kompletirano osnovno obrazovanje)	233	50,5%	16,2%	0,0%	89,3%
Grupa 2 (kompletirano srednje obrazovanje)	619	57,2%	17,1%	0,0%	92,9%
Grupa 3 (kompletirano fakultetsko obrazovanje)	205	65,3%	15,0 %	21,4%	92,9%
Total*	1.057	57,1%	17,4%	0,0%	92,9%

* 12 odgovora se nije moglo svrstati u neku od 3 grupe te su bili u zasebnim grupama (ne želim odgovoriti, bez formalnog obrazovanja), ali podaci za njih nisu relevantni za ovu analizu zbog malog broja frekvencija.

ANOVA

	SS	df	MS	F	Značajnost
Razlika između grupa (between groups)	27.866,62	4	6.966,65	25,08	0,000
Razlika unutar grupa (within groups)	295.534,69	1064	277.76		
Total	323.401,31	1068			

Grafik 46. Razlike u nivou obrazovanja – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

S obzirom na to da se srednjoškolsko obrazovanje u BiH prilično razlikuje u smislu predmeta koje mladi pohađaju zavisno od toga da li su upisali neku trogodišnju usmjerenu školu, četverogodišnju usmjerenu školu ili gimnaziju, zanimalo nas je i da li ima razlike u nivou političke pismenosti među mladima koji pohađaju različite srednje škole.

Tabela 8. ANOVA – razlike u vrsti srednjeg obrazovanja i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Deskriptivni podaci

Grupe	N	Aritmetička sredina (prosječni ostvareni skor)	Standardna devijacija	Minimum (%)	Maksimum (%)
Grupa 1 (srednja trogodišnja strukovna škola)	73	53,1%	16,0%	17,9%	82,1%
Grupa 2 (srednja četverogodišnja strukovna škola)	481	57,6%	16,9%	0,0%	92,9%
Grupa 3 (gimnazija)	263	64,0%	16,0%	0,0%	92,9%
Total*	817	59,2%	16,9%	0,0%	92,9%

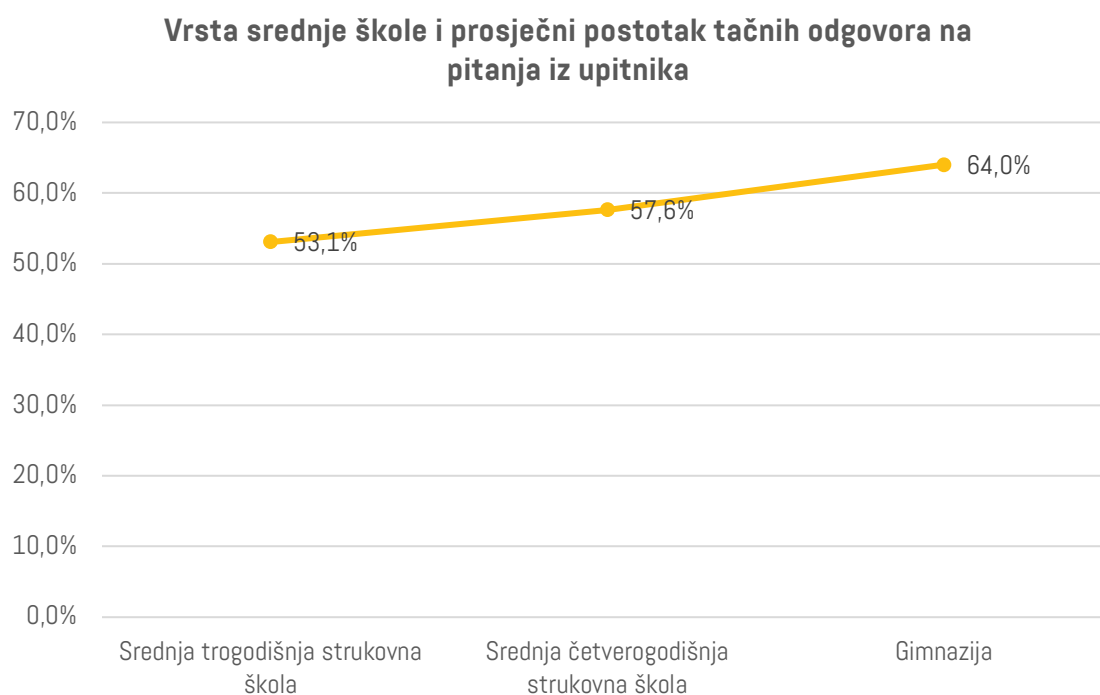
* Odgovori od 252 mlade osobe nisu ušle u ovu analizu jer nisu odgovorili da su kompletirali neki vid srednjoškolskog obrazovanja.

ANOVA

	SS	df	MS	F	Značajnost
Razlika između grupa (between groups)	10.006,52	2	5.003,26	18,25,08	0,000
Razlika unutar grupa (within groups)	223.205,43	814	274,21		
Total	233.211,94	816			

Rezultati su pokazali da postoje statistički značajne razlike u nivou ostvarenih bodova mladih, zavisno od toga kakav vid srednjoškolskog obrazovanja su pohađali. U prosjeku, najlošije rezultate ostvaruju mladi s kompletiranim srednjoškolskim trogodišnjim obrazovanjem, dok najveći nivo političke pismenosti ostvaruju gimnazijalci. U post hoc analizi pokazale su se razlike između svih grupa kao značajne. Gimnazijalci su po nivou iskazane političke pismenosti vrlo blizu fakultetski obrazovanih ispitanika, dok su mladi sa srednjim trogodišnjim obrazovanjem po nivou iskazane političke pismenosti nešto bolji od mladih s osnovnim obrazovanjem.

Grafik 47. Razlike u vrsti srednjeg obrazovanja – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Implikacija ovih podataka odnosi se na potrebne izmjene u nastavnim planovima i programima kako bi se

mladima koji pohađaju srednje trogodišnje ili četverogodišnje obrazovanje omogućilo stjecanje znanja koja se tiču političke pismenosti, a koja bi im u budućnosti omogućila bolje i informiranije donošenje odluka po pitanju njihovih političkih ili glasačkih preferencija.

Posmatrano po mjestu boravka (zavisno od toga da li mladi žive u gradskom ili vangradskom području), analiza razlika u prosječnim ostvarenim tačnim odgovorima pokazala je marginalnu značajnost ($p = 0,048$) u korist mladih iz gradskih sredina (mladi iz gradskih sredina imaju marginalno bolje rezultate). Ovu razliku treba uzeti s rezervom i eventualno je dodatno istraživati. Mi je na cjelokupnom skoru ne bismo navodili kao relevantnu zbog razlike granične statističke značajnosti te podatke koje navodimo ispod treba posmatrati u smjeru prisutnih trendova, dok drugi istraživački podaci ciljano usmjereni na ove razlike ne daju dodatne informacije.

Tabela 9. ANOVA – razlike po mjestu boravka i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Deskriptivni podaci

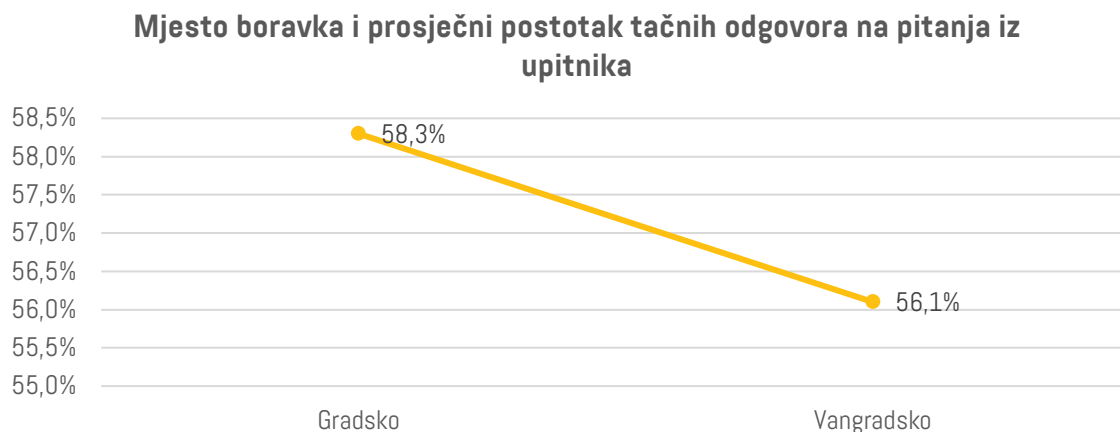
Grupe	N	Aritmetička sredina (prosječni ostvareni skor)	Standardna devijacija	Minimum (%)	Maksimum (%)
Grupa 1 (gradsko)	479	58,3%	17,1%	0,0%	92,9%
Grupa 2 (vangradsko)	590	56,1%	17,6%	0,0%	92,9%
Total	1.069	57,1%	17,4%	0%	92,9%

ANOVA

	SS	df	MS	F	Značajnost
Razlika između grupa (between groups)	1.181,89	2	1.181,89	3.91	0,048
Razlika unutar grupa (within groups)	322.219,41	1067	301,97		
Total	323.401,31	1068			

Grafik 48. Razlike po mjestu boravka – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti

/ Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

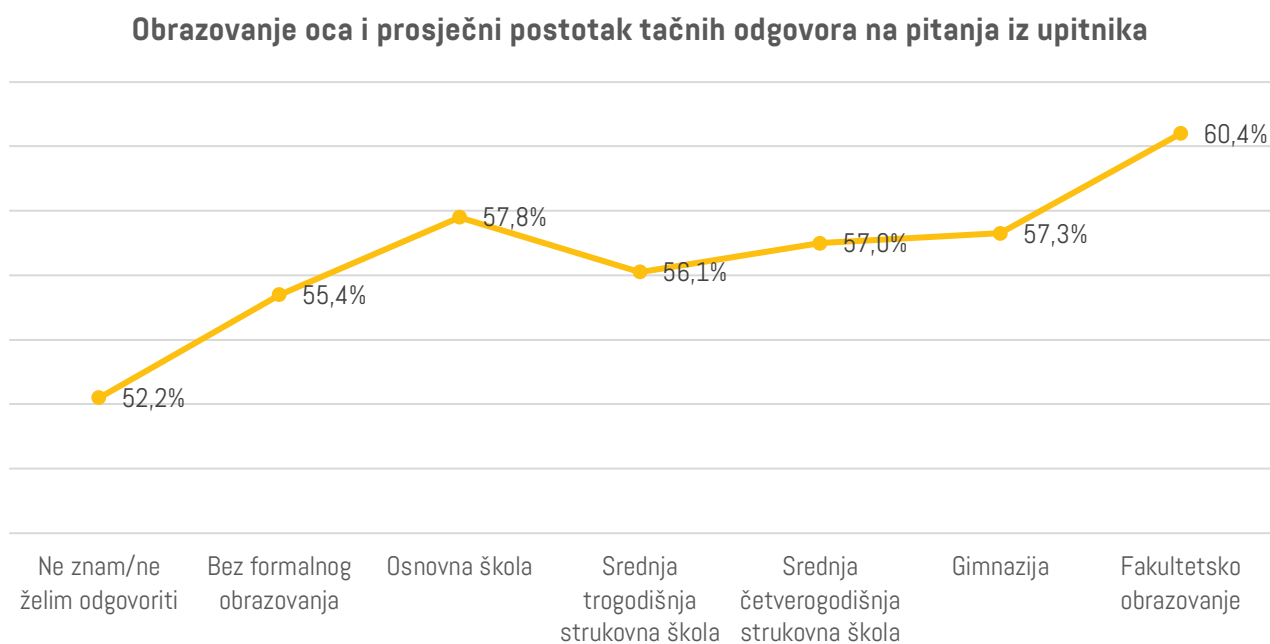

S obzirom na to da politička pismenost mladih može biti pod utjecajem obrazovnih, ali i odgojnih procesa, te da se ovi procesi ne dešavaju samo u obrazovnim institucijama nego i u socijalnom kontekstu, a primarno u porodičnom ambijentu, ispitivali smo i razlike u iskazanom znanju u domenu političke pismenosti zavisno od nivoa obrazovanja roditelja.

Kada govorimo o nivou obrazovanja oca, iako su uočene određene razlike, nisu se pokazale kao značajne uočene razlike u ukupnim skorovima mladih zavisno od toga koju srednju školu je završio otac.

Grafik 49. Razlike u obrazovanju oca – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti

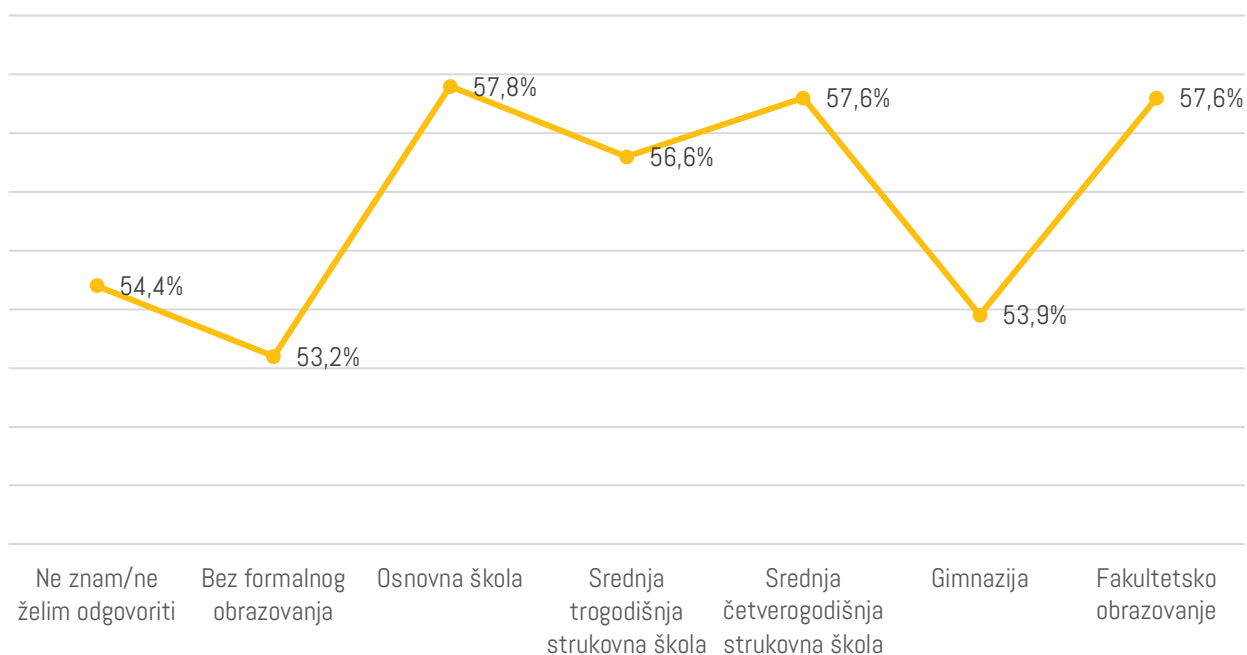
/ Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Vrlo slični trendovi su uočeni i kod propitivanja razlika u nivou političke pismenosti zavisno od obrazovanja majke. Uočene razlike se nisu pokazale statistički značajnima te na osnovu uočenih odgovora ne možemo tvrditi da će politička pismenost mladih biti različita u zavisnosti od nivoa obrazovanja roditelja (majke ili oca).

Grafik 50. Razlike u obrazovanju majke – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Obrazovanje majke i prosječni postotak tačnih odgovora na pitanja iz upitnika

U eksplanatorne svrhe smo željeli propitati da li se nivo političke pismenosti mladih u BiH razlikuje po spolu. Proveli smo analizu ANOVA te utvrdili da postoje statistički značajne razlike u nivou političke pismenosti mladih u zavisnosti od spola.

Odnosno, na osnovu podataka koje smo analizirali, muškarci ostvaruju nešto bolje rezultate na prosječnom skoru političke pismenosti u odnosu na žene. Dakle, muškarci ostvaruju rezultate koji su nešto iznad prosjeka cijelog uzorka, dok žene iskazuju nivo političke pismenosti koji je ispod prosjeka svih ispitanih u uzorku.

Tabela 10. ANOVA – razlike po spolu i ukupni skor na pitanjima o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Deskriptivni podaci

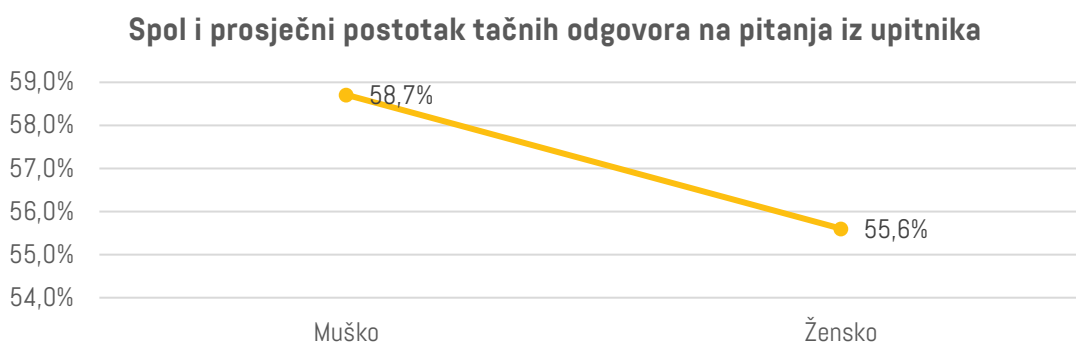
Grupe	N	Aritmetička sredina (prosječni ostvareni skor)	Standardna devijacija	Minimum (%)	Maksimum (%)
Muško	527	58,7%	17,5%	0,0%	89,3%
Žensko	536	55,6%	17,0%	0,0%	92,9%
Total*	1.063	57,1%	17,4%	0,0%	92,9%

* 6 odgovora se nije moglo svrstati u neku od 2 grupe te su bili u zasebnim grupama (ostalo, ne želim odgovoriti), ali podaci za njih nisu relevantni za ovu analizu zbog malog broja frekvencija.

ANOVA

	SS	df	MS	F	Značajnost
Razlika između grupa (between groups)	4.308,47	3	1.436,16	4,79	0,003
Razlika unutar grupa (within groups)	319.092,83	1065	299,62		
Total	323.401,31	1068			

Grafik 51. Razlike po spolu – prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Uočeni podaci ukazuju na potrebu da se posebno intenzivira rad na polju političke pismenosti mladih žena, a u cilju njihove bolje pripremljenosti za učešće u političkim procesima u budućnosti (donošenje informiranih odluka u izbornom procesu te veći aktivizam u političkim strankama i sl.).

Iako zakonski okvir u BiH štiti učešće manje zastupljenog spola na listama političkih stranaka na način da propisuje minimalne kvote za manje zastupljene spolove, žene su ipak rjeđe aktivne u strankama, rjeđe su izabrane u sastave skupština i parlamenata te su rjeđe i imenovane na izvršne ili upravljačke funkcije u odnosu na muškarce²⁸.

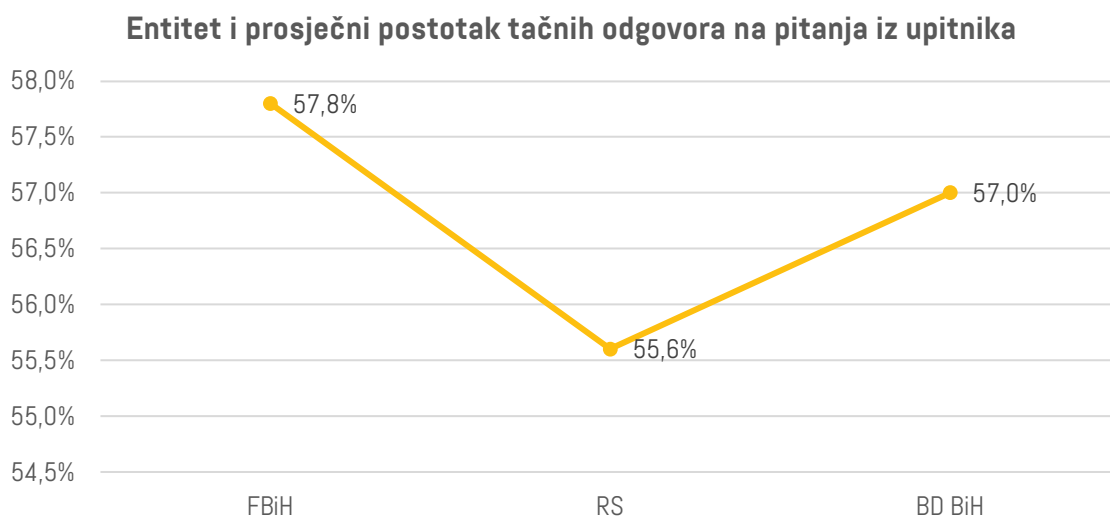
Jedan od razloga za ovakve društvene trendove kada je u pitanju učešće žena u političkim procesima treba tražiti i u njihovoj nižoj političkoj pismenosti u odnosu na muškarce.

Djelovanjem na povećanje političke pismenosti žena u budućnosti, doprinosimo smanjenju jaza između muškaraca i žena na izbornim listama, među izabranim članovima skupština i parlamenata te na pozicijama moći (imenovane osobe na izvršnim i upravljačkim pozicijama).

Dodatno, kada je u pitanju nivo političke pismenosti, analizirali smo i eventualne razlike između mladih iz različitih entiteta (i Brčko distrikta BiH). Iako postoje manje opažene razlike u prosječnim skorovima na ad hoc skali političke pismenosti, na osnovu prikupljenih podataka ove razlike se nisu pokazale kao statistički značajne te, na osnovu svojih podataka, možemo tvrditi da se mladi iz nekog od entiteta (i distrikta) sistemski ne razlikuju u nivou političke pismenosti.

Također, još jedan dodatni razlog za oprez kod čitanja uočenih podataka jeste i način uzorkovanja, odnosno udjeli mladih iz FBiH, RS-a i BD-a BiH u ukupnom uzorku, a koji nisu na nivou reprezentativnosti za svaki od entiteta, nego na nivou kvotnih zastupljenosti, a u skladu s popisnim podacima.

Grafik 52. Entitetske razlike - prosječan postotak tačnih odgovora na set pitanja o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

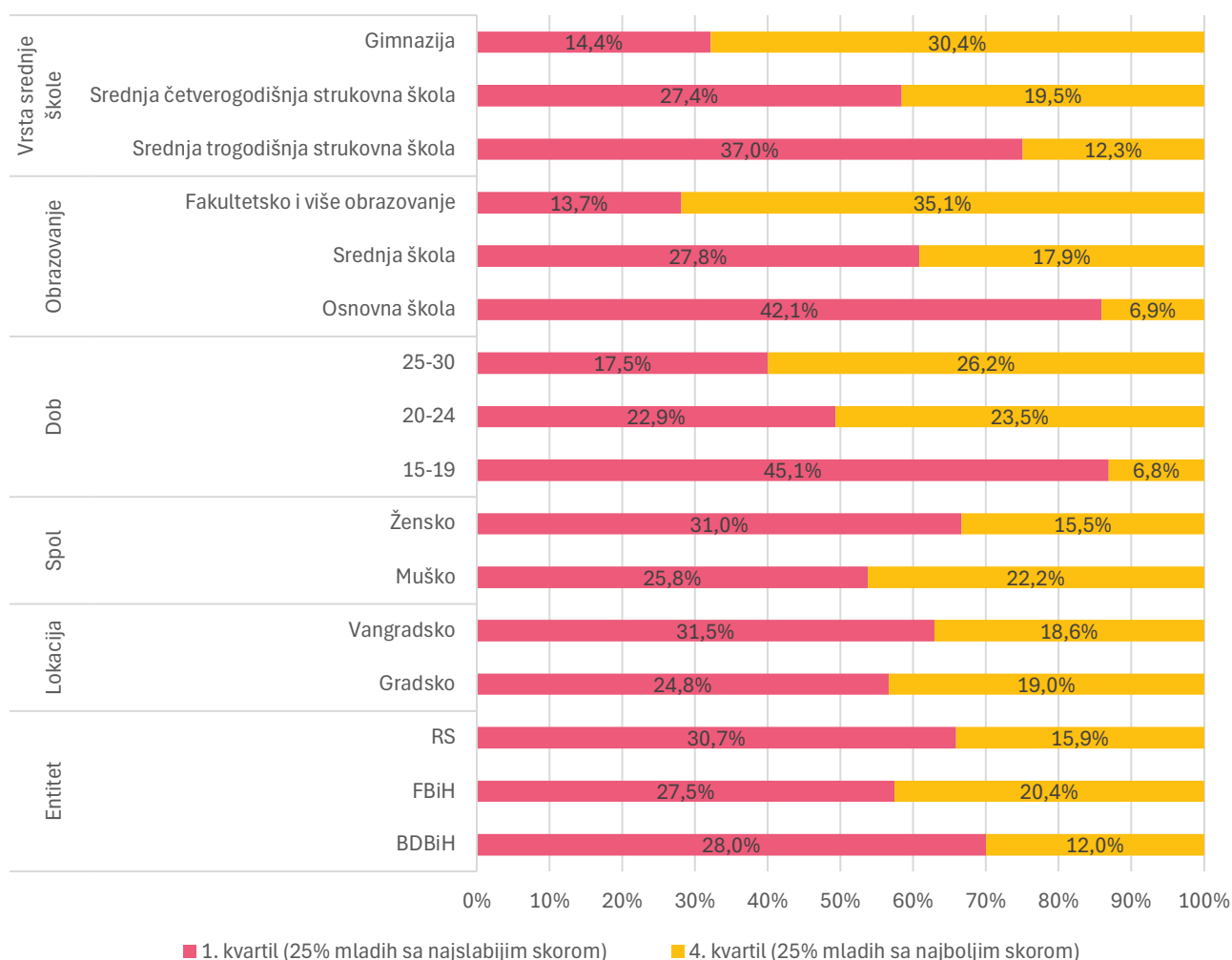

28 Kadribašić, Adnan, Chiarenza, Barbara, Čehajić-Čampara, Maida, Ramić-Mesihović, Lejla (2020). Polazna studija o barijerama političkom učešću žena u Bosni i Hercegovini, UN Women kancelarija u BiH i UNDP (dostupno na: <https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2020/05/UNDP-UNWOMEN-Polazna-studija-o-barijerama-politi%C4%8Dkom-u-%C4%8De%C5%A1%C4%87u-%C5%BEena-u-BiH-1.pdf>, pristupljeno: 27. 6. 2024).

Obzirom na istražene razlike među ispitanicima za pojedine demografske varijable, zanimalo nas je možemo li opisati određene profilne karakteristike mladih koji ostvaruju najlošije i najbolje rezultate na ad-hoc skali političke pismenosti mladih.

Grafik 53. Profili ispitanika koji ostvaruju najslabije i najbolje rezultate na ad-hoc skali sa pitanjima o političkoj pismenosti / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Profili ispitanika koji ostvaruju najslabije i najbolje rezultate na ad-hoc skali sa pitanjima o političkoj pismenosti

Kada govorimo o mladima sa najslabijim rezultatima na upitniku političke pismenosti, u obrazovnom smislu govorimo uglavnom o mladima sa osnovnom ili srednjom trogodišnjom (ali često i četverogodišnjom) usmjerenom školom.

U dobnom smislu, najslabije politički pismeni su mladi u dobi od 15 do 19 godina, dok se u smislu spola pokazala bitna razlika između muškaraca i žena pa možemo vidjeti da je među ženama njih jedna trećina u najslabijoj grupi po iskazanom znanju.

Uočene profilne razlike po mjestu boravka su se pokazale marginalno statistički značajne i na gornjem grafiku

ih treba promatrati i u svjetlu veće zastupljenosti mladih iz vangradskih sredina u ukupnom uzorku.

Mladi koji su iskazali najbolji rezultat na upitniku političke pismenosti su uglavnom mladi sa fakultetskim obrazovanjem, ili završenom gimnazijom kao srednjom školom. Ovaj podatak još jednom ukazuje na važnost uvođenja građanskog obrazovanja i u druge srednje usmjerene škole.

Najbolje politički pismeni mladi uglavnom imaju 20 ili više godina, te su nešto češće muškog spola u odnosu na žene.

Razlike po mjestu boravka u grupi najboljih nisu uočene.

Također, kao što smo već spomenuli, na cijelom uzorku entitetske razlike se nisu pokazale statistički značajnima.

POLITIČKA PISMENOST KROZ PRIZMU STAVOVA I UVJERENJA

Na pitanje da se izjasne o svojoj političkoj opredijeljenosti, za opciju „centar“ se odlučilo 23,7% mladih, a desni centar (desnica, umjereni desnica) odabralo je 12,2% mladih. Da pripadaju „lijevom centru“ kazalo je 12,1% anketiranih.

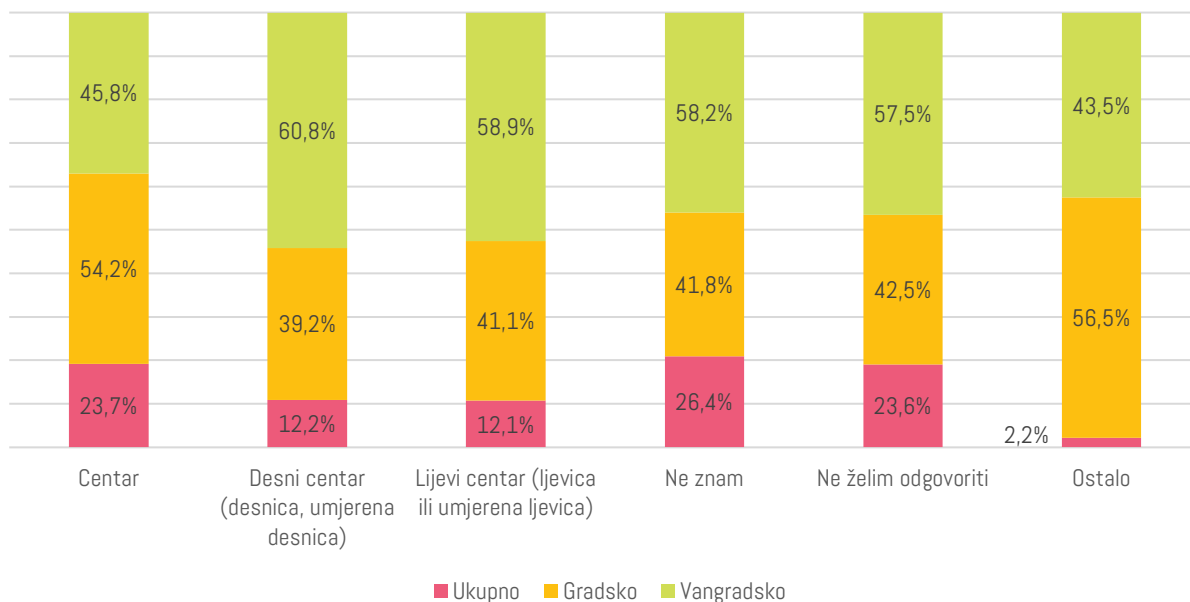
Mladima je u okviru pitanja bilo pojašnjeno šta predstavlja svaka od navedenih političkih orijentacija. Međutim, i dalje je jedna četvrtina (26,4%) mladih koji ne znaju koja je njihova preferirana politička orijentacija.

Ispitanika koji nisu željeli dati odgovor na ovo pitanje ima 23,6%.

Ova dva podatka ukazuju na to da postoji značajna masa mladih koji ne poznaju dovoljno teoretsku pozadinu bazičnih političkih preferencija te da svoje političko odlučivanje i djelovanje ne baziraju na ovakvim principima.

Grafik 54. Politička opredijeljenost mladih / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Koja je vaša politička opredijeljenost?

Pored pitanja o njihovoj političkoj preferenciji, mlade smo pitali i o tome u kojoj mjeri se njihova politička uvjerenja podudaraju s uvjerenjima njihovih roditelja.

Dvije od pet mladih osoba (41,2%) izjavile su da se donekle ili u potpunosti slažu s izjavom da se njihova politička uvjerenja podudaraju s političkim uvjerenjima njihovih roditelja.

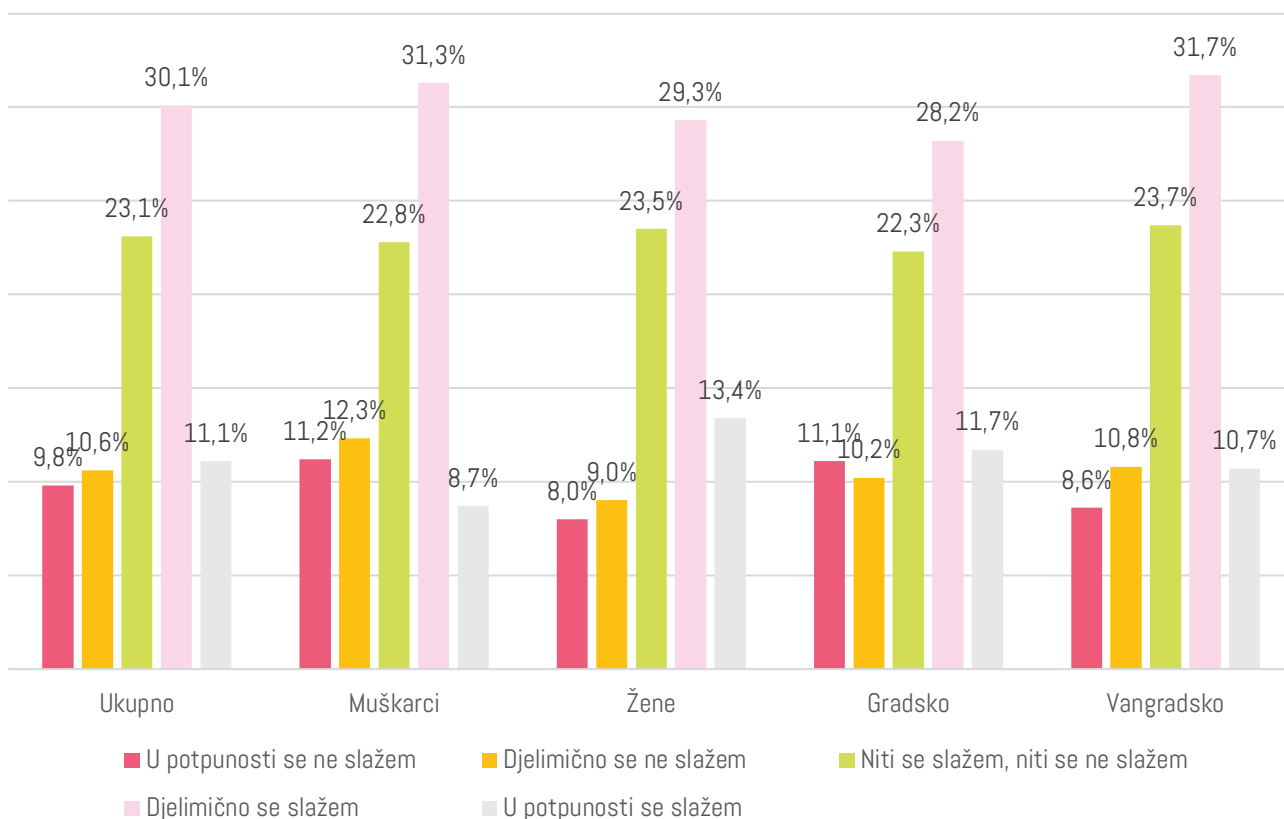
Jedna od pet mladih osoba (20,4%) se ne slaže s tvrdnjom da su njihova politička uvjerenja i uvjerenja njihovih roditelja ujednačena.

Kada gledamo spolne razlike, žene su u nešto većoj mjeri u odnosu na muškarce izjavile da se njihova politička uvjerenja podudaraju s uvjerenjima roditelja.

Bitne razlike po mjestu boravka nisu uočene.

Grafik 55. Kompatibilnost političkih preferencija mladih i njihovih roditelja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

**U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete s ispod navedenim tvrdnjama?
[Moja politička uvjerenja se podudaraju s političkim uvjerenjima mojih roditelja]**

U fokusnim grupama mladi su iskazali svjesnost da na njihove političke stavove jak utjecaj mogu imati roditelji, odnosno porodica, ali su iskazali i određeni otklon spram političkih stavova koji dominiraju u porodici, jer takvi politički stavovi ne korespondiraju s njihovim uvjerenjima i svjetonazorom.

„Slažem se apsolutno s ovim da nekako iz društva, iz kuće, to potiče. I postoji ta, hajmo reći, ta neka digresija, koja stranka je najbolja, najviše vlada, da se za to treba glasati, kako bismo mi poslije imali te neke mogućnosti veće, razumijete?“

(Žensko, FBiH)

„Osim roditelja, porodično, gleda se 'on je naš, mi ćemo za njega'. Ne znam, da li porodica, da li rodbina, da li iz istog mjesta dolazi odakle smo mi. U tom kontekstu.“

(Žensko, FBiH)

„Ne bih rekla da na to utječu mnogo roditelji. Barem u mom slučaju ne utječu roditelji toliko. Mediji, definitivno, društvene mreže i možda djelimično ti vjerski službenici.“

(Žensko, RS)

„Roditelji. Zato što mislim da to generalno kreće od kuće. Nekako roditelji razmišljaju i kako oni misle, to dosta utiče na mlade. Mislim, na mene generalno.“

(Muško, FBiH)

„Moji roditelji su skroz neutralni i ne pričamo o tome.“

(Žensko, RS)

„Ja sam tog stava da svi imamo neki utjecaj, barem od naših roditelja, što se tiče te političke situacije. Mislim, oni više pričaju o svemu tome, tu se češće čuju i njihovi komentari i mislim da od njih povučemo barem pokoje mišljenje o svemu tome. Iako je primarno na tome do rada u proteklom periodu, ipak, oni imaju koliki-toliki utjecaj.“

(Muško, FBiH)

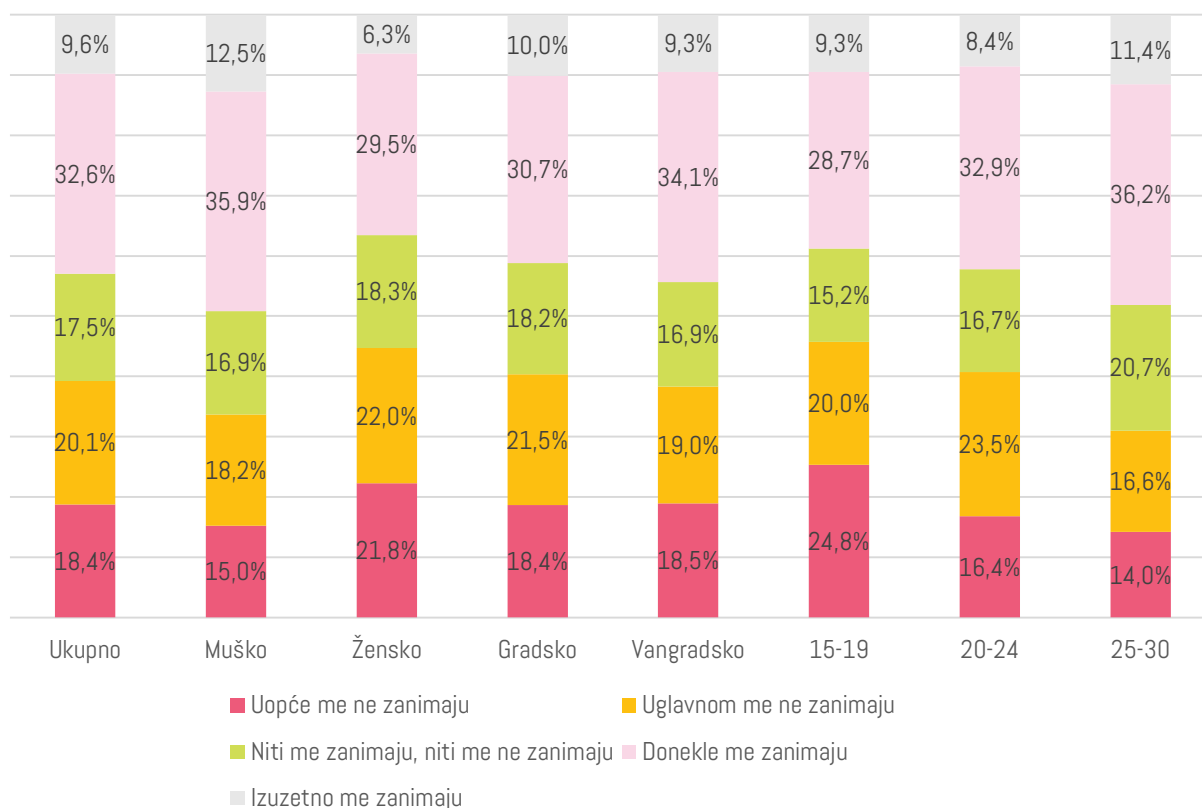
„Vjerovatno zavisi u kakvoj porodici smo odrasli, može iz kuće. I to što je kolegica rekla, autoritet, neko ko nam predstavlja autoritet, neko na koga se ugledamo. Neko za koga smatramo da ima dovoljno znanja o tome.“

(Muško, RS)

Politika i politička dešavanja donekle ili izuzetno zanimaju 42,2% mladih u BiH. Nešto manji, ali vrlo sličan je i udio mladih koje politika donekle ili u potpunosti ne zanima (38,5%). Interes za politikom je izraženiji među muškarcima u odnosu na žene. Naime, skoro polovina muškaraca (48,4%) je izjavila da ih politika donekle ili izuzetno zanima, dok je jedna trećina žena (35,8%) izjavila da ima interes za politikom i političkim dešavanjima. Sličan je odnos vidljiv i među osobama koje tvrde da ih politika ne zanima, gdje jedna trećina muškaraca (33,2%) tvrdi da nema interes za politikom, dok je kod žena taj udio 43,8%.

Razlike po mjestu boravka nisu uočene.

Uočljiv je trend da kod mladih s dobi raste interes za politikom i političkim dešavanjima, pri čemu je najveći interes iskazan u najstarijoj dobnoj grupi, dok je najveće odbijanje iskazano u najmlađoj dobnoj grupi.

Grafik 56. Interes za političkim dešavanjima / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT**U kojoj mjeri Vas generalno zanimaju politika i politička dešavanja?**

Polaritet u odgovorima koji se odnosi na interes za političkim dešavanjima iskazan je i u fokusnim grupama. U populaciji postoji baza mladih koji su zainteresirani za politička dešavanja, te je ta baza uglavnom među starijim dobnim grupama. S druge strane, u najmanjoj dobnj grupi postoji manjak interesa za politička dešavanja.

„Moje mišljenje je da generacije od 15 do 20 godina, oni su nekako nezainteresovani sami po sebi. Više vode svoje poslove, u tom smislu. Tako da je njihova politička pismenost nezamisliva sama po sebi. Onda iznad 20 i dalje, nekako dolaze u dodir s politikom već. Kod njih politička pismenost jeste izražena, ali mislim na drukčiji način, u smislu da su privučeni jednoj ideologiji, odnosno drugoj, baš ono pređu jednoj vrsti ekstremiteta, ili ne pređu uopšte ekstremitet nego ih generalno politika privuče, određena stranka, pa se oni posvete lojalnosti. Ideologija ih ne zanima, politička pismenost ih ne zanima...“

(Muško, FBiH)

„Ja mislim da ih ne interesuje. Vjerovatno je i taj manjak interesa za to, da mladi nisu toliko zainteresovani za politiku, da se bave time.“

(Žensko, FBiH)

„Zato što, evo mladi. Pošto ja pričam za mlade u našim godinama. Mislim da trenutno i politika nema toliki uticaj na mene. Vjerovatno. Vjerovatno me zato toliko nije ni interesovalo. Kad se i ta

politička svijest nekako probudi kod nas, mislim da će se i zainteresovanost za to više probuditi. Ne sad u smislu da budem ekspert za politiku, nego da znam više šta se dešava. Kako je u mojoj opštini, kako je u državi, vjerovatno.“

(Žensko, RS)

„Možda je to jednim dijelom, a možda drugim dijelom neki određeni ljudi ne žele da mladi ljudi budu toliko upućeni u politiku. Mislim da mi mnogo drugačije razmišljamo nego stariji, u smislu generacija naših roditelja i tako.“

(Žensko, RS)

„Upoznati su samo sa cijenom glasa. U materijalnom smislu. Ne mislim ja konkretno, nego generalno.“

(Žensko, FBiH)

„Nisu upoznati jer se ne priča sa mladima dovoljno o tome, generalno.“

(Žensko, RS)

„Više moraju biti uključeni. Zbog nekih određenih mogućnosti koje mladi do tada možda nisu znali, dok se nisu edukovali, vezano za politiku i znanje.“

(Muško, RS)

„Mislim da ta politička pismenost obuhvata i uređenje koje naša država ima. Ako ne znamo kako to uređenje funkcionira, onda samim time smo zaknuti za prilike koje imamo. Jer mi, narod, biramo te političare. Neki su direktno birani, neki nisu, u ovisnosti o funkciji koju imaju. Tako da, ako mi ne znamo na koji način možemo utjecati na taj proces, ako ne znamo kojemu resornom ministru se možemo obratiti za naše probleme, ako ne znamo da možemo pisati predsjedniku mjesne zajednice, gdje se inicijative šalju, ako ne znamo pritiskati, lobirati, onda ne možemo se nadati našem poboljšanju, što direktnom, što indirektnom.“

(Muško, FBiH)

„Pa ne znam, samo znam gdje se treba otići, gdje se glasa. Zavisi u kojoj opštini se živi. Ali ovako da sam nešto upućena, nisam. Fali mi informacija tog tipa i treba mi znanje o samom glasanju. Voljela bih kad bismo imali nešto, neke osnove kao da znamo. Ne nešto previše, ali da se priča o tome.“

(Žensko, RS)

Na pitanje u kolikoj mjeri se slažu s tvrdnjom da u oba bh. entiteta većinski narod treba imati vodeću političku zastupljenost (dominantnu ulogu), skoro četvrtina ispitanika je neodlučna. Naime, niti se slaže, niti se ne slaže 24% mladih. Zanimljivo je da se djelimično s ovom tvrdnjom slaže 19,5% mladih, a u potpunosti se slaže 11,3% anketiranih. Iako nešto manji, sličan je i udio mladih koji se ne slažu s ovom tvrdnjom. Djelimično se ne slaže 10,9%, a u potpunosti se ne slaže 18,2% ispitanika.

Ovaj podatak ukazuje na to da otprilike jedna trećina mladih politiku u BiH, i pored vrlo složene strukture države,

doživljava kroz prizmu jedne dominantne grupe čije potrebe i interesi trebaju nadvladati interese i potrebe manje zastupljenih grupa (bez obzira na to da li su ostale grupe konstitutivne ili ne).

Na pitanje da li se slažu s tvrdnjom da je mišljenje većine uvijek najrelevantnije pri odlučivanju, djelimično se slaže 27,2% mladih, a u potpunosti se slaže 15,2% mladih u BiH (što čini 42,4% mladih koji podržavaju ovaj stav).

Djelimično se s tim ne slaže 15,2%, a s tim se u potpunosti ne slaže 12,3% ispitanika (što čini 27,5% mladih koji ne podržavaju ovaj stav). Niti se slaže, niti se ne slaže s izjavom da je mišljenje većine najrelevantnije 22,4% mladih.

I kad su se trebali izjasniti da li je poželjno da jedna politička partija treba duže vrijeme biti na vlasti, najviše je neodlučnih (29,8%). Da jedna stranka treba biti duže na vlasti u potpunosti se slaže 5,7%, a djelimično se s ovim slaže 16,7% mladih. Da jedna stranka treba biti duže vremena na vlasti u potpunosti se ne slaže 21,9%, a djelimično se ne slaže 14,1% ispitanika.

Mladi su odgovarali i na pitanje slažu li se s tim da bi se protestima građana mogla promijeniti politička situacija u BiH. S ovom izjavom se djelimično slaže 30,1% mladih, a da se u potpunosti slažu s tim da su protesti dobar put do promjene navelo je njih 18,2%. Onih koji se djelimično ne slažu s tim ima 11,6%, a da uopće ne vjeruju da protesti građana mogu dovesti do promjene navodi 10,1% njih. Osim toga, 21,2% mladih je odgovorilo da su neodlučni o ovom pitanju (niti se slažu, niti se ne slažu).

Međutim, informacije iz fokusnih grupa ukazuju na to da su mladi manje skloni protestima jer kroz historijat protesta koje su oni pratili ili u njima učestvovali nemaju osjećaj da se išta suštinski promijenilo.

„Ljudi u BiH ne protestuju zato što se kriju iza lažnih profila, iza ekrana, gdje će napisati komentar: 'Aha, trebamo protestovati na ovo', i kada se pokrene ideja za protestima, da više od 70% tih ljudi neće izaći na proteste. Zašto? Zato što ih je strah. Strah ih je da ih neko ne primijeti, da ih neko ne vidi, danas-sutra će imati nekih problem zbog toga. Ja tako mislim.“

(Žensko, FBiH)

„Većinu naroda je strah da izađe na proteste jer kod nas protesti često eskaliraju, da se ovako izrazim, jer većina naroda je stoka, a ne narod. I zadnjih protesta kojih se sjećam, zapalili su zgradu vlade na tim protestima, zapalili neku arhivu i sve to, i onda kažu: 'Zašto ljudi ne protestuju?' Onda policija se tu umiješala, policija udara narod koji protestuje, narod se buni i zato ljudi jednostavno imaju strah da izađu na proteste.“

(Žensko, RS)

„Tako ti nasilni, vjerovatno da. Ali da izađemo sad sa onim plakatima, šetamo tamo-ovamo, sumnjam da imamo išta od toga. Dosad rijetko je bilo ikakve koristi od takvih... E to za nasilne 2014. ne sjećam se da li je poslije bilo ikakve promjene. Samo je džaba gorilo sve.“

(Muško, FBiH)

Mladi su kroz upitnik izrazili i svoje mišljenje o tome koliko pojedinci ili manja grupa ljudi mogu promijeniti situaciju u bh. društvu. Da se djelimično slažu s tim da pojedinci ili male grupe mogu donijeti promjenu istaklo je 27,4% mladih, a da pojedinci i manje grupe mogu biti generatori promjene smatra njih 11%.

Djelimično se ne slaže 14,3%, a da nikako ne mogu donijeti promjene istaklo je 13,1% mladih u BiH. Neodlučnih po ovom pitanju bilo je 24,5%.

Organizacije civilnog društva važne su za rješavanje društvenih problema smatra 17,9% mladih u BiH, dok se s ovom tvrdnjom djelimično slaže njih 29,7%.

Suprotno mišljenje ima 8,9% mladih (u potpunosti se ne slaže 3,6% i djelimično se ne slaže 5,9% ispitanika). Kad je u pitanju važnost organizacija u rješavanju društvenih problema, neodlučnih je 26,2%. Mladih koji su rekli da ne znaju jesu li organizacije važne za rješavanje problema ima 14,8%.

Da su organizacije civilnog društva važne za razvoj demokratije i nosilac su društvenog napretka smatra 17,7% ispitanih mladih. Djelimično se s tim slaže 31,2% mladih. Neodlučnih o ulozi organizacija je njih 24,4%, a onih koji ne znaju da li su organizacije važne za razvoj demokratije ima 17,5%.

Navedeni podaci ukazuju na relativno dobar imidž nevladinog sektora i nevladinih organizacija među mladima. Ipak, treba biti oprezan prilikom dubljeg tumačenja rezultata jer naredni podaci daju donekle drugačiju sliku.

Naime, da civilno društvo u BiH kontrolira politika u potpunosti se slaže 15% mladih, a djelimično se s tim složilo 29,6% mladih, što govori da ih 44,6% ima u određenom intenzitetu izražen ovakav stav spram organizacija civilnog društva. Osim toga, 22,3% mladih ističe da se niti slaže, niti ne slaže s tim da civilno društvo kontrolira politika, a onih koji su odgovorili da ne znaju da li je to slučaj ima 19,4%.

Na pitanje o tome kako vide civilni sektor u BiH, svaka šesta mlada osoba (16,6%) izjavljuje da nevladin sektor posmatra kroz utjecaj novca i međunarodnih aktera, a ne rada i aktivnosti koje nevladin sektor poduzima na poboljšanju bh. društva. Djelimično se s tim slaže 29,8% ispitanika, dok je neodlučnih 23,5%. Da ne znaju kako građani i javnost posmatraju bh. civilni sektor smatra 18,9%.

S tvrdnjom da se svako od nas treba zauzeti za rješavanje društvenih problema u svojoj zajednici u potpunosti se složilo 41,1% mladih u BiH, a da se djelimično slaže kazalo je 33,9% njih. Da se niti slaže, niti ne slaže s ovom tvrdnjom potvrdilo je 12,3% ispitanika.

Da sindikati u BiH ne postoje ili ne rade na odgovarajući način djelimično se slaže 24,8% mladih, dok se s ovim u potpunosti slaže njih 12,4%. Da se niti slaže, niti ne slaže s ovom tvrdnjom istaklo je 25,6% mladih u BiH. S ovom tvrdnjom djelimično se ne slaže 6,4%, a u potpunosti se ne slaže 3,9% ispitanika. S „ne znam” ih je odgovorilo 24,3%.

Podatak ukazuje na negativnu percepciju rada sindikata među mladima.

Skoro polovina ispitanika (48,7%) smatra da se ljudi u političke stranke učlanjuju samo zbog ostvarivanja vlastite koristi, a ne zbog društvene koristi, a djelimično se s tim slaže 29% mladih u BiH. S ovakvom vrstom motiva učlanjivanja u političku stranku se niti slaže, niti ne slaže 11,1% mladih.

S tvrdnjom da političke stranke ne rade na rješavanju problema bh. građana se u potpunosti slaže gotovo trećina ispitanika (32,6%). Da stranke ne rade za građane djelimično se slaže njih 35,1%. Niti se slaže s ovom tvrdnjom, niti ne slaže 19% mladih. Udio mladih koji se u potpunosti ne slažu s ovom tvrdnjom je 2,3%.

Podatak ukazuje na prilično negativnu percepciju rada političkih stranaka među mladima.

Vlastima i političkim moćnicima se ne treba zamjerati, smatra 10% mladih, a djelimično se s tom tvrdnjom slaže njih 15,6%. U potpunosti se s tim ne slaže 29,7% mladih, a djelimično se ne slaže njih 16,6%. Mladih koji se niti slažu, niti ne slažu s ovom tvrdnjom ima 28,2%.

Mladih koji su u proteklih 12 mjeseci poduzeli neku akciju koja je bila usmjerena na rješavanje nekog konkretnog problema u društvu ili njihovoj lokalnoj zajednici ima 19,2%. Po spolu nema velike razlike po ovom pitanju, ali su zato mladi iz vangradskih sredina (56,1%) bili aktivniji od mladih iz gradskih sredina (43,9%). Onih koji nisu bili dio bilo kakve aktivnosti takve vrste je 46,2%. Mladih koji su istakli da takvo nešto ne bi ništa promijenilo je 13,4%, a 10,5% ih je priznalo da ne zna kako pokrenuti neku sličnu akciju.

Rodna ravnopravnost i stavovi prema manjinama

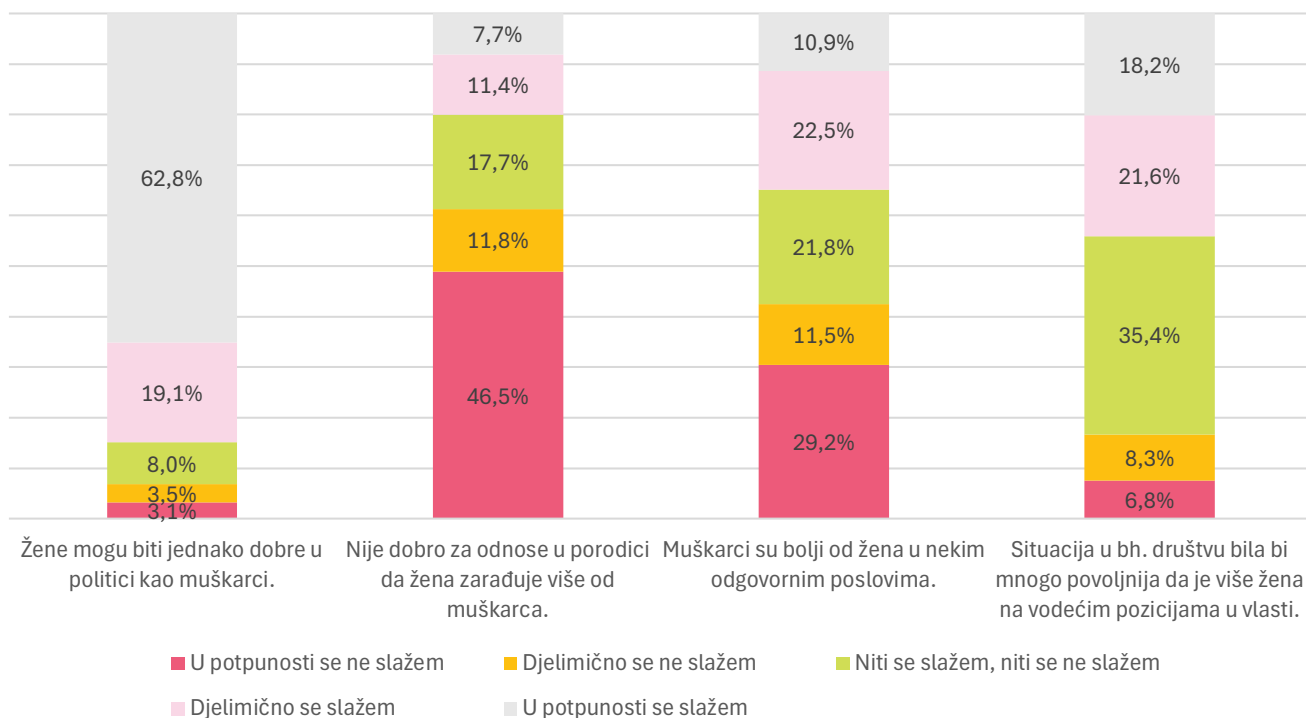
U domenu stavova i uvjerenja mladih propitivali smo i njihove stavove, percepcije i uvjerenja koja se tiču rodne ravnopravnosti i manjina.

Mladi su u istraživanju dali mišljenje i o statusu marginaliziranih grupa u BiH. Da marginalizirane grupe nisu dovoljno zaštićene i da ne mogu ostvarivati svoja prava kao drugi bh. građani u potpunosti se slaže 12,4% mladih, a djelimično se slaže 24,8% ispitanika. Neodlučnih o ugroženim pravima marginaliziranih u BiH je 25,6%. S ovom tvrdnjom se djelimično ne slaže 6,4%, a u potpunosti se ne slaže 3,9% ispitanih mladih. Mladih koji su označili da ne znaju ništa o ugroženosti prava marginaliziranih je 24,3%.

Stav da žene mogu podjednako biti dobre u politici kao i muškarci u potpunosti podržava 62,8% mladih ljudi u BiH. Djelimično se s tim slaže 19,1% ispitanika.

Grafik 57. Stavovi mladih o ženama u politici / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete s ispod navedenim tvrdnjama?

Kada je u pitanju zarada, 46,5% mladih istaklo je da se ne slaže s tvrdnjom da nije dobro da žena više zarađuje od muškarca zbog odnosa u porodici, a djelimično se s ovim ne slaže 11,8% mladih. Da nije dobro da žena više zarađuje istaklo je 7,7% ispitanika, a djelimično se slaže s tim njih 11,4%. Neutralnih po ovom pitanju ima 17,7%.

Da su muškarci bolji u nekim odgovornim poslovima od žena istaklo je 10,9% mladih, a djelimično se s tim slaže 22,5% ispitanika. Da muškarci nisu bolji od žena u odgovornim poslovima smatra 29,2% mladih. Onih koji se niti slažu, niti ne slažu s ovom tvrdnjom ima 21,8%.

Sa stavom da bi situacija u BiH bila mnogo povoljnija da su žene na vodećim pozicijama u vlasti u potpunosti se slaže 18,2%, a djelimično se slaže 21,6% ispitanih mladih. S ovom tvrdnjom se u potpunosti ne slaže 6,8% ispitanika, a djelimično se ne slaže njih 8,3%. Niti se slaže, niti ne slaže s ovom tvrdnjom 35,4% ispitanih.

Nadalje, ohrabrujuće djeluje da se 34,3% mladih u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da bi u svakom od bh. entiteta etnički većinsko stanovništvo trebalo imati veća prava u odnosu na ostale stanovnike tog entiteta, a djelimično se s tim ne slaže 10,9% mladih, što je 45,2% mladih koji ne podržavaju ovaj stav.

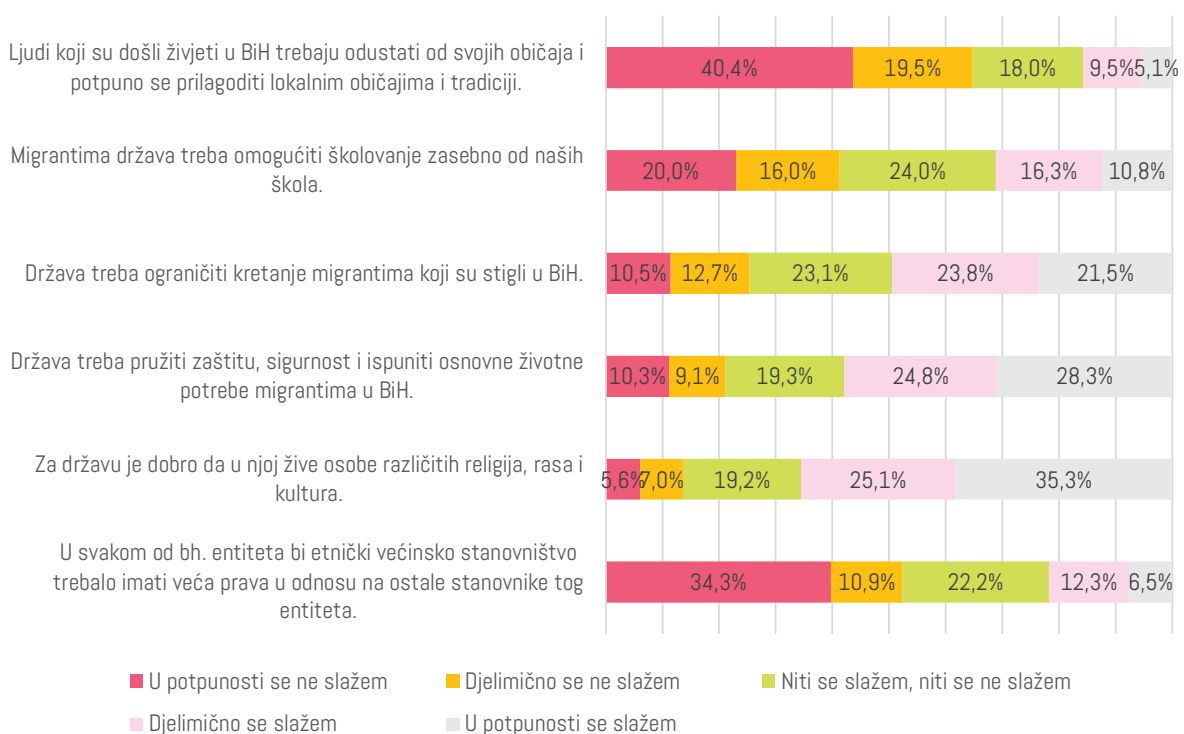
Da bi većinsko stanovništvo trebalo imati veća prava u odnosu na ostale smatra 6,5%, a djelimično se s tim slaže 12,3% ispitanika.

Podatak da skoro jedna petina mladih (18,8%) podržava stav da većinsko stanovništvo u nekom dijelu BiH treba imati veća prava uopće nije zanemariv i njime se treba posebno baviti u procesima političkog opismenjanja mladih.

Neodlučnih o ovom pitanju ima 22,2%, a mladih koji su odgovorili da ne znaju je 10,5%.

Grafik 58. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete s ispod navedenim tvrdnjama? / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete s ispod navedenim tvrdnjama?

U odnosu na prethodno navedeni podatak, naredni ohrabruje i govori da se 35,5% mladih u potpunosti slaže s izjavom da je za državu dobro da u njoj žive osobe različitih religija, rasa i kultura, dok se djelimično s tim slaže njih 25,1%. Da to nije dobro za državu smatra 5,6%, a neodlučnih je 19,2% mladih.

Kada je u pitanju tema migranata u BiH, 28,3% mladih smatra da im država treba pružiti zaštitu, sigurnost i ispuniti osnovne životne potrebe, a djelimično se s tim slaže njih 24,8%. S podrškom migrantima se u potpunosti ne slaže 10,3% mladih, a djelimično se ne slaže njih 9,1%. Dakle, jedna od pet mladih osoba ne podržava stav da država treba pružiti zaštitu, sigurnost i ispuniti osnovne životne potrebe migranata dok su u BiH.

Niti se slaže, niti ne slaže s ovom tvrdnjom 19,3% mladih u BiH.

Na pitanje da li država BiH treba ograničiti kretanje migrantima koji su stigli u našu zemlju, 21,5% ispitanika kaže da treba, dok se s tim djelimično slaže njih 23,8%. Da migrante ne treba ograničavati u kretanju smatra 10,5%, a djelimično se s tim slaže 12,7% mladih. Da se niti slaže, niti ne slaže s ograničavanjem kretanja migrantima potvrdilo je 23,1% mladih.

Da migrantima ne treba omogućavati školovanje zasebno od naših škola smatra 20% mladih, a djelimično se s tim slaže 16% ispitanika. S druge strane, 27,1% ispitanih smatra da migrantima treba biti omogućeno školovanje samo u zasebnim školama u BiH.

Ljudi koji su došli živjeti u BiH trebaju odustati od svojih običaja i potpuno se prilagoditi lokalnim običajima i tradiciji, a s tim se u potpunosti slaže 5,1% mladih, i djelimično se slaže 9,5% njih. Da ljudi koji su došli u BiH ne moraju odustajati od svojih običaja smatra 40,4% mladih, a djelimično se s tim slaže 19,5% ispitanika.

POLITIČKA PISMENOST KROZ PRIZMU PONAŠANJA (POLITIČKOG I DRUŠTVENOG ANGAŽMANA)

Kada su u pitanju društvene aktivnosti mladih, 44,3% ih je kazalo je kako je više puta volontiralo u određenim organizacijama ili institucijama, te volonterski učestvovalo u određenim aktivnostima. Ako se pogleda mjesto prebivališta, u volontiranju je učestvovalo 44,5% mladih iz gradskih i 55,5% mladih iz vangradskih sredina. Da su jednom volontirali potvrdilo je 17,7% ispitanika. Mladih koji nikad nisu volontirali ima 30,8%.

Skoro dvije trećine ispitanih osoba učestvovalo je više puta u humanitarnim akcijama, odnosno prikupljanju novca ili pomoći za osobe u potrebi. Radi se o 65,7% mladih. Samo jednom u ovakvoj vrsti akcije učestvovalo je 13,7% ispitanika. Da nikad nisu učestvovali u humanitarnoj akciji kazalo je 15,5% mladih.

Na pitanje koliko su ulagali svoje vrijeme u druge, odnosno volontirali ili učestvovali u javnim akcijama u zajednici, 47% mladih odgovorilo je da je u nečemu takvom učestvovalo više puta. Samo jednom dio neke javne akcije bilo je 16,7%, a nikada dio takvih aktivnosti nije bilo 27,8% mladih.

Više od polovine ispitanih mladih nikada nije bojkotiralo određeni proizvod zbog političkih ili moralnih razloga (52,5%). Više puta je to uradilo 24,9% ispitanika, a samo jednom 12% mladih.

U mirnim protestima više puta, prema njihovim odgovorima, učestvovalo je 18,6% mladih, a jednom je u takvoj aktivnosti učestvovalo 15,9% ispitanika. Nikada na mirnim demonstracijama nije bilo 58,8% mladih u BiH,

što pokazuje da u BiH nikada nije u potpunosti zaživio proces traženja ostvarivanja građanskih prava javnim demonstracijama. U protestima u kojima je došlo do određene vrste sukoba s policijom ili među drugim učesnicima, odnosno do oštećenja neke imovine, nije učestvovalo 86,8% mladih.

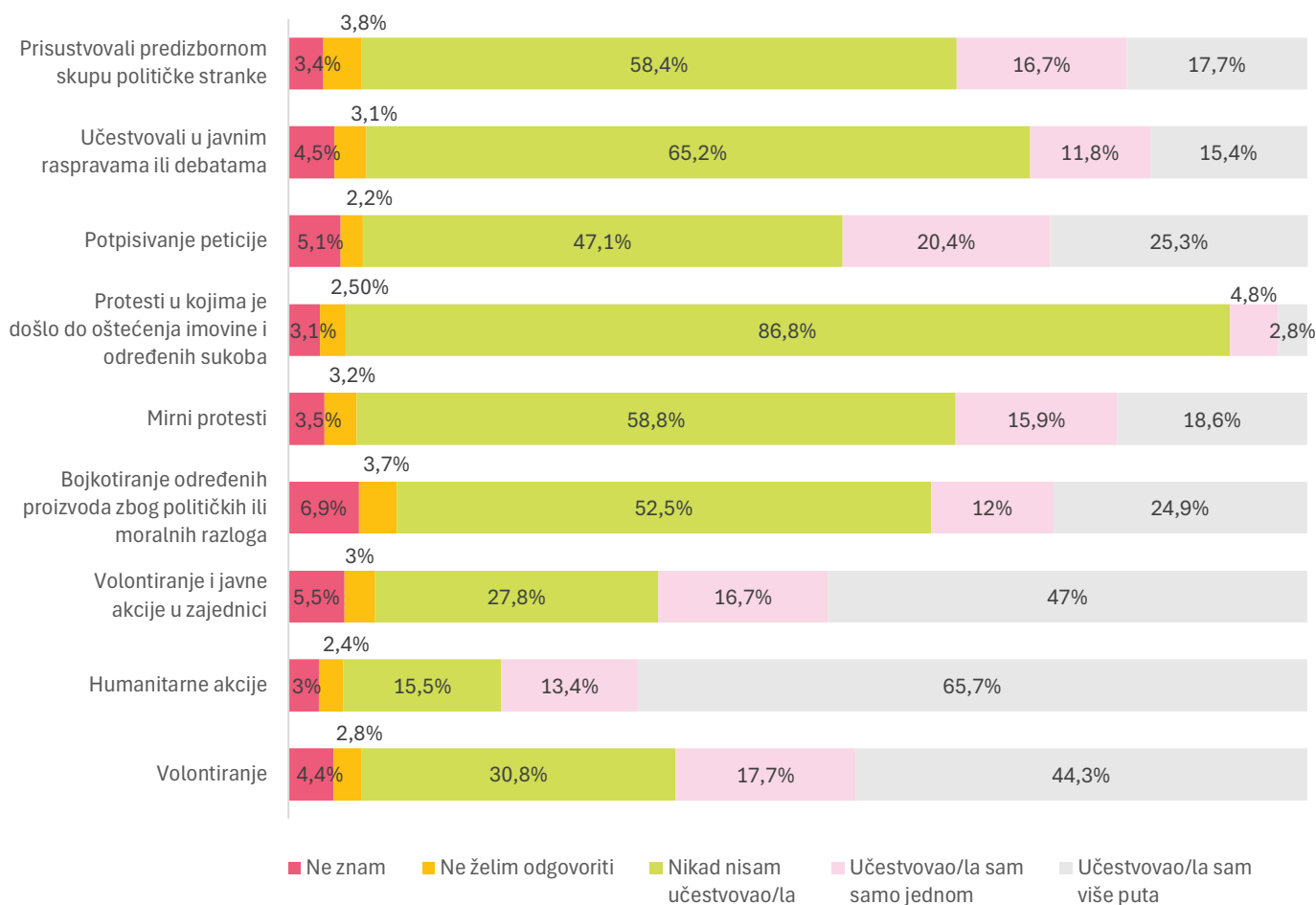
Skoro polovina mladih ispitanika u BiH nikad nije potpisala neku peticiju za rješavanje određenog društvenog problema, a potvrdilo je to 47,1% mladih. Samo jednom peticiju je potpisalo 20,1% mladih, a nekoliko puta 25,3% njih.

Gotovo dvije trećine mladih nikada nisu učestvovali u nekim javnim konsultacijama, odnosno javnim raspravama ili debatama na određenu temu. Tu spada 65,2% anketiranih mladih. Da su jednom bili dio takvog događaja potvrdilo je 11,8% mladih, a nekoliko puta 15,4% mladih.

Predizbornim skupovima političkih stranaka nije prisustvovalo 58,4% mladih u BiH. Jednom je takvom skupu prisustvovalo, prema njihovim tvrdnjama, 16,7% mladih, a više puta njih 17,7%.

Grafik 59. Učešće mladih u različitim aktivnostima / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da li ste ikada učestvovali u sljedećim aktivnostima?

Više od trećine mladih priznalo je da ne čita programe stranaka prije glasanja na izborima (ukupno 34,8%). Kao razlog za to što se ne upoznaju s programima stranaka prije izbora 19,7% mladih navodi da ustvari nikada ne čita programe, a 15,1% mladih kaže da ih ne čita jer zna da stranke ništa od toga neće ispuniti. S druge strane, programe stranaka čita 36,4% mladih i kaže da na osnovu toga glasa na izborima, i tu se ne primijeti spolna razlika. Po mjestu prebivališta, programe stranaka više čitaju mladi iz vangradskih sredina (54,2%) u odnosu na one iz gradskih (45,8%), ali je ova razlika u skladu sa strukturom ukupnog uzorka te nije statistički značajna.

„Ja lično ne pratim jer imam 16 godina. Trenutno me uopće to ne zanima, ko je... Samo znam kad gledaju moji kući vijesti, da kažu: 'Joj, ovaj ovakav, ovaj onakav.' Lično ne pratim. Kad se upale kući vijesti, ja odem u sobu da ne moram slušati.“

(Žensko, FBiH)

„Naravno da pratim. Prije dvije godine sam prvi put izašla na izbore, kad sam bila punoljetna. I sad na lokalnom nivou da vidim da li je vrijedno da glasam za istog gradonačelnika koji je bio gradonačelnik ili ne vrijedi. I pratim njegov rad i rad novih kandidata koji su se kandidovali, neki valjda smisao kampanje.“

(Žensko, RS)

Više od trećine mladih (38,5%) kazalo je da nisu u toku političkih dešavanja, a u to spadaju i političke kampanje stranaka. Postoji vrlo mala razlika u spolu kada je u pitanju nezainteresiranost za politiku, od toga je 46,1% muškaraca i 53,2% žena. Mladih koji se trude da budu u toku oko političkih dešavanja ima 15%, a tu prednjače muškarci, kojih ima 57,5%. Onih koji prate samo političke subjekte koji ih zanimaju ima 17,9%, a mladih koji usput „kupe“ informacije od medija ima 28,6%.

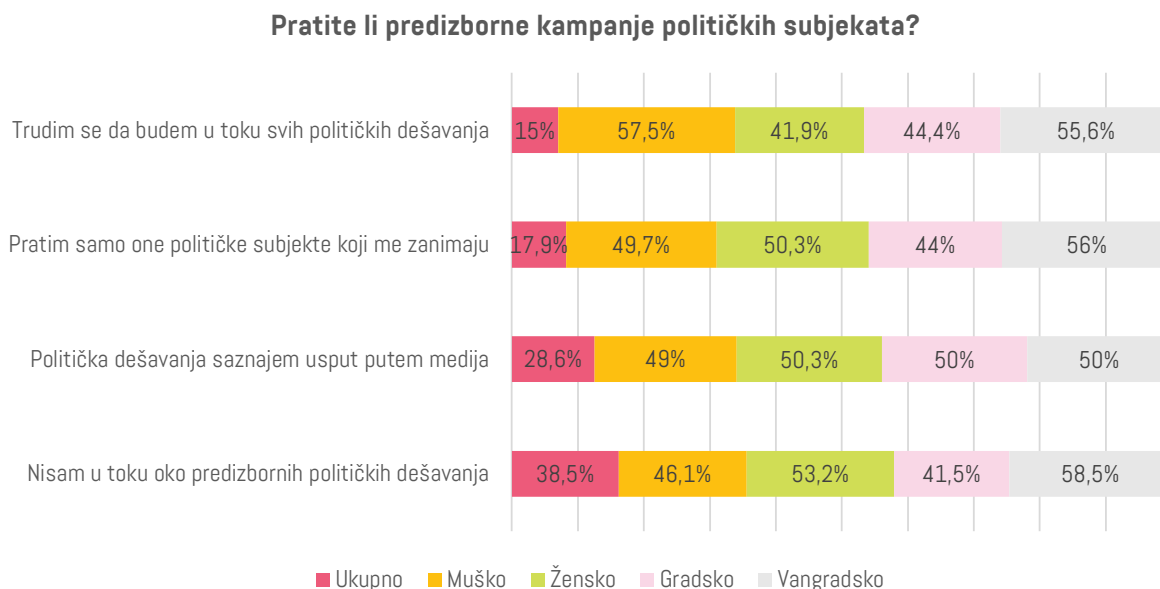
„Ja ne pratim, pogotovo kampanje, ni ništa. Jer, naprimjer, ulažu sredstava u to, a kad treba nekome pomoći, kada je neko dijete bolesno, tad se niko ne oglašava i niko nema para. Kad se treba platiti glas, tad svi imaju pare. Tad se pare daju na izvoz. A kad treba za bolesno dijete da se uplati, tad svima je kriza, svima, i niko nema para. Tad se marka ne može izdvojiti, a za glas se može izdvojiti 150 KM zato jer je to lični interes. Onda nema potrebe da ja budem dio toga.“

(Žensko, FBiH)

„Pratim jer eto želim da vidim šta će oni na tim svojim, generalno promociji, pred te izbore šta će ti ljudi zapravo da kažu. Kako oni planiraju nekoga da privuku da glasa konkretno za njih. Iskreno, ja to pratim i onda vagam, odnosno gledam da li je realno da se neke stvari kažu, da se ne kažu. Više analiziram ličnost kroz njihova izlaganja nego što će to biti meni odluka da li ću glasati konkretno za tu, ne znam, opciju ili neku drugu. Nego prosto da vidim kakve su to zapravo ličnosti, a ne sama politička orijentacija.“

(Žensko, RS)

Navedeni podaci su u skladu s ranije prikupljenim podacima o većem interesu muškaraca za politička dešavanja, a što se između ostaloga odražava i na njihovu veću političku pismenost u odnosu na žene.

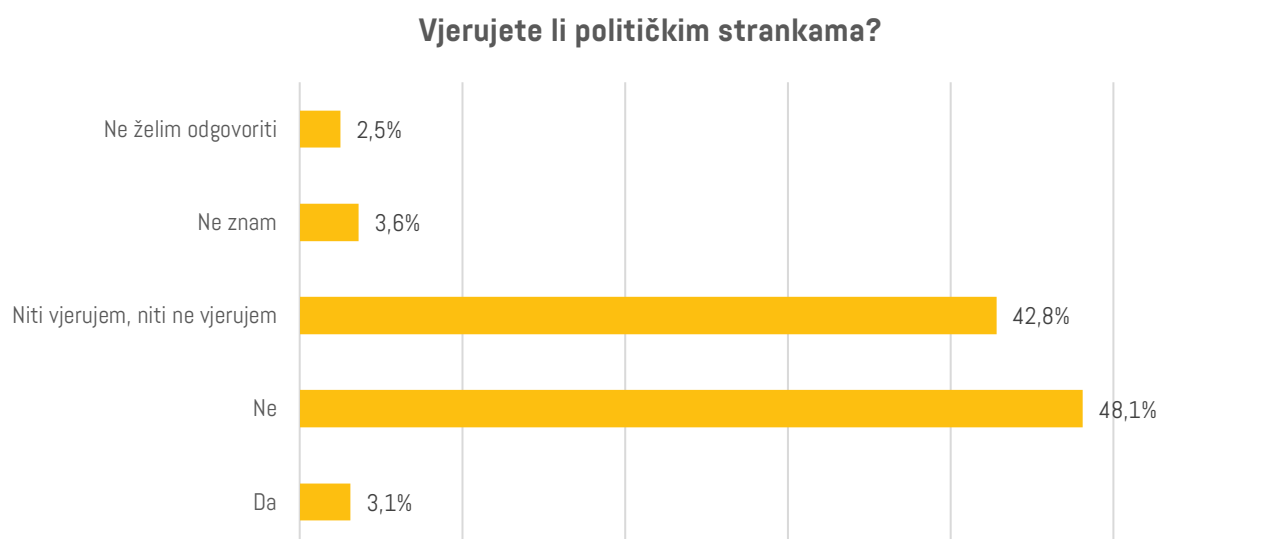
Grafik 60. Politička dešavanja i mladi / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi u BiH nemaju veliko povjerenje u političke stranke. Odnosno, skoro polovina mladih (48,1%) tvrdi da nemaju nikakvo povjerenje u političke stranke, a da niti imaju, niti nemaju povjerenje istaklo je 42,8% mladih. Da vjeruju političkim subjektima kazalo je 3,1% mladih u BiH, a sa „ne znam“ odgovorilo je njih 3,6%.

Ovo je još jedan podatak koji ukazuje na vrlo negativan imidž koji političke stranke imaju među mladima.

„Njima tek ne vjerujem.“

(Žensko, RS)

Grafik 61. Povjerenje mladih u političke stranke / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

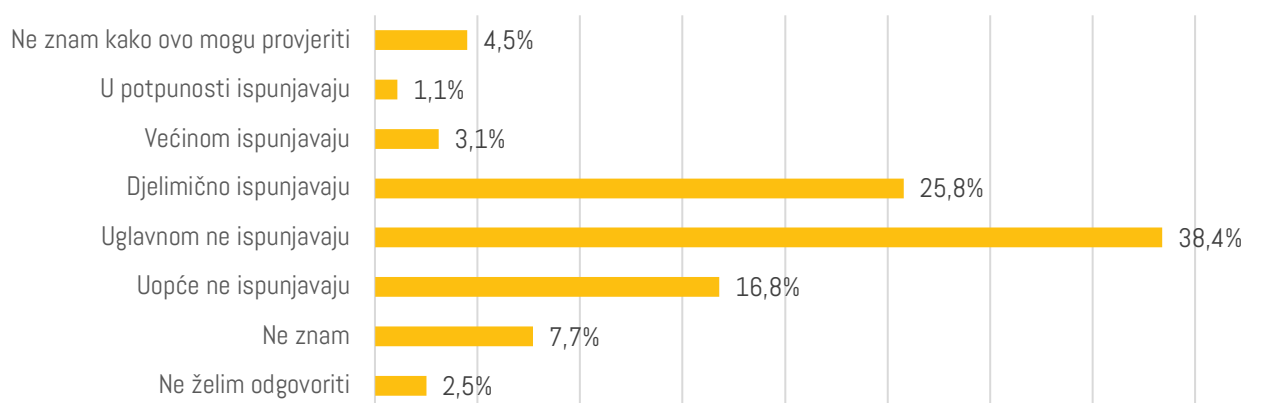
Dvije od pet mladih osoba (38,4%) smatraju da političari, nakon što osvoje mandate, uglavnom ne ispunjavaju ono što su obećali da će uraditi. Da političari uopće ne ispunjavaju obećanja smatra 16,8% mladih, a da djelimično ispunjavaju obećanja smatra 25,8% ispitanih mladih. Zanimljivo je postotak mladih koji smatraju da bh. političari u potpunosti ispunjavaju svoja obećanja (1,1%) nakon što osvoje mandat.

„U većini slučajeva se 20% stvari (obećanja) realizuje. Uglavnom su to sitnice od svih stvari za koje su se zalagali i obećavali. To je 20-ak posto što se ispuni, a što je u odnosu na obećano zapravo ništa.“

(Žensko, FBiH)

Grafik 62. Stavovi mladih o ispunjavanju političkih obećanja / Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nakon što osvoje mandate, ispunjavaju li političari ono što su obećali prije izbora?

Međutim, najkonkretniji i najčešći vid političkog angažmana mladih jeste izlazak na izbore i glasanje. Ako kao primjer uzmemo samo posljednji izborni ciklus, Opće izbore 2022. godine, preko 47% mladih iz Bosne i Hercegovine je koristilo svoje pravo glasa. Od ukupno 18,4% mladih na izbornim listama, odnosno 7.258 kandidata starosne dobi između 18 i 30 godina na izbornim listama, birači su izabrali tek 0,39% mladih, odnosno mladi su osvojili ukupno 28 mandata.

Ako posmatramo i posljednje Lokalne izbore 2020. godine, prema podacima Centralne izborne komisije, izlaznost mladih na izbore iznosila je 51,44%, što znači da je glasalo više od polovine mladih koji su imali pravo glasa. Drugim riječima, svaka druga mlada osoba u BiH glasala je na Lokalnim izborima 2020. godine. Kada je riječ o pravu da budu birani, na izbornim listama našla su se imena 7.398 osoba starosne dobi 18-30 godina, odnosno od svih ovjerenih kandidata i kandidatkinja kojima su građani i građanke mogli pokloniti svoje povjerenje, njih 23,73% bile su mlade osobe. U spomenutom ciklusu mladi su osvojili ukupno 425 mandata, od čega su 423 za predstavnička tijela (općinska i gradska vijeća, skupštine općina). Svoje povjerenje mladosti ukazali su i glasači u gradu Banjoj Luci i opštini Pelagićevo, u kojima prethodne četiri godine funkciju gradonačelnika, odnosno načelnika obnašaju dvojica mladih političara.

U fokusnim grupama mladi su komunicirali svoje motive i razloge zbog kojih učestvuju u izbornom procesu. U pozadini se uglavnom nalazi osjećaj građanske obaveze i želje da se utječe na promjene, a što je vrlo usko vezano i sa suštinom izbornog procesa. Dodatno, mlade privlače konkretne akcije, aktivnosti i rezultati političara, odnosno mlade osobe se lakše odlučuju da daju glas političarima koji imaju vidljive rezultate ili nude jasna rješenja određenih problema (koji su u njihovoj nadležnosti).

Mladi koji nisu učestvovali u izbornom procesu su bili ili maloljetni, ili su demotivirani političkom ponudom u političkoj paleti kandidata i stranaka za koje su mogli glasati.

„Glasam da bih promijenio nabolje političku situaciju.“

(Muško, FBiH)

„Glasanje ili glas je naša samorefleksija svega onoga što mi osjećamo u sebi. To je, prije svega, nazvao bih to i dužnosti, ali to je način demokratskog uređenja gdje mi jasno iznesemo svoj stav koji niko drugi ne može vidjeti u tom trenutku, samo mi. To je jedini način na koji mi možemo na nešto utjecati. Mislim da svaki mladi čovjek treba izaći i bilo koga zaokružiti, barem da mu se malo dopada, nego da njegova dužnost i njegov glas propadne.“

(Muško, FBiH)

„Ja sam glasala jer sam smatrala da je to dužnost, prije svega. I zato što sam više starija i više osviještena o tome. Glasam iz razloga da bi se nešto promijenilo u našem društvu.“

(Žensko, RS)

„Generalno, barem ja, nekako onako kroz praćenje generalno političke situacije, mislim već odavno, mene to zanima pet-šest godina unazad, ja sam to dosta pratila, na osnovu postupaka određenih političkih ličnosti sam prosto formirala mišljenje da li mi se neko sviđa. Odnosno, da li mi se nečija politika sviđa ili ne sviđa. I u skladu s tim sam donijela odluku kako i šta, za koga glasati.“

(Žensko, RS)

„Ja sam glasala za svoju komšinicu koja ima samo osnovnu školu, jer smatram da političari nisu na mnogo zavidnijem nivou od nje. I odlučila sam da je podržim. To je bilo na lokalnim izborima i ja sam bila jedna od šest ljudi koji su je podržali. Drugi političari, kad se plasiraju u medijima, toliko izlizanih (priča imaju) i kliše pričaju da vrijeđaju inteligenciju ljudi koji su iole pametni i obrazovani. I pričaju o stvarima koje ne vjeruju. Lažu. Nekako niko da se pojavi ko je realan, ko će reći: 'Mi smo u velikom problemu.' Nego sve je OK, sve super, a nije super.“

(Žensko, FBiH)

„Ja glasam samo ako zakrpi rupe Teslića.“

(Žensko, RS)

„Ja iskreno nisam vidjela da ima neka opcija za mene, da kažem, sa kojom se ja sto posto slažem. Nešto ne bih htjela da glasam za nešto što je samo dijelom nekako ono bolje, da kažem. Nego nekako, ono, ko mi sto posto odgovara.“

(Žensko, FBiH)

„Građanska dužnost.“

(Muško, RS)

„Ja sam glasala zbog toga što znam da moj glas, barem tako je u mojoj lokalnoj zajednici, ako ja ne izađem da glasam, makar predala i nevažeći listić, da će tu doći one, kako se zovu, sa P, ne mogu se sjetiti riječi... Nebitno. Da će doći one i da će taj glas moj opet nekako stvoriti da sam glasala, iako nisam. I zato sam glasala. Takav je sad koncept, tako rade, gdje su meni dolazili, ja sam radila za zadnje izbore, gdje su meni dolazili sa ličnim kartama svojih pokojnih ili rahmetli roditelja, kaže: 'Mogu li ja glasati u njihovo ime?' 'Pa ne možete glasati, oni su preminuli.“

(Žensko, FBiH)

KLJUČNI NALAZI ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE

- Iako su mladi uključeni u globalne komunikacijske mreže, distribuirane informacije na online medijima uglavnom ne nude prostor za edukaciju građanina kao učesnika političkih procesa i nedovoljno se upuštaju u tumačenje potencijalnih budućih događaja koji se direktno tiču političkoga sistema. Dodatno, mladi informacije prikupljene putem online medija vrlo često procesiraju samo površinski, bez kritičkog osvrta spram zaprimljene informacije. Provjera je prisutna samo onda kada je tema o kojoj čitaju njima posebno motivirajuća, važna ili kada im je intrigantna. U drugim slučajevima se ne vrši provjera informacija i informacije ostaju procesirane na način kako su zaprimljene od primarnog izvora. Kao što i ostvareni podaci na kumulativnoj skali poznavanja političkih procesa i dešavanja pokazuju, mladi posjeduju neki vid osnovnog razumijevanja termina političke pismenosti. Međutim, u fokusnim grupama mladi su iskazali i da su svjesni da nemaju dovoljno informacija da bi se osjećali dovoljno politički pismenima i kompetentnima da učestvuju u političkim procesima, a za to im je potrebno strukturirano znanje na ovu temu.
 - Političko opismenjavanje mladih ne može biti zasnovano samo na plasiranju informacija putem medija koje mladi prate. Proces političkog opismenjavanja mladih treba biti strukturiran, sistemski uređen, te se treba dešavati kroz formalno i neformalno obrazovanje, a kako bi dao najbolje rezultate.
- Mladi generalno negativno percipiraju niz karakteristika bh. društva: stanje demokratije u BiH, vladavinu prava, jednakopravnost svih građana, stanje ljudskih prava, osjećaj sigurnosti. Posebno loše se percipiraju ekonomsko blagostanje građana u BiH te zapošljivost. Od niza karakteristika bh. društva, mladi su najpozitivnije ocijenili stanje ličnih sloboda. Sumirano, mladi imaju negativnu percepciju svih ključnih aspekata bh. društva, uz posebno lošu percepciju ekonomskih faktora.
 - Potrebno je provesti dubinske procese kako bi se vratilo povjerenje mladih u ključne društvene aspekte. Ovo je dugotrajan i sveobuhvatan proces te su potrebne dublje reforme u nizu društvenih faktora kako bi se povjerenje mladih poboljšalo.
- Različitim društvenim instancama mladi iskazuju različito povjerenje. Međutim, političke partije su društveni akter kojem mladi najmanje vjeruju. Više od polovine mladih (57,8%) nema povjerenje u rad političkih partija. Ovaj podatak ukazuje na vrlo nepopularan imidž koji političke partije imaju među mladima, te u ovakvom stavu mladih spram stranaka treba tražiti i jedan dio odgovora zbog čega je jako malo mladih aktivno u politici i političkim partijama.
- Mladi u BiH nemaju veliko povjerenje u političke stranke. Odnosno, skoro polovina mladih (48,1%) tvrdi da nemaju nikakvo povjerenje u političke stranke. Da vjeruju političkim subjektima kazalo je 3,1% mladih u BiH. Skoro polovina ispitanika (48,7%) smatra da se ljudi u političke stranke učlanjuju samo zbog ostvarivanja vlastite koristi, a ne zbog društvene koristi, a djelimično se s tim slaže 29% mladih u BiH. S tvrdnjom da političke stranke ne rade na rješavanju problema bh. građana u potpunosti se slaže gotovo trećina ispitanika (32,6%). Da stranke ne rade za građane djelimično se slaže 35,1% njih. Ovaj set podataka ukazuje na vrlo negativan imidž političkih partija među

mladima, te motive članstva u strankama mladi povezuju primarno s ličnim interesima, a ne društvenim interesima.

- Političke partije u BiH trebaju uložiti dodatni napor da promijene negativan imidž koji imaju među mladima. Dodatno, stranke bi trebale biti otvorenije i transparentnije prema mladima te ih doživljavati kao jednakopravne članove koji doprinose strankama na različite načine (a ne uglavnom kroz izvršavanje vrlo bazičnih poslova u predizbornim kampanjama).
- Jedan od razloga niske političke aktivnosti mladih je i vrlo visoko nepovjerenje i nezadovoljstvo radom političkih partija u BiH.
- Kada se gleda ukupan uzorak, najviše mladih u BiH želi ulazak BiH u Evropsku uniju. Odnosno, skoro dvije od pet mladih osoba se u potpunosti slažu s ovom konstatacijom (38,5%). Međutim, uočene su određene razlike u stavovima mladih kada se gleda entitet u kojem žive. Naime, mladi u Federaciji BiH imaju pozitivniji stav spram članstva BiH u EU u odnosu na mlade u RS-u. Napominjemo da je naš uzorak reprezentativan s marginom greške od 3% za nivo BiH, odnosno na nivou cijelog uzorka. Uzorci iz svakog od entiteta imaju nižu snagu uzorka i nisu selektirani s određenim nivoom reprezentativnosti, nego su na nivou reciprociteta broja mladih u svakom od entiteta.
- Potrebno je uložiti dodatni napor da se stav spram članstva BiH u EU ujednači među mladima u oba entiteta. Više napora je potrebno usmjeriti prema mladima u Republici Srpskoj.
- Generalno, mladi u BiH imaju manjak informacija o konkretnim benefitima članstva BiH u EU. Ovo je posebno izraženo među mladima u RS-u, koji, osim olakšanja putovanja i rada, uglavnom ne vide druge benefite članstva.
- BiH kao članicu NATO-a želi 52,6% mladih u BiH, dok članstvo BiH u NATO-u ne podržava 27% mladih. Primjetan je blagi trend da, unutar grupe onih koji ne podržavaju članstvo u NATO-u, više ima mladih iz starijih dobnih grupa (20-24 i 25-30 godina starosti). U kohorti mladih koji podržavaju članstvo u NATO-u ovakav trend nije uočen, podrška je ravnomjerno raspoređena među dobnim grupama. Dodatno, vrlo različiti trendovi su uočeni zavisno od toga u kojem entitetu mladi žive. Mladi u FBiH spram članstva u NATO-u imaju sličan pozitivan trend kao i spram članstva u EU, dok mladi u RS-u imaju znatno izraženiji negativan stav spram članstva BiH u NATO-u u odnosu na stavove koje imaju spram članstva u EU. Napomene u ograničenjima u tumačenju podataka koje smo naveli kod razmatranja entitetskih razlika po pitanju članstva BiH u EU vrijede i ovdje.
- Stav koji mladi iskazuju spram članstva BiH u NATO-u, posebno u Republici Srpskoj, ima vrlo jako sidro te je njegovu promjenu teško očekivati u kraćem vremenskom periodu.
- Dobijeni rezultati ukazuju na to da je razlika u ostvarenim bodovima na 28 pitanja između tri dobne grupe statistički značajna. Rezultati koje ostvaruju mladi u dobi od 20 do 24 i 25 do 30 godina se statistički značajno ne razlikuju, iako je prosječni skor koji ostvaruju mladi u dobi od 20 do 24 godine niži u odnosu na prosječni skor mladih u dobi od 25 do 30 godina.
- Ovo ima vrlo jasnu implikaciju u smislu da među mladima iz mlađih dobnih grupa, uz poseban naglasak

na mladima u dobi od 15 do 19 godina starosti, treba dodatno raditi na političkoj pismenosti te poznavanju osnovnih političkih procesa u BiH, jer mladi u ovoj dobnoj grupi imaju značajno manje političkog znanja u odnosu na ostale dobne grupe.

- Stepen obrazovanja koje mladi imaju pokazuje da mladi s većim nivoom formalnog obrazovanja ostvaruju statistički značajno bolje rezultate u odnosu na mlade s nižim nivoom obrazovanja. Dodatno, rezultati su pokazali da postoje statistički značajne razlike u nivou ostvarenih bodova mladih, zavisno i od toga kakav vid srednjoškolskog obrazovanja su pohađali. U prosjeku, najlošije rezultate ostvaruju mladi s kompletiranim srednjoškolskim trogodišnjim obrazovanjem, dok najveći nivo političke pismenosti ostvaruju gimnazijalci. U post hoc analizi su se pokazale razlike između svih grupa kao značajne. Gimnazijalci su po nivou iskazane političke pismenosti vrlo blizu fakultetski obrazovanih ispitanika, dok su mladi sa srednjim trogodišnjim obrazovanjem po nivou iskazane političke pismenosti nešto bolji od mladih s osnovnim obrazovanjem.
 - Implikacija ovih podataka odnosi se na potrebne izmjene u nastavnim planovima i programima kako bi se mladima koji pohađaju srednje trogodišnje ili četverogodišnje obrazovanje omogućilo stjecanje znanja koja se tiču političke pismenosti, a koja bi im u budućnosti omogućila bolje i informiranije donošenje odluka po pitanju njihovih političkih ili glasačkih preferencija.
- Podaci do kojih smo došli pokazuju da postoje statistički značajne razlike u nivou političke pismenosti mladih u zavisnosti od spola. Odnosno, muškarci ostvaruju nešto bolje rezultate na prosječnom skoru političke pismenosti u odnosu na žene. Iako zakonski okvir u BiH štiti učešće manje zastupljenog spola na listama političkih stranaka na način da propisuje minimalne kvote za manje zastupljene spolove, žene su ipak rjeđe aktivne u strankama, rjeđe su izabrane u sastave skupština i parlamenata te su rjeđe i imenovane na izvršne ili upravljačke funkcije u odnosu na muškarce. Jedan od razloga za ovakve društvene trendove kada je u pitanju učešće žena u političkim procesima treba tražiti i u njihovoj nižoj političkoj pismenosti u odnosu na muškarce.
 - Uočeni podaci ukazuju na potrebu da se posebno intenzivira rad na polju političke pismenosti mladih žena, a u cilju njihove bolje pripremljenosti za učešće u političkim procesima u budućnosti (donošenje informiranih odluka u izbornom procesu te veći aktivizam u političkim strankama i sl.).
 - Djelovanjem na povećanje političke pismenosti žena u budućnosti doprinosimo smanjenju jaza između muškaraca i žena na izbornim listama, među izabranim članovima skupština i parlamenata te na pozicijama moći (imenovane osobe na izvršnim i upravljačkim pozicijama).
- Bitan faktor u formiranju političkih stavova mladih čini porodični ambijent u kojem odrastaju i političke preferencije koje su prisutne unutar porodice. Dvije od pet mladih osoba (41,2%) izjavile su da se donekle ili u potpunosti slažu s izjavom da se njihova politička uvjerenja podudaraju s političkim uvjerenjima njihovih roditelja. U fokusnim grupama mladi su iskazali svjesnost da na njihove političke stavove jak utjecaj mogu imati roditelji, odnosno porodica, ali su iskazali i određeni otklon spram političkih stavova koji dominiraju u porodici, jer takvi politički stavovi ne korespondiraju s njihovim uvjerenjima u svjetonazorom.

- Rad na političkom opismenjavanju mladih treba biti baziran na kritičkom promišljanju političkih dešavanja i procesa, a kako bi se mladi osnažili da samostalno i informirano donose odluke koje se tiču njihovih političkih preferencija ili djelovanja.
- Politika i politička dešavanja donekle ili izuzetno zanimaju 42,2% mladih u BiH. Nešto manji, ali vrlo sličan je i udio mladih koje politika donekle ili u potpunosti ne zanima (38,5%). Interes za politikom je izraženiji među muškarcima u odnosu na žene. Naime, skoro polovina muškaraca (48,4%) je izjavila da ih politika donekle ili izuzetno zanima, dok je jedna trećina žena (35,8%) izjavila da ima interes za politikom i političkim dešavanjima. Sličan je odnos vidljiv i među osobama koje tvrde da ih politika ne zanima, gdje jedna trećina muškaraca (33,2%) tvrdi da nema interes za politikom, dok je kod žena taj udio 43,8%.
 - Mlade žene su posebna ciljna grupa s kojom treba dodatno i sistemski raditi na njihovom uključivanju u politička dešavanja i njihovom aktivitetu u političkim strankama i procesima.
- Uočljiv je trend da kod mladih s dobi raste interes za politikom i političkim dešavanjima, pri čemu je najveći interes iskazan u najstarijoj dobnoj grupi, dok je najveće odbijanje iskazano u najmlađoj dobnoj grupi.
- U populaciji postoji baza mladih koji su zainteresirani za politička dešavanja, te je ta baza uglavnom među starijim dobnim grupama. S druge strane, u najmanjoj dobnoj grupi postoji manjak interesa za politička dešavanja.
 - U formalnom i neformalnom obrazovanju mladi u najmlađoj dobnoj grupi trebaju biti posebno targetirani kada je u pitanju povećanje političke pismenosti mladih.
- Podaci iz istraživanja ukazuju na to da otprilike jedna trećina mladih politiku u BiH, i pored vrlo složene strukture države, doživljava kroz prizmu jedne dominantne grupe čije potrebe i interesi trebaju nadvladati interese i potrebe manje zastupljenih grupa (bez obzira na to da li su ostale grupe konstitutivne ili ne).
- Podatak da skoro jedna petina mladih (18,8%) podržava stav da većinsko stanovništvo u nekom dijelu BiH treba imati veća prava uopće nije zanemariv i njime se treba posebno baviti u procesima političkog opismenjavanja mladih.
 - U procesima političkog opismenjavanja mladih trebaju biti zastupljene i teme koje se tiču političkog ustroja BiH te procesa donošenja odluka u multinacionalnim društvima i složenim političkim sistemima, a kako bi se smanjila sklonost mladih da interese jedne grupe izjednačavaju s interesima države ili neke lokalne zajednice.

BIBLIOGRAFIJA

Agencija za statistiku BiH (2013). Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2013. g.

Almond, Gabriel Abraham i Verba, Sidney (1963): *The Civic Culture: Political Attitudes in Five Western Democracies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Bagić, Dragan i Šalaj, Berto (2011). „Političko znanje mladih u Hrvatskoj“, u: Bagić, D. (ur.), *Odgaja li škola dobre građane? Studija o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca*. Zagreb: GONG i Fakultet političkih znanosti.

Brecht, Bertold (1988). *Terra Nossa: Newsletter of Project Abraço, North Americans in Solidarity with the People of Brazil*, Vols. 1-7, Resource Center for Nonviolence, p. 42.

Dijanošić, Branko (2009). Prilozi definiranju pojma funkcionalne pismenosti, *Andragoški glasnik* 22, god. 13, br. 1, Jastebarsko: Naknada Slap.

Galston, William A., 2001: *Political Knowledge, Political Engagement, and Civic Education*, *Annual Review of Political Science*, (4): 217-234.

Golubović, Zagorka (2004). Autoritarno nasleđe i prepreke za razvoj civilnog društva i demokratske političke kulture, u: Vujadinović, D., Veljak, L., Goati, V. i Pavićević, V. (ur.): *Između autoritarizma i demokratije: Srbija, Crna Gora, Hrvatska: knjiga II: Civilno društvo i politička kultura*, Beograd: CEDIT, 233-247.

Gutmann, Amy (1987). *Democratic Education*, Princeton, NJ: Princeton University Press.

Hill, Mark J. (2017). Enlightened ‘savages’: Rousseau’s social contract and the ‘brave people’ of Corsica *History of Political Thought* 38, (3) pp. 462-493. ISSN 0143-781X.

Jefferson, Thomas (1779). *The Works*, vol. 2 (dostupno na: <https://oll.libertyfund.org/titles/jefferson-the-works-vol-2-1771-1779>, pristupljeno: 18. 6. 2024).

Jerkić, Ivica (2023). Važnost političke i medijske pismenosti o NATO-u i njegovoj misiji u BiH, *Ministarstvo obrane BiH*, objavljeno u: *Aktualizacija i popularizacija znanosti kroz medije*, Zbornik radova, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti/nauke, Mostar (dostupno na: [https://web-admin.sum.ba/api/storage/Zbornik-Aktualizacija-230628-113701%20\(2\)_1689321936_19.pdf#page=110](https://web-admin.sum.ba/api/storage/Zbornik-Aktualizacija-230628-113701%20(2)_1689321936_19.pdf#page=110), pristupljeno: 24. 6. 2024).

Kadribašić, Adnan, Chiarenza, Barbara, Čehajić-Čampara, Maida, Ramić-Mesihović, Lejla (2020). Polazna studija o barijerama političkom učešću žena u Bosni i Hercegovini, UN Women kancelarija u BiH i UNDP (dostupno na: <https://www.gcfbih.gov.ba/wp-content/uploads/2020/05/UNDP-UNWOMEN-Polazna-studija-o-barijerama-politi%C4%8Dkom-u-%C4%8De%C5%A1%C4%87u-%C5%BEena-u-BiH-1.pdf>, pristupljeno: 27. 6. 2024).

Katica, Ajna, Gec, Amina, Ćuković, Boris, Marković, Đokan, Mirković, Đorđe, Vučković, Dragana, Nikšić, Dunja, Nikolić, Igor, Gadže, Kristina, Vrhovac, Mario, Memišević, Omar, Mandžić, Šefik, Hasanagić, Sibila, Osmić, Zerina (2022). *Stasaj, glasaj, zatalasaj! Priručnik za političku pismenost u Bosni i Hercegovini*, Akademija

za žene, Sarajevo (dostupno na: https://afw.ba/wp-content/uploads/2022/02/stasaj-glasaj-zatalasaj-WEB-2022_2_3-1.pdf, pristupljeno: 24. 6. 2024).

Kovačić, Marko i Horvat, Martina (2016). Od podanika do građana: Razvoj građanske kompetencije mladih, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, GONG: Zagreb.

Robinson, Eric (2004), The First Democracies: Early Popular Government Outside Athens, Issue 107 of *Historia* (Wiesbaden, Germany): Einzelschriften, ISSN 0341-0056.

Šalaj, Berto (2011). Politička pismenost mladih u Hrvatskoj: Teorija i istraživanje u: Bagić, D. Odgaja li škola dobre građane? Zagreb: GONG i Fakultet političkih znanosti, pp 8-22.

Šiber, Ivan (1992). Politička kultura i tranzicija, *Politička misao*, 29 (3): 93-110 (dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/112399>, pristupljeno: 20. 6. 2024).

Vijeće Evrope (2018). PRILOG Prijedlogu preporuke Vijeća o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje – Evropski referentni okvir (dostupno na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5464-2018-ADD-1/hr/pdf>, pristupljeno: 18. 6. 2024)

Vujčić, Vladimir (1999). Politička kultura i politička struktura: odnos političke kulture, strukture i demokratije (I dio), *Politička misao*, 36 (1): 113-139 (dostupno na <https://hrcak.srce.hr/32068>, pristupljeno: 20. 6. 2024).

Turčilo, Lejla, Osmić, Amer, Kapidžić, Damir, Šadić, Sanela, Žiga, Jusuf, Dudić, Anida (2019). Studija o mladima u Bosni i Hercegovini, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), Sarajevo (dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/15288.pdf>, pristupljeno: 24. 6. 2024).

Tupković, Adna, Đipa, Aziz, Buljubašić, Eldin, Banjalučkić, Jasmina, Vučković, Katarina, Koštrebić, Kemal (2022). Analiza položaja i potreba mladih BiH, Institut za razvoj mladih KULT, Sarajevo.

Žiga, Jusuf (2017). Mladi u BiH – Rezultati dosadašnjih istraživanja, FES, Sarajevo (dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/14153.pdf>, pristupljeno: 18. 6. 2024).

Žiga, Jusuf, Turčilo, Lejla, Osmić, Amer, Bašić, Sanela, Džananović Mirašćija, Nedžma, Kapidžić, Damir, Šmigoč Brkić, Jelena (2015). Studija o mladima u Bosni i Hercegovini, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), Sarajevo (dostupno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/11436.pdf>, pristupljeno: 24. 6. 2024).

Institut za
razvoj mladih KULT

MLADI.ORG